

Romanesko-poetska gromada
Vladimira Kirde Bolhorvesa

OPIJANJE VETROM I VATROM
prvi poetski tom,
ujedno i peti tom
beletrističkog spleta

Slika-kolaž na naslovnoj korici
Marija Jakim

Dizajn naslovne korice
Silard Baldo

Treće izdanje

Vladimir Kirda Bolhorves

heuteranističko-beletristički venac

**SNEVAJUĆI ZVEZDU
HEUTERANIJE**

peti beletristički tom

OPIJANJE VETROM I VATROM

poezija

Novi Sad, 2012.

OPIJANJE VETROM I VATROM

SUDBINA PESME

Pesma je utoliko istinitija
ukoliko je veća osamljenost,
ukoliko je kobnija promašenost,
ukoliko su fatalnija verovanja
i zaludnija iščekivanja,
rečju, ukoliko je gorči čemer
njenog nesrećnog tvorca,
pesnika.

Ona je utoliko prijatnija,
utoliko pitkija i uzbudljivija,
ukoliko je, poput starog vina,
češće na duhovno-erotivnoj trpezi
bogatih, zdravih, lepih i voljenih,
rečju, onih kojima je Udes
štedro dodelio ulogu
srećnika.

I

VARIJACIJE NA ISKONSKU TEMU

Na početku beše pesma. Pesma moto. A u njoj jedna od najjednostavnijih i najdubljih istina koje sam dosad otkrio. Znam: mnogima ona neće biti naročito duboka. No nisam siguran da se danas ijedna veoma duboka istina o životu, svetu, umetnosti može otkriti. U nekim konkretnim domenima, prvenstveno u nauci, još se otkrivaju bitne istine. Na nivou najopštijih promatranja stvarnosti sve bitne istine su već otkrivene.

Pozabavimo se obelodanjenom, krenimo u potragu za još nekom opštepoznatom istinom.

Gotovo svi pesnici su nesrećni, ili bar nezadovoljni ljudi. Zadovoljan čovek nema potrebe, a ni motiva, pesme da piše. On, razume se, povremeno oseti želju da govori o svojoj sreći, ali ozbiljno pesničko rudarenje po nebeskim visinama je tako težak posao da u njemu spas traži samo onaj koga mori muka veća od muke stvaranja.

Postoje, doduše, i tipovi koji pesme pišu da bi izazvali nečije divljenje, stekli nečiju naklonost, ostvarili želje koje izviru iz častoljublja. No upravo zbog toga što izviru iz častoljublja, te želje su za ambiciozne narcise pokretačka nesreća. Pogotovo za one koji hoće da im stvaralački put bude posut trnovim ružama – vlastitim antologijskim pesmama.

Srećni su jedino pesnici koji gaje i sebi pod noge bacaju cveće bez trnja, koji pišu lako, spontano, kao što

dišu, koje na pisanje stihova ne goni ni nesposobnost da žive autentičan život, ni ambicioznost, ni neka druga nevolja, nego potreba da se zabavljaju, da iz svoje nevelike stvaralačke muke nemalo uživanje izvlače. Ali takvi pesnici su retki. I, za razliku od samopregornih nebeskih rudara, ne iskopavaju iz sebe dragocene dijamante.

Nije preporučljivo na malom verbalnom prostoru isti pojam u različite metafore odevati. Ja ipak, govoreći o antologijskim pesmama, cvetove i dijamante u pasuse unesoh. Htedoh reći da, u gruboj klasifikaciji, možemo razlikovati dve vrste izuzetnih pesničkih ostvarenja: ona koja su prelepa, ali krhka i kratkotrajna poput cvetova, i ona koja su iskopana iz mnogo dubljih slojeva pesnikovog bića, a zatim pomno izbrušena, koja imaju vrednost i trajnost dijamantata.

Da je antologijska svaka teško napisana pesma, i da sam ja napisao nekoliko strofa svaki put kad bejah nesrećan, ili bar nezadovoljan, tokom proteklih tridesetak godina pažnje vrednu poetsku gromadu bih stvorio. No specifična težina pesme samo delimično zavisi od truda uloženog u njeno stvaranje, ja sam retko bio motivisan da kapam nad strofama, te prvih dana poetske 1991 – godine završenog oblikovanja ovog toma – četrdesetak postojećih pesama tretirah kao rudimente koje treba obraditi. Obradio sam ih. Potom im u toku prvog polugodišta još skoro toliko novih pesama dodao. Tako je nastalo prvih šest poetskih ciklusa, prvih šest poglavlja petog toma beletrističkog spleta mog opusa.

Valja, na kraju ove uvodne celine, čitaoca upozoriti da će u svakom od rečenih šest poglavlja naleteti na dve pesme koje proizilaze iz Alekovih dnevničkih, esejističkih, refleksivnih, meditativnih i intimnih beležaka. U sedmom ga pak poglavlju čeka dvanaest pesama napisanih na osnovu Borisovih dnevničkih i inih beležaka. Sve te pesme tretiram kao stihovane, strukturi ovog toma prispodobljene zapise dvojice svojih saradnika.

ZOV ZALJUBLJENOG

Pruži mi ruku, i sa mnom pođi.
Za nama neka ostanu ulice
i mračne hale, sav ovaj grad,
zatrovan mravinjak.
Jednim poljupcem ukrasiću ti čelo.
Ići ćemo, sve usamljeniji,
dok ne ostavimo i poslednje selo.

Postajaćemo sve manji.
I jednog kasnog popodneva,
izgubivši sve, zaspaćemo u travi.
Uveče, zagledani u modar pepeo
koji ostaje nakon pada
užarene kugle zlata, mirno ćemo
na pupoljku zatvoriti vrata.

U ponoć, na mesečini,
tamo gde Pegaz prema cvetu upravlja
svojim letom, ljubiću ti noge bose,
a ujutru ćemo se, nagi, kupati u kapi rose.
Daleko od svih, drukčiji od svega,
zaštićeni od zlih sila što vladaju *onim* svetom,
igraćemo se pod kupolom našega neba.

Dođi. Bićemo dva zrnca
zvezdane prašine. Na kraju sveta
čekaju nas trave zaštitnice,
i predeli vaseljenske tišine.
O, dođi! Bićemo naivni i srećni.
U zagrljaju ćemo postati jedno,
postaćemo nevidljivi – bestelesni!

OPIJENOJ KRALJICI

Ti, svakodnevna,
prozirnim velom pokrivena,
a još neodgonetnuta
tajno.
Večno željena,
i nedostižna.
Ti si rumenog napila se vina,
iz čaše pozlaćene,
napukle do dna,
i pristala si da budeš
kraljica gospodara svoga
– da bi, opijena,
zajedno s njim,
u rumenilu strasti,
ostala robinja
ljudskih slabosti.

U ARENI

Gitaro,
smiri svoje strune.
Neka trepere tiho,
tako tiho da srca osete bol,
i tugu duboku.
Krvari toreador u Velikoj Areni.
Pogledaj: na licu mu
još pobednički osmeh titra,
al' suza hladna
već gasi plamen u oku.

Plačeš li?
Plači, lepa devojko.
Zastave su spuštene na pola koplja,
oko tebe je mir.
Pa ipak,
zašto hrizanteme na borilište bacaš?
Toreadora tvoga više nema,
ali je Arena ostala,
i već sutra objaviće fanfare
novih boraca pir.

HILJADU I PRVA NOĆ

Toliko tuge, melanholije,
toliko nepatvorene lepote ima
u ponoćnom lutanju provincijskim
ulicama snenim,
izgubljenim.

Mir u pustoši ovoj vlada.
Tama kao da je uništila mali grad.
Još samo zvezde uličarke žmirkaju,
a vetar cvili i staru foto-sliku
vitla po pločniku.

Odnekud, iz daljine,
čini se, čak sa periferije,
dopire plač, ili otegnuta pesma,
pijanca napuštenog,
možda premlaćenog.

Nad praznim trgom, gore negde,
u mraku, neljudsko se neko biće oglašava.
Šta je to? Da nisu duhovi? Da nije ovo
sudbonosni čas? Ne. To samo ura
u tornju ponoć otkucava.

Eto, još jedna noć zaludno će proći.
Minuće sa vetrom, neće postati uspomena.
Već hiljadu i prva noć tako mi prolazi
– a moje Šeherezade
još nema.

SEĆANJE NA JEZERSKU OBALU

I večeras, rekoh sebi,
kad se žuti mesečev zrak
bude zapleo u njenu vlažnu kosu,
kad bude polegao po svežem senu,

kad se jedan nestašan uvojak bude
spustio na njeno glatko, mramorno čelo,
čežnjom obasjano, izazovno, vrelo
– i večeras ćeš biti srećan.

I noćas, rekoh sebi,
kad munja bude rasparala nebo,
oštro, kao vrisak umirućeg
tešku, zloslutnu tišinu,

kad grozničav odsjaj bude
blesnuo u očima nekad snenim,
a sada od straha razrogačenim
– i noćas ćeš biti srećan.

I ujutru, rekoh sebi,
kad vetar bude već posustao,
a otkinuta grana mirovala u blatu,
kao voljeno dete u svežem grobiću,

kad razbacano bude ležalo lišće,
izmešano s krpicama uprljane haljine,
kao san buđenjem naglo pokidane
– i ujutru ćeš biti srećan.

A jednoga dana, rekoh sebi,
kad kiša bude u vrbaku načela panjeve,
    koji će se u jesenjoj magli nazirati
    kao ostaci kuće na neugaslom zgarištu,

kad bes tvoj bude počeo da prokišnjava,
i hladna voda bude prodrila u te duboko,
    a nijednu suzu ne budeš imao za oko
    – toga ćeš dana biti veoma tužan.

SIVILO U GRADU SVETLOSTI

Siva je Avenija Foš.
Sivo je nebo nad njom.
Tuga mi se
u dušu uvukla.

Na stazama Luksemburškog parka
vremešni parovi obnavljaju sećanja.
Mladi se na klupama ljubakaju, pred kišu.
Studenti uče, neki ljubavna pisma pišu.

Na Pigalu,
blizu ulaza u trošan ćumez,
našminkana droplja veselo ćaska
sa šoferom neandertalskog lica.

Ona ima dugu kosu,
i široku, viseću zadnjicu.
On se smeje, podrhtava mu
snažna, preplanula vilica.

Na Trgu Vandom,
sa vrha Austerličkog stuba,
Napoleon poziva Francuze i turiste
u slavu stečenu na bojnopolju.

Nema odziva. Samo golub jedan,
golub mira, na rame mu je sleteo.
Neko vreme mu je u uvo gugutao,
a zatim prhnuo i odleteo.

Taj let me je, Žiži, podsetio...
Pomislih: Gde li si sada?
Da li još pokatkad voliš reći:
"Život je pre svega čežnja."

Da li si srećna, kao nekada,
ili nosiš crni flor oko srca,
kao što si, smejući se,
obećala tada?

Siva je Avenija Kleber.
Sivo je nebo nad njom.
Tuga mi se
u dušu uvukla.

PRED DOLAZAK KIŠE

Uskoro,
možda još večeras,
počinje sezona koncerata kiše
po krovovima crnim,
natrulim, usnulim,
poput brodova
izbušenih u bitkama.

Prijatelj koji je iznenada
otišao bez pozdrava, i javio se
tek sutradan
kratkim novinskom vešću:
Poginuo u saobraćajnoj nesreći!
opet je boravio
pod ovim svodom.

U polumraku,
između stubova,
prominula je žena koja je volela
setno da čuti,
i koja je, dosledna sebi,
sve svoje tajne
odnela sa sobom.

Kunemo zlu sreću, polušapatom,
što je razvejala sto velikih želja,
pocepala hiljadu planova,
a znamo da bi njemu
i ceo život bio nedovoljan
za ostvarenje
svih začetih snova.

Pokušavamo,
zureći u tminu,
predstaviti sebi lik mrtvih usana.
Uzalud. Pamtimo da je katkad
bila zagonetno nasmejana,
a bili smo daleko
kad je umirala.

Kiša još nije počela.
Samo orgulje, u nekoj odaji,
bruje otužno i monotono,
kao daleka zvona.
Mi čekamo, neko dolazi.
Da, to je on...
Ne, to je – ona!

NAKON NEKOLIKO LETA

Ako te boli,
zabaci glavu,
opusti ruke,
zatvori oči
– i gledaj.

Možda ćeš videti
sunce u granju,
nebo u kosi,
lišće nad vodom
– ili moj lik.

Ako ugledaš mene,
mesečara bledog,
ako me ugledaš
još uspravnog
– nisam to ja.

Otvori oči,
obriši suze,
stisni pesti,
digni glavu
– i produži.

NAKON MNOGO LETA

Osmehnimo se, ne odviše
sentimentalno. Sa stoičkim mirom
prihvatimo činjenicu da je mladost
neprimetno postala
neopoziva prošlost.

Na nekim šorovima još cvetaju noćne frajle.
Na klupama u okrilju krošnji zagrljeni parovi,
zaštićeni od izdajničke mesečine,
šapuću priče o zajedničkoj budućnosti,
poljupcima pokreću u sebi
ljubavne lavine.

Osmehnimo se, ne odviše
reznirano. U sadašnjosti možemo naći
mnoge nove, lepe, zanimljive stvari,
koje donose utešljivu radost,
iako ne vraćaju mladost.

Neko još čeka da na zapadu zgasne žar.
Ali mi najveće blaženstvo nalazimo upravo
u nebesnom večernjem rumenilu,
u sutonu što tamni i briše konture,
u vetru što tajnovito huji
i grli našu davnu vilu.

Osmehnimo se, ne odviše
samosažaljivo. Sada, kad je opojno doba
lelujava uspomena, pomišljamo,
zagledani u bezbojan dan:
Možda ono beše samo san.

II

IŠČEZAVANJE ZAVIČAJA

U poetsko stvaralaštvo se, mogli bismo zaključiti na osnovu prvog ciklusa ove zbirke, obično kroz kapiju ljubavi ulazi. Ili kroz predele zavičaja kao uspomenskog pribežišta, dodajem sada. A o zavičaju kao slici amajliji je već toliko toga rečeno da se ništa novo saopštiti ne može.

Možda ipak nije sve obelodanjeno. Recimo, još nisam čuo, ni pročitao, eksplicitno iskazanu misao o zavičaju kao kategoriji prevashodno ruralnoj. Stoga na ovom mestu iznosim vlastito uverenje da zavičaj, onaj pravi, idiličan, u zrelo doba dodatno ulepšan, imaju samo deca rođena i odrasla u selu ili varošici, u provinciji. Stanovništvo rođeno i odraslo u većem gradu nema istinski zavičaj.

Ovo diskutabilno uverenje implicitno ponavljamo, Alek Vislavski i ja, u pesmama prema kojima nas vode redovi što ih upravo ispisujem, što ih čitalac upravo čita.

Kad sam već kod čitaoca, skrećem mu pažnju na pesme bliznakinje, kako ih ja nazivam. One su jedna od specifičnosti stihovanog dela mog opusa. U poglavlju u koje ulazimo ima tri takva para, a mogu se naći i u drugim poglavljima. Prvi sestrinski par je nastao kao samoniklica, dopao mi se, te sam potom pesme bliznakinje stvarao kad god bih osetio da se tema može raspolutiti.

Druga specifičnost stihovanog dela mog opusa – koju, doduše, primećujem i kod drugih pesnika – jesu spon-tane, slučajne, lutajuće rime, kako ih ja nazivam. One

umetniku reči pružaju mogućnost da, koristeći se prednostima slobodnog stiha, stvara relativno čvrste i moderne pesme, sa korenima u tradiciji. Te rime nastaju...

Zašto ovo govorim? Zašto objašnjavam detalje iz svog stvaralaštva? Zašto činim ono što činiti ne treba?

Verovatno zato što je ovaj tom koncipiran kao zbirka poetskih celina u prozi i u stihovima. Sada, dok pišem drugu u nizu celina koje bi trebalo da budu poezija u prozi, vidim da su u meni raspojasani narator i grešni autobiograf pobedili uzvišenog pesnika. (*Dva loša ubiše Miloša.*)

Kad dileme prerastu u nezadovoljstvo, govorim sebi da ovaj tom razdvaja dve romaneskne tetralogije, te nije velika šteta ako u njemu ima ponečeg romanesknog.

Onda se setim Hajdegerove izreke da je pesnik na pola puta između Boga i čoveka, i osetim kako se moje nezadovoljstvo uvećava. Za razliku od pesnika, romansijer je češće zemaljski nego nebeski rudar, kažem sebi. Ne smem, prilikom stvaranja pesama, dopustiti da romansijer utiče na pesnika. Izražajna moć poezije – bar one valjane, autentične, visokovredne – mnogo je veća od izražajne moći proze.

To govorim, ali...

Moram priznati, neke strofe, pa i čitave pesme, ipak čitam sa zadovoljstvom.

Srećan bih bio ako bi i ljubitelji poezije zaključili da u većini poglavlja ima po dve-tri, a u celom tomu dvadesetak strofa koje (bar neko vreme) vredi pamtiti. Jer smatram da je svoju misiju u potpunosti obavio svaki pesnik u čijem se opusu može naći nekoliko dojmljivih, fascinantnih, nezaboravnih pesama.

Ima li takvih pesama u ovom tomu?

To možda samo Erato i Kaliopa znaju.

Ja to, u svakom slučaju, ne mogu znati.

A i ne moram da znam. Rekli smo, ne treba govoriti o sebi, o svom stvaralaštvu. Treba samo stvarati – intuitivno, spontano, samoubilački; kao pčela, kao svilena buba, kao školjka biserna.

POGLED IZ DALJINE

O, zeleno,
zlačano naše doba!
Vreme otkrivanja istina
koje jasno sagledavamo
tek nakon mnogo godina.

Velike livade,
na kojima smo napasali krave,
na horizontu, podvučenom travnatim
nasipom omiljenog a dalekog kanala,
behu opervažene niskom jednakih,
zelenoplavih jablanova,
koji me podsećahu na beskrajnu
kolonu vojnika u pokretu.
Pokatkad bih se pitao:
Šta sve ima iza te granice,
u šarenom belom svetu?

Čak i moje selo,
zavučeno, na drugoj strani
horizonta, u sliveno zelenilo,
iz kojeg je strčao samo crno-beli toranj crkve,
beše mi tajnovito, bar na mahove,
iako sam dobro poznavao
njegove ljude i šorove.

Tada još nisam znao
da su mnogi fenomeni života
(za naivčine) lepi i fascinantni
samo dok se posmatraju
iz daljine.

POGLED IZ DUBINE

O, zeleno,
zlačano naše doba!
Vreme uranjanja u snove
koje, kao loši đaci, ponavljamo
i kad sve škole života završimo.

Na Velikim livadama bih
pokatkad uspeo nagovoriti drugare,
ferijalne kravare, da stado poteramo
prema omiljenom a dalekom kanalu.
Nakon brčkanja u mlakom plićaku,
zaronio bih u prohladnu, tamnu dubinu,
do koje ne dopire ni pesma trstenjaka,
ni tanka noga rode.
Onde bih nakratko otvorio oči
i zagledao se u obasjanu
površinu vode.

Poželeo bih da zauvek
ostanem na dnu kanala, u podnožju
trščanih gustiša, pod listovima lokvanja,
među ribama i beloputim rusalkama,
bezbrižan, od suvozemnog sveta zaštićen,
prema svemu izvan vodenog raja
trajno ravnodušan.

Tada još nisam znao
da ću veliki deo života provesti
u mutnoj dubini, s pogledom uperenim
prema prozračnoj, olimpijskoj,
nedosežnoj visini.

SUNČANI SEPTEMBAR U DVORIŠTU

Vetar, što se, osvežen, na mahove zaleće,
i preskače rasušenu daščanu kapiju,
još jednom je, na trenutak,
iznenađen, zastao
nad dvorištem punim bilja, sunca,
oštrih senki i tišine.

Zatišje, pa zalet, i opet sitno klepeće
kruto, uvijeno lišće jorgovana
kraj baštenskog zida,
trešnje nad čokotom rodnim
i pokoji patrljak ostarele šljive
ispred letnje kuhinje.

Sedim nasred zatravljenog dvorišta,
u isluženoj fotelji, obasjan među senkama,
rekao bih, zlatnom prašinom okupan,
i, poput rekonvalescenta, sanjivo,
u modrinu neba zagledan.

Čujem: kuhinjska vrata lenjo škripnuše,
šarke zacvileše poznatim zvukom.
Znam: baka sa šamlicom na sunce izlazi,
a vetar njuškalo opet se zaleće,
i kroz dimnjak nagore plazi.

SUNČANI SEPTEMBAR U HATARU

Ponekad, nedeljom, kad dođem na selo,
kasno ručam, zajašem bicikl
i, obišavši najpre neke stare šorove,
produžim u hatar, onamo gde su,
čini mi se, livade najšire, lenije
najduže, kukuruzi najzreliji.

Zalazim duboko u carstvo osunčano, uvelo,
praćen mnogoznačnim šušketanjem
krutih, sasušenih, a živih listova kukuruza;
zastajem tek na krajnjoj poljskoj raskrsnici,
pred zapuštenim drvenim krstom,
nikad mirniji, ni uzbuđeniji.

Ne uzbuđuje to mene samo krst u polju,
sa pokidanim limenim lukom i zardalim raspetim
Isusom; ovde me još, sem šapata kukuruznog lišća,
smiruje i uzbuđuje otvorenost neba,
hrpa uspomena, i kosmična samoća.

Sećam se, recimo: tu smo nekad kosili žito.
Deda je, već loman, predveče skrivao srpove
i govorio: "Deco, tu su, evo, pod ovom krstinom.
Zapamtite, da sutra ne tražite,
ako noćas zaspim večnim snom."

AUTOBUS JURI RAVNICOM

A ti, udobno zavaljen
na sedištu kraj prozora, žmirkaš
zbog preobilja svetlosti.
Na ogromnom, prolećnom ekranu,
pod mlečnoplavim nebom, promiču
zeleni tepisi, igle i konci dalekovoda,
bagremaci oko ruševnih salaša.

U daljini, iza žitnih,
gorušicom i bulkama omeđenih
deonica, do kolena je
u mlad kukuruz zagazila cela familija.
Eh, kako bi sada dobro došla
kupka zdravog znoja umesto kravate,
svežina mirisnog vetra mesto aktentašne,
i, bar na dva-tri dana, krepljiva motika
mesto svakodnevnih, bednih
činovničkih briga.

Autobus juri, mlečnoplavo nebo
sunča se na zracima koji će
oploditi podatnu panonsku ravnicu.
U tebi blesak razbuktalih želja,
i senka nabujale radosti-sete-tuge.
Na horizontu još jedan salaš
– nedokučiv poput Tajne.

VOZ JURI KROZ NOĆ

A ti, s toplim čelom
na hladnom oknu prozora,
zuriš u bezdanu dubinu mraka.
U daljini, o, u daljini samotnoj,
grozd sićušnih svetiljki.
Deo žmirkave galaksije
ščućurio se na kraju hatara.

Tamo, obavijeni birtijskom
izmaglicom, lumpuju seoski đilkoši.
Duž plotova, na svih sedam šorova,
razleže se lavež pasa, i struji
jesenji uzdah blatne zabiti.
U kuhinji, pod čkiljavom svetiljkom,
starac ćutke izuva opanke;
na stolu večera. Na trećem šoru
propali student prikrada se
gumnu mlade udovice.

Voz juri, provalija mraka
zeva iznad crnog plašta
panonskih utrina.
U tebi čežnja za nepoznatim
(iako znam), bolna, slatka jeza.
U daljini opet jedna svetiljka
– kao neuništiva Nada.

ČUVAM IH U STROFAMA AMAJLIJAMA

Život počeh da upijam na poljima
koja je Gabrijel Kosteljničnik,
kao sedamnaestogodišnji gimnazijalac,
u idilskom vencu "Iz mog sela"
s beskrajnom ljubavlju, romantično,
zelenjački nadahnuto i naivno,
pa ipak briljantno opevao.

*Sunce žeže, vetrić piri, žitance se njiše,
A iz njega prhnu ševa i leti sve više.
Evo, već je zapevala, glasom kô od meda:
Čas otužno, čas veselo – opisat se ne da.*

*Leti gore, pod oblake, gle, kako visoko,
Leti, leti, tek jedvice još prati je oko.
Pesma joj se, izdaleka, ljupko oglašava,
Celo mirno, tiho polje jekom ispunjava.*

*Već je pesmu otpevala, sve gore lebdeći,
Te se sada natrag vraća, kril' ma trepereći.
Nad klasjem će poslednji put veselo prhnuti,
A dole će, preoprezna, sasvim utihnuti.*

Nižu se strofe idilskog venca,
smenjaju se prizori kosidbe, vršidbe,
berbe kukuruza, muljanja grožđa.
Već sneg veje iz oblaka – raduju se deca,
sankanje, klizanje, božićne pesme i darovi,
svadbe, povratak proleća, poljski radovi,
nedeljom sedeljka ukrašeni šorovi...
Sto sedamdeset strofa iz milog zavičaja,
sto sedamdeset Kosteljnikovih, mojih
(možda i tvojih) slika amajlija.

Đura Paphrahaji, koga pamtim
kao starijeg drugara iz detinjstva,
od samih svojih pesničkih početaka bio je
melanholičniji, oporiji od Kostelnjika.
Taj pajtaš je u mladosti pevao:

*Ja sam pesma vetra, cvet u kosi,
zrno bačeno u masnu, crnu brazdu;
ja sam orao, ptica umorna od beskonačnih lutanja,
ja sam zenica u oku isplakanom
od dugogodišnjih čekanja.*

“Ova univerzalna strofa vredi
više od dijamanta”, rekoše drugaru.
“Bila bi, da ne pripadaš malom etnosu,
često recitovana na mnogim stranama sveta.
No u tvom lirskom vencu ima i lokalnog cveća,
što najduže cveta, najsetnije, najnostalgičnije,
najdojmljivije miriše u dušama (ne)srećnika
kojima se čini da su najlepše sate, dane,
godine detinjstva i mladosti proveli
na lenijama u keresturskom hataru.”

*Lenije kradljivice, lenije gizdavice,
od vas tajnovitijeg puta ne zna svet.
Selo ste ukrale, hatar ste otele,
vetrima ste pomrsile huliganski let.*

*Tamo, iza topola, daleko, iza mnogih polja
kraj jarka je procvetao jedan divlji cvet.
Tamo, iza godina, iza mnogih minuta
njime ispraćate svaki davni svet.*

*Lenije poljarke, lenije stražarke,
kamo odvedoste godina mi mladih san?
Kamo odvezoste kradljivca davnoga?
Hoće li se ikad vratiti u selo on?*

Najdragocije čari šireg zavičaja,
najzbudljivije, najljepše dane mladosti
ostavih u Potisju, pod nebom Bečeja.
Čuvam ih u nekim strofama
Stevana Raičkovića.

*Ni nadali se nismo a već eto:
Skidamo sa tela tek stavljene krpe
I bacamo ih gde bilo, u čoškove, na hrpe.
Sunce je opet tu. Odněkud mislimo: leto.*

*To znači: život! Opet smo nagi kraj vode.
Ali stojimo dugo, a niko da kaže – dosta
I uđe u vodu. (Gledali smo je, u mantilu, sa mosta!)
Pokraj nas: grana s načetim lišćem nekud ode.*

*Smišljamo da nam se vraća leto. Ali: varka!
Sa nevidljivih brda osluškujemo nešto drugo:
Oslobađa se vetar i pada žir, šišarka...*

*Stojimo opet na mostu, pod kasnim suncem, dugo:
Ispred nas, bljeska sred grada, daleki krov od lima.
Ispod: odlazi reka, sama, udovički, boje dima.*

I zaljubljenik Potisja čeznuo je,
bar s vremena na vreme, za čarima
beloga sveta. O tome svedoči
(meni) najljepša, najfascinantnija,
najdojmljivija njegova strofa.

*Izgleda da smo stajali baš kao u ovom času
Celo to dugo vreme što se oko nas ovi
Jer ostrva u dalekim morima netaknuta su
Od nas i ovog puta ostala. Daleki gradovi
Ostali sami su bez nas u trenu kad ih lišće zaslu.*

Niko nije tako lako,
prepušten asocijacijama,
reminiscencijama, emocijama,
opijen vetrom i vatrom,
putovao stvarnim i imaginarnim
svetom, kao Miloš Crnjanski.
Stoga je on (bar za mene)
najveći među svima
koji trivijalnu stvarnost
podređuju snovima.

*Sad smo bezbrižni, laki i nežni.
Pomislimo: kako su tihi, snežni
vrhovi Urala.*

*Rastuži li nas kakav bleđi lik,
što ga izgubismo jedno veče,
znamo da, negde, neki potok,
mesto njega, rumeno teče!*

*Po jedna ljubav, jutro, u tuđini,
dušu nam uvija, sve tešnje,
beskrajnim mirom plavih mora,
iz kojih crvene zrna korala,
kao, iz zavičaja, trešnje.*

*Probudimo se noću i smešimo, drago,
na Mesec sa zapetim lukom.
I milujemo daleka brda
i ledene gore, blago, rukom.*

SAN U POLUSNU

Jutros mi je u polusan
sa ulice uleteo zvučan pucanj.
Preneo me u davno vreme,
u drugi, sve bleđi svet.
Pre dva-tri dana neko trubljenje
takođe me je, u ranu zoru,
prenelo u godine detinjstva.

Kad bi dani postali topli, a noći mlake,
kad bi, kroz otvoren prozor, u sobu nagnuli
mirisi mladog lišća i orošenog cveća,
svakog jutra bi mi u polusan uleteli
najpre zvučni pucnji teškog kravarskog biča
sa crnim kalanćovima i švigarom od šaša,
a nešto kasnije i sudnjedanski zvuci
jerihonske trube musavog svinjara.

Kravari će se, čim pucnjima i povicima
razbude dugačke šorove i iz staja izmame blago,
sastati na kraju sela, da bi sakupljeno stado
predali dvojici pajtaša sa kerovima. Ovi će
stado poterati prema Opštinskim pašnjacima.
Svinjari će se, na drugom kraju sela,
takođe sastati, da bi krdo predali jednome,
koji će ga oterati na Svinjsku livadu.

Ja ću, kad majka bude ušla u sobu
da me razbudi, neko vreme pospano unjkati.
Košulja, bič, torba sa hlebom i slaninom,
sa grudvom sira i zelenkastom bocom mleka.
Da roditelji ne bi plaćali pašarinu,
deca iz susedstva na Makovskom šoru
poteraće krave prema Velikim livadama.

Pucanj što je odozdo, sa asfalta
novosadske ulice, jutros dopro
u sobu na najvišem spratu, ne beše
pozdrav kićenog kravarskog biča.
To se zakašljao automobilski motor,
zbog lošeg paljenja ili druge boljke.
Trubljenje što mi je pre neki dan
u ranu zoru uletelo u polusan,
ne beše poziv svinjareve trube,
nego kreštanje kamionske sirene.

Selo se širi, Svinjska livada je
nedavno isparcelisana, potom
tipskim kućama načičkana.
Dobar deo Velikih livada je
uzoran, potom veštačkim
đubrivima i pesticidima zatrovan.
Iščezli svet oživi samo kad se,
zbog kakve varke, asocijacije
udenu u moje sećanje,
ili u san pred buđenje.

ZAGLEDAVŠI SE U DETINJSTVO

Vidim visoko, osmehnuto nebo
i zeleno-žuto-plavu poljsku pučinu.
Na njoj arhipelag posivelih krovova,
u kome razaznajem najdraže mi ostrvo:

deda Aronov salaš, koji,
okružen zelenilom, kamarama
slame, oborima i šupama, sneva
u spokoju vrelog letnjeg popodneva.

Iza salaša, u hladu uzdužnog,
belog, mestimično oljuštenog zida,
vidim usamljenog, bledunjavog,
rasejanog petogodišnjaka.

Sedi na suvoj zemljanoj humci
i kroz prste nehajno propušta
šačicu prašine. Nad glavom mu,
u stajskom otvoru, gušan ravnomerno guče.

Još više,
u azuru povrh krova,
otužno šume prorođene
krošnje bagremova.

Vetrenjača je ostala bez krila.
Krupari ukraj gumna, što melje
kukuruz, pogon daje doratast Kešelj,
usporeno bazajući na kružnoj putanji.

Deda Aron i stric Janko nešto rade
oko krupare i konja. Nasred gumna
baka Serafa, okružena čoporom živine,
lebdí nad prosutim mrvicama hleba.

Sada, kad je gledam
unutrašnjim očima,
čini mi se da je, svetica,
upravo sletela sa neba.

Četiri dedina unuka,
Joakim, Boris, Miron i Alek,
u dotrajaloj, promajnoj kolnici,
svom zabavištu, svojoj radionici,

sklepali su nešto nalik na paorska kola.
Uz dedinu pomoć, načinili smo i pseće
hamove, te sad pokušavamo da Rigova
i Belku pretvorimo u naše male atove.

Zagledavši se u detinjstvo,
vidim kako, visoko, visoko,
u beskrajnoj azurnoj dubini,
roni srebrnasto jato golubova.

A dole, preliveñ talasima jare,
sred zeleno-žuto-plavih polja,
jedan salaš nostalgíčno sneva
u spokoju letnjeg popodneva.

POVRATAK U ZAVIČAJ

Moj stari, crno lakiran fijaker
još se lagano njiše, i, poput
zvezde repatice, vuče za sobom
beličast oblak prašine (zaborava).

Nakon obilaska svakojakih
vašarišta i stratišta, kojima,
već rasklimatan, godinama,
decenijama neumorno luta,

možda će ipak jednom,
glatko i diskretno, uroniti
u senke krošnji dudova pored puta.
Biće to moj tihi povratak u zavičaj.

S osmehom sleđenim na licu,
pod navučenim crnim krovom,
zavaljen na ispucalom kožnom sicu,
koji je, kao i ja, posut najfinijim prahom,

prolazim, nepokretan,
pored svetskih čuda,
ravnodušan prema prizorima
što i dalje dozivaju moje oči.

Sve češće zagledan u nebo
i u blede (izmenjene) predele,
kojima ću jednom poslednji put proći.
Ja vidim svoj tihi povratak u zavičaj.

Voleo bih da se, bodar,
donjišem u rano proleće.
Jednog, recimo, vetrovitog,
prohladnog martovskog jutra.

Ispod fijakerskog krova
najpre bih pogled bacio
na zlatan pervaz iznad horizonta
i na svetloplavu nebesku pučinu.

Bila bi ukrašena plovećim ostrvima,
a po obodima i koralnim grebenima.
Mlad vetar obično u to vreme na granama
izvodi prigušen tremolo, kao na strunama.

Zatim bih, približivši se baštama
i gumnima kućištâ na kraju sela,
ugledao daščane, pocrnele, mestimično
provaljene plotove. Na njima gavranove.

Iza njih kupe kukuruzovine i načete
kamare natrule, ali još mirisne slame.
Ugledao bih i pokojeg gazdu, kako, vedar,
u pršnjaku, nasred gumna mokri uz vetar.

Ugledao bih i radoznalo ždrebe,
što, bez oglava, skače i tumara,
njuši kokoške, izaziva lajavog kera,
potom jurca između kupa i kamara.

Te bašte panonske,
i ta gumna paorska,
behu moj detinjski raj.
Sad su sanjan zavičaj.

Mogla bi crna kočija
da se dokotrlja u leto.
Jednog, recimo, usijanog,
pustog julskog popodneva.

Kroz hatar bi jezdila
sekući talase jare
i kruneći zrelo žitno klasje
s obe strane uzane lenije.

Na ulazu u selo najpre bi me,
sa praga vodenice kraj ustave,
ugledao vodeničar, i njegov mačak.
Obojica bi, dabome, žmirkali i zevali.

Zatim bi, kao nekad, kad bi
odnekud stigao mađioničar,
moj fijaker okružio buljuk preplanule,
u mirisnom kanalu okupane dečurlije.

Posmatrali bi me,
ne znajući da je taj
naizgled prezreli, pregoreli čudak
zapravo njihov izgubljen vršnjak.

Koji je, po umetničkoj
teoriji relativiteta,
brzinom mašte jureći prostorima,
stario samo u vlastitim snovima.

I najzad se, beskrajno
star i večito mlad
(kao ljudska čežnja),
vratio u zavičaj.

Možda ću se domaji
približiti usred jeseni.
U suton, recimo, blagog,
suvog oktobarskog dana.

Još pamtim: u to doba
šorovima se razlegala
jeka paorskih, umornih i sporih,
kukuruzom bremenitih karavana.

Drži me nada da ću opet,
kao u davna predvečerja,
kad smo s ocem dolazili s polja,
proći kraj kupa sasušenog lišća.

Upravo tada, u sumrak,
susedi su palili to lišće.
I nakon tolikih lutalačkih godina,
osećam opor, prijatan miris dima.

Blizu našeg doma
na Velikom šoru
dim zapaljenih kupa mešao se
sa dimom iz kuhinje u vajatu.

Majka je, iščekujući
muža i četvoro dece,
potpirivala vatru u štednjaku,
da bi što pre spremila večeru.

Ukusnija beše
pura s mlekom
nego jedna sinoćnja
zakuska s kavijarom.

Budem li se ishodištu
vraćao početkom zime,
sačekacu da padne prvi sneg,
da selo obavije prisian mrak.

On sakriva, od radoznalih,
sve grešnike, pa i lutalice.
(Sakriva, jao, i gadne protuve,
lopove, razbojnice, ukoljice.)

Sneg, bez vetra. U tišini
samo šuštanje pahuljica.
Tu i tamo, na Velikom šoru,
mrak buši tugaljiva sijalica.

Onaj ruševan vajat, usred
kućišta roditeljskog doma,
sa pocnelim daščanim zabatom,
malim prozorom i siluetom čađavog,

nad padinom krova zaspalog
dimnjaka, još me, znam, čeka.
Svake večeri mu zasvetli čkiljavo,
staračko, dremljivo kuhinjsko oko.

Unutra povremeno zazveči
poklopac. Da i moja majka,
već potpuno sama, zamišljena
uz večeru, ne bi opet zaspala.

Da ne bi mene,
kako bolujem,
kako se vraćam u zavičaj,
po ko zna koji put sanjala.

I tako, dok se stari
crno lakiran fijaker
kao barka njiše, i, već izubijan,
prolazi velikim, belim svetom,

ja se i dalje pomno
(mada već umorno)
zagledavam u zavičajne predele.
Kojima, izvesno, više neću proći.

I, premda pun znanja,
belosvetskog iskustva,
osećam kako mi duša,
malo već utrnula, zebe.

Jer ja sam, Nebesa,
pobednik koji je
među pobeđenima
prepoznao sebe.

III

ZA UMETNIKOVU BIOGRAFIJU

Godinama me je, u mladosti, držala prilično jaka želja da se bavim slikarstvom. Izvesno vreme sam, u Subotici, čak intenzivno slikao. Pre toga, a i posle toga, družio sam se s nekim članovima Kluba slikara i vajara pri subotičkom Radničkom univerzitetu. No nakon par šarenih meseci zaključio sam da na likovnom putu Aleka neću dostići. I da je jedan slikar u Knjizi o nama dovoljan. Da neću daleko dogurati ako budem pokušavao i književnim i likovnim putem da idem. I da bih kao slikar ljudima bio manje koristan nego što ću (možda) biti kao pisac. Prednost sam dao književnosti. I zbog navedenih razloga, a i zato što sam umetnost misli, emocija i reči smatrao relevantnijom od umetnosti linija, emocija i boja. Pa i od svake druge. (Muzika je, govorio sam tada, najčistija umetnost, slikarstvo najprijatnija, bar kao stvaralački proces, pozorište i film mogu da budu najatraktivnije umetnosti, ali književnost je, s obzirom na ulogu koju ima u ljudskoj duhovnosti, pa i duševnosti, najrelevantnija.)

Kratkotrajno bavljenje likovnim stvaralaštvom pružilo mi je priliku da uobrazim kako bih mogao da budem prilično dobar slikar, ali i priliku da zapazim jednu svoju prilično veliku manu: listove za akvarel i temperu, lesonitne ploče i platna razapeta na blind-ramovima popunjavao sam bojama do poslednjeg kvadratnog milimetra. Znao sam da umetnik ne mora sve eksplicitno da kaže, da treba

svom spoljašnjem saradniku u stvaranju umetničkog dela da pruži priliku za domišljanje, za dograđivanje, a ipak sam popunjavao celu površinu hartije, lesonita, platna.

Ovu manu je nesuđeni slikar predao piscu. Ni taj ne uspeva da je eliminiše, pa će u naredna tri pasusa svojim prijateljima tri nove, možda korisne, možda suviše napomene pokloniti.

Pre više od par tuceta godina zamolio sam Aleka da u dnevničke i ine beleške što češće unosi refleksije ne samo o vlastitom javnom i privatnom životu već i o vlastitim umetničkim nastojanjima, mukama, rezultatima. Moj drugar je ovu molbu uslišio, te je o svojim slikama podosta beležaka napisao. Upravo su takve beleške predložci pesama u kojima je on glavni junak, odnosno, da se poslužim pesničkom sintagmom, poetski subjekt. A naslovi tih pesama su, zapravo, naslovi njegovih slika. No to ne znači da se na osnovu pesama uvek može steći jasna predstava o sadržaju i formi dotičnih slika. Umetnikove vizije i asocijacije u svakovrsnim zapisima ponekad su sasvim drugačije od likovnih epizoda i celina koje behu povod za beleškarenje.

Kraće vreme nosio sam se mišlju da ovaj tom obogatim reprodukcijama domišljenih, opevanih, u poetskoj ravni variranih slika. Alek me je, međutim, savetovao da od te ideje odustanem. Jer će, rekao je (kroz smešak), vizuelne tvorevine baciti u zasenak verbalne. Složio sam se s njim.

Stvaraoci koji se bave isključivo poezijom pretvaraju u pesme gotovo sve što vide, čuju, osećaju. Sve što ih zaokuplja. Stvaraoci pak kojima je poezija samo "hobi", obično su probirljiviji. Takav sam i ja bio do početka godine završnog oblikovanja petog toma. Koji bi, smatrao sam tada, trebalo da ima stotinak pesama. Dva i po puta više nego što napisah za protekle tri decenije. Stoga sam tokom stihotvoračke devedeset prve godine vlastitu imaginaciju nemilice mamuzao – i svakojake pesme napisao.

Greh koji možda ima i neke dobre strane.

BAJKA IZ SPOMENARA

Davno, veoma davno,
još pre Kalidase, čak pre Ovidija,
jednom kad je pesnik, umoran od života
i neveseo, na mesečini hodao žalom
i slušao pesmu mora,
tajnovit mesečev zrak mu je
došapnuo:

“Ma kud pošao,
ma gde bio, ma šta činio,
uvek imaj na umu
da je tvoj život samo san.
Čas lep, čas ružan, vedar ili tužan,
ali uvek samo san, prevaran
i prolazan.”

Stihotvorac je,
ozaren fatalnim saznanjem, postao
hronična pijanica, bez ikakve nade
za ozdravljenje. Odiskona on,
pijan i žedan, stoji kraj vode
koja je u svoje dubine odnela
njegovo življenje.

Stoga, ako na žalu,
obasjanom mesečinom, ugledate čudaka,
znajte da se to pesnik, umesto stvarnošću,
opija snovima, i rađa neponovljive stihove
– jer somnambuli najlepše pesme
ispisuju na mesečevim zracima
i morskim talasima.

INTERVJU ZA SPOMENAR

“Pesniče,
poslednji čoveče
među ljudima.
Izgubljeni čoveče,
razapet na krstu života
i njegovog besmisla.
Kuda te vodi ova noć,
što izaziva? Hoćeš li noćas
voleti, pevati, tugovati,
ili tugu ubijati?
Ili ćeš, možda,
u jednom trenutku pomisliti:
Čovek je Prometej,
a život Sizifov posao,
i podići ruku na sebe?”

“Prijatelju,
dobronamerni čoveče,
radoznali skeptiče. Ja ne vidim
kroz vreme u koje hrlim.
Možda ću noćas
voleti, pevati, tugovati,
možda tugu ubijati. A možda ću,
pijan, odmahnuti rukom i reći:
‘Neka sve dalje teče. Nije ovo
ni prva ni poslednja luda noć.
Smisao života neka odgonetaju
brižni među nama.
Moja duša srećna je
ako ima dovoljno vina,
snova – i pesama.”

OSUĐENIK

Svakog, i svakog jutra tako,
čim se maglena zora
na tamnicu svali,
teško se budim u kamenoj ćeliji,
škripe u meni lanci zardali.

Još mamuran, hitam
u dvorište hapsane, ostale pozdravljam
s odvratnošću, dubokom, tihom,
i počinje šetnja, ah, stazama utabanim,
robijaša okruženih neprobojnim zidom.

Koračaju dani, bešumno
odmiču godine, sa prašnjavog zvona,
kao malter, opadaju zvuci,
jedno opelo za bivšeg druga, pitao je:
“Čoveče, jesmo li mi ljudi ili vuci?”

Vraćam se ćeliji kamenoj,
uvek njoj. Četiri zida,
par dugmadi za igru, i prozor u svet.
Ni sit, ni gladan, bez borbe savladan,
gledam sliku u daljini, a znam je napamet.

I sad, šta da radim? Da se pobunim?
Ah, ne! “Bože, ostavi me ovde,
ja ću Te slaviti: Osana!
Još mi se ne ide u predele Večne slobode,
hoću da robijam do poslednjeg dana.”

BEZBOŽNIK

Ja, neimar vasiona za sva vremena,
drhtav i prolazan, poput grudve pene,
ka predelima Gospodnjim uputih se,
da potražim svetlost, da obasja mene.

Glas moj vapijući leteo je kosmosom:
"Pouči me, o Svevišnji, usliši mi želju!
Na raskrsnici puteva međuzvezdanih
daj mi svetlost, ili makar slepu veru!

Pređa mnom je, vidim, hiljadu puteva.
Ali ja znam: onaj pravi je samo jedan.
Pouči me, o Svevišnji, kako da saznam
kojim ću kroz život proći nepobedan."

Još mnoga pitanja uputih Gospodu,
ali u njegove tajne ipak ne proniknuh.
Napokon zaključih da je nebo prazno,
i himeričnom bradonji jetko doviknuh:

"Ništa na svetu, sem naivnih bajki,
ne drži moju želju da verujem u Tebe!
Otkud Ti onda pravo da me kažnjavaš
zbog toga što verujem samo u sebe?"

UMETNIK NA PUTU OKO SVETA

Negde je upravo krenulo
svitanje. Modro i rumeno.
Iznad mora juri još pospano,
iznad kopna već razbuđeno.

U jednoj palati služavka
gleda da li je cveće sveže.
Pod baldahinom gospođa se,
mirisna i topla, mazno proteže.

Negde se sad okupljaju
ulični prodavci novina.
Inženjeru u fabričkoj hali
brigu zadaje stara mašina.

U bolničkoj sobi umire
mladić. U četvrtoj deda.
U devetoj je žena prvi put
ugledala glavicu svog čeda.

Na nekoj livadi seljak
oštro zamahuje kosom.
Peče ga prepodnevno sunce,
miluje trava umivena rosom.

Negde se sada vetrovi
sa surom planinom biju.
Tmurne oblake nagone na nju,
među stenjem hujnu pesmu viju.

Neki sad provincijski
gradić u sumrak tone.
Jesenjem je miru ulice predao,
zvona njegova usklađeno zvone.

Postariji zidarski radnik
šakom trlja promrzlo lice.
Pomoćnik mu dodaje malter,
krpe ugao najniže stepenice.

Veseli se gangsterska banda
negde na drugom kraju sveta.
Noćas će neko ostati bez zlata,
a akcija će odneti i par života.

I tamo, i ovde, umetnik sedi
na prestolu od zbilje i mašte.
Oseća kako ga razapinju sile
ludačke, avanturističke i tašte.

Groznica ga bije iza čela,
pomisao širi oko užagreno:
Negde je upravo krenulo
svitanje. Modro i rumeno.

PISAC U LEKSIKONU

U dva se gradska autobusa tiskam
da bih stigao na posao. Iz prvog sam
izašao, drugi polazi kroz četvrt sata.
Svraćam u knjižaru. Možda ću da nađem
neku dobru, jeftinu knjigu.

Nalazim "Leksikon pisaca Jugoslavije", treći tom.
Prelistavam ga, radoznalo, žurno: tražim sebe.
Evo, tu sam! Moje ime i fotografija. Je l' moguće?
Saznajem kad sam rođen, koje sam škole završio,
gde sam službovao, kako mi se zove supruga.
Ljudi, ja u leksikonu! Na strani sto četrdesetj.
A Krleža tek na četristo četrdeset šestoj.

Stižem na posao, leksikon pokazujem
kolegama. Jedni su indiferentni, drugi se
posprdno smeškaju, treći jedva skrivaju zavist,
četvrti mržnju. Znao sam da ću se
nakon hvalisanja kajati.

Kod kuće, još s vrata, dovikujem supruzi:
"Srce, i ti si ušla u istoriju književnosti!
Evo potvrde, otvori je na sto četrdesetj strani."
Srce najpre gleda poslednju stranu. Onde je cena.
"Dokle ćeš da troliš novac na te knjižurine?"
I deca gundaju: krivo im je što u leksikonu
pored maminog nisu i njihova imena.

U svojoj sobi na miru prelistavam
relikviju. I nalećem na čitav buljuk
poluobrazovanih, netaleantovanih piskarala.
Sudaće, ko je sve pisac! Ko sve ulazi u leksikone!
Relikviju u ormar. Neka je zlati fina prašina.

PARČAD STIHOVANE PROZE

Mnogi pesnici pišu danas
stihovanu prozu. Bez ritma,
bez rima. Padne bezveznjaku
na pamet nekoliko jednostavnih rečenica,
on ih, lomljenjem, pretvori u stihove,
i evo ti pesme, za ciglo par minuta.
“I stihovana proza ima ritam”, veli zevzek.
To zna, ali ne zna da je između ritma proze
i ritma poezije pogolema razlika.
Ritam proze je kao vožnja džadom,
pokatkad livadom, ili čak šumom,
ravnom ili džombavom, teško prohodnom;
ritam poezije je kao plovidba rekom,
pokatkad jezerom, ili čak morem,
sa manjim, većim i velikim talasima.
Šum tih talasa je skladna rima.

Postskriptum:

Napisavši gornju strofu,
počeh da prelistavam rukopis,
da se zagledavam u svaku stranicu,
i konstatovah da i ja povremeno
pišem stihovanu prozu.
Možda će se ona, pomislih,
nekim degustatorima poezije
dopasti više nego ostale moje pesme.
Ipak, odlučih da popravim sve što se
popraviti može, da u talasanju
inspiracije, imaginacije,
intuicije, refleksije i emocije
ritam proze zamenim
ritmom poezije.

KNJIŽEVNI SUSRET I

U gradu koji se,
na osnovu broja stanovnika,
te škola, bioskopa, muzeja,
koncerata, pozorišnih predstava
i ostalih pokazatelja,
tretira kao veći kulturni centar,
te ugodne jesenje večeri
korzom se muvalo
mnoštvo đaka, studenata, mladih
profesora, inženjera i lekara,
obrazovanih trudbenika
iz ove i one oblasti;
dakle, predstavnika
takozvane inteligencije.

Te večeri,
u Gradskoj biblioteci,
koja dotrajalim prozorima
decenijama sanjivo posmatra
pomenut korzo,
gostovala su šestorica
takozvanih uglednih pisaca
iz jednog drugog kulturnog centra.
Književnom susretu prisustvovalo je
(ne računajući bibliotekarku
i par kulturnih poslenika,
koji su u sali sedeli
po službenoj dužnosti)
petoro ljubitelja lepe reči.

KNJIŽEVNI SUSRET II

Obrazovani šetači,
 kojima je muvanje korzom
 ispred stare Gradske biblioteke
 bilo samo uvod u kakvu
solidnu bioskopsku
 ili pozorišnu predstavu,
 koji su bili u stanju da vode
 sadržajne razgovore,
 ili bar da uživaju u čarima
 blage jesenje noći,
nisu imali razloga
 da žale zbog propuštenog
 susreta sa takozvanim
 uglednim piscima.

U Grdskoj biblioteci,
 na književnom susretu,
 samozadovoljni umetnici su
 svojim preopširnim
autobiografskim uvodima,
 nesuvislim, napabirčanim stihovima
 i banalnim, dosadnim
 proznim odlomcima
 davili strpljivu bibliotekarku,
 ljubazne kulturne poslenike
(koji su u sali sedeli
 po službenoj dužnosti) i šaćicu
 naivnih, zavedenih, izneverenih
 ljubitelja lepe reči.

APSOLUTNI PESNIK

*Bio je tradicionalan i moderan,
klasičan i savremen. Bio je jedan od retkih
originalnih stvaralaca. Pesme je pisao
da bi video zašto živi. Išao je bez puta,
a put se za njim stvarao. Bio je genije
otkrivačkih pogleda, kosmološke orijentacije.
Sve što je saznao i osetio, maksimalno je sažeo.
Poezija je za njega bila najviši izraz
ljudskog savršenstva. Njegova soba beše
alhemijaska laboratorija duha i jezika.
Svako slovo njegove poezije nabijeno je
eksplozivom mnogostrukog značenja. Svaka reč
ima filigranski precizno određeno mesto u stihu.
Svaka je funkcionalna, opterećena do krajnjih
granica nosivosti. Po cenu ogoljenosti,
vlastitu poeziju očistio je od svih suvišnih
rekvizita pevanja. Lišio ju je šansonjerske
muzike rima, svega trošnog i prolaznog,
ispovednog i sentimentalnog.
Iz bogate riznice života uzimao je
samo suštinu. Perfekcionizam njegove
metaforike i simbolike doveden je do vrhunca.
Stih mu je slobodan, ali je arhitektura strofa
stroga, i tako savršena da ne dopušta
ni dodavanje ni oduzimanje detaljâ.
U svaku njegovu pesmu stao je čitav svemir.
Umeo je apstraktnoj misli da nađe vidljiv oblik,
ali ta misao nikad nije dokraja obelodanjena,
i niko ne može reći da je odgonetnuo
tajnovit poetski kosmos njegovog dela.
Stihovi su mu zagonetke s više odgonetki.
On se zakleo na vernost poeziji, i zakletvu je
održao. Tako je postao jedan od velikana
koji su obeležili našu epohu.*

Iščitavši ovo mnoštvo
upečatljivih panegirika, koje su
kolege i priznati poznavaoци poezije
napisali u čast netom preminulog pesnika,
setih se navike svog prijatelja Borisa,
koji bitne citate iz novina i knjiga
unosio u sveske vlastitog dnevnika,
te od panegirikâ načinih strofu.
Potom uzeh u ruke pokojnikovu
reprezentativnu zbirku.

Nakon pete pesme zapitah se, u nedoumici:
Čitam li ja knjigu nahvaljenog genija,
ili nekog drugog autora s istim imenom?
Nakon desete pesme počeh da očajavam,
jer više nisam imao strpljenja
u remek-delo da se zagledavam.
Dogurah, ipak, do petnaeste
ili šesnaeste pesme. Nad njom
konačno posustah i, kivan na sebe
zbog toga što nisam motivisan,
možda ni sposoban, da odgonetam
značenja božanskih stihova, namenjenih
prevashodno članovima probranog,
u tajne poetskog kosmosa upućenog hora,
zaključih da je stvaralaštvo
apsolutnog pesnika
suptilna, na mahove briljantna
duhovna igrarija,
ili, metaforički i simbolički rečeno,
mlaćenje svetlucave Kumove slame
u maglini kosmičkog prostora.

GREŠNA PESMA

Pesma ne mora
jasno da govori.
Dovoljno je da postoji,
kažu najkompetentniji
poznavaoци poezije.
Ona nije banalna priča,
nego sjajna,
zagonetna, nedohvatna
perla duha, emocije
i imaginacije.

Evo, postojim.
Pokušavam da čutim.
Ali, avaj, moja duša, cela nutrina,
vrpolji se, ne da mi mira,
hoće sa svima da komunicira.
Radije ću, bez obzira na cenu,
biti grešno živo biće
nego sjajan dragi kamen,
zagonetna zvezda
u beskrajnom svemira.

PROGNOZA NEVREMENA

Kad bude došlo
idealno vreme,
rekoše neki utopisti,
poeziju će svi pisati.
Nisu rekli da je,
po svoj prilici,
niko neće čitati.

Ponekad, gorak,
pomišljam da će
dela pesnikâ čitati
samo drugi pesnici.
Da bi ustanovili
pišu li bolje
nego suparnici.

HIROVI INSPIRACIJE

Jutros sam, stojeći
u prenatrpanoj trbušini
gradskog autobusa,
iz torbe, obešene o levo rame,
izvadio notes i, između dva semafora,
nakrivljenim, polupijanim slovima
zapisao tri kratka stiha.
Šaputnici su kradomice zurili u notes
i merkali zapisivača, kao špijuna
ili rasejanog osobenjaka.

Pre podne sam, sedeći
na radnom mestu i slušajući kolegu
koji je saradnicima objašnjavao
probleme u svom novom zadatku,
opet izvadio notes i zapisao:
Ti si do bola
moju senzibilnost
stihom izbrusila.
Kolega me upitao da li beležim
njegove poslovne probleme.

Malopre sam, ležeći
u kadi napunjenoj toplom vodom,
i zagledan, kao Arhimed,
u tavanicu, tri puta kucnuo o vrata.
“Ah, mom dečaku treba nasapunati leđa”,
rekla je supruga ulazeći u kupatilo.
“Donesi papir i olovku, pa piši:
Jutros sam, stojeći
u prenatrpanoj trbušini
gradskog autobusa...”

POUKE PROMOCIJE

Sinoć sam, okupavši se,
i prekucavši pesmu koju je supruga,
po mom diktatu, zabeležila u kupatilu,
obukao najbolje odelo, seo u kola
i odvezao se u noćni klub "Kondor",
na promociju treće zbirke
rahitičnog pesnika onaniste.

Slavljenik, talentovan ali smušen,
sâm ne bi na promociju svoje knjižice
privukao više od desetak prijatelja,
ali je izdavač prodoran i uticajan,
pa se u obojenom polumraku hipi lokala
okupilo stotinak ljubitelja aperitiva,
bučne muzike, belih zuba, dugih nogu.

Izdavač je sa podijuma pozdravio goste,
kantautori su otpevali dve svoje numere,
kritičar je pročitao pozitivnu recenziju,
slavljenik je odrecitovao tri najbolje pesme.
Celo vreme veseli gosti su, nimalo ne hajući
za brbljarije literata, u šarenom polumraku
žagorili, pijuckali, šetkali, flertovali.

Slučajno se obreh blizu pesnika kad je,
još drhteći zbog treme, sišao sa podijuma.
Zurio je (kao i ja) u bele vratove i duge noge,
u oči i uši do kojih nisu dopirale reči glumca
što je pod reflektorom čitao pesme iz zbirke.
I noćas će ove gerle srećni ždrepci jahati,
a slavljenik će, avaj, mučno onanisati.

STVARATI ILI ŽIVETI I

U batrganju i sudbini
većine smrtnih besmrtnika
ima činjenica koje izazivaju
mnogo jaču zavist nego divljenje.
Na sreću manje srećnih, neki
prividno ili doista veliki
pobuđuju i sažaljenje.

Biznismeni i političari,
držači glavnih poluga moći:
novca i vlasti, pretplaćeni su
na privilegije zemaljskih bogova.
No uživanje u moći prljavo je,
neretko natkriljeno senkom
mržnje, trvenja, okova.

Sjajne zvezde estrade,
sportisti i pseudoartisti,
imaju atraktivnu svakodnevicu,
pune džepove, ljubavne doživljaje.
Razara ih krhkost popularnosti,
praznina koju nose u sebi,
koja iza njih ostaje.

Pravi, relevantni umetnici,
nakon dugogodišnjeg izgaranja,
satisfakciju dobijaju i od ljudi
i u vokaciji kojoj su se posvetili.
No iz pohvala viri sažaljenje,
jer su, preokupirani Delom,
vlastiti život zagubili.

STVARATI ILI ŽIVETI II

Zacelo još ima srećnika
koji, kao polubožanska bića,
stihove ispisuju po diktatu
čistog nadahnuća,
u lepoti prirode i života,
u bagremaku ili jasenovom gaju,
u devojačkom zagrljaju.

I ja bih, da mi se ne muti pamćenje,
u svom opusu mogao naći strofe
začete pod davnim zvezdama,
u srećno vreme velikih snova i očekivanja,
u vlažnim vrbacima i tamnim topolicima,
u pomamnim, iznurljivim zagrljajima.
(Vetar najbrže odnosi upravo to vreme.)

Sad pesme pišem u teskobi komfornog stana
(rupe među betonskim kostima solitera),
svakodnevno satima zureći u stihove
na monitoru kompjutera.
Telo vapi za šetnjom, duša za životom.
Uzalud. Kad osećam stvaralačku groznicu,
ne napuštam komforno-sumornu samicu.

Na mahove mi, kroz tiho očajanje,
pobunjeni deo duha dovikuje
da živim kao crni sužanj
iz monaške ćelije.
Ućutkavam buntovnika. Tešim se
da ću pravi život, nakon opela,
živeti u nutrini svoga Dela.

PESNIKOVA ZAHVALNICA

Drugu Pravoverniku
drugovi su dodelili
    Orden orlovog kljuna
    sa zlatnim kandžama.
Gospodina Oportunistu
gospoda su počastila
    Poveljom zaslužnih
    sa srebrnim štraftama.

Nadam se da nikad neću
dospeti na spisak onih
    koje nagrađuju lukave
    kulturno-političke
birokratske grupe.
No možda će ipak jednom,
    po starom dobrom običaju,
    “kumovi”, jeftinim priznanjem,
    pokušati i mene da kupe.
Unapred im toplo zahvaljujem
i preporučujem da moj orden
    obese mačku o rep,
    poveljom da svaki sebi
    obriše dupe.

PESNIKOVA KLETVA

O, poezijo,
tiranko opojna,
prokleta bila!
Ti si do bola
moju senzibilnost
stihom izbrusila.
I od najjačeg
mojeg nerva ti si
paučinu načinila,
da od života očekujem
ono što mnogima
ne daju ni snovi,
ti si, volšebnice,
ti si me naučila!

IV

RURALNO U ČELJUSTIMA URBANOG

Sad smo bezbrižni, laki i nežni. / Pomislimo: kako su tih, snežni / vrhovi Urala... recitovao bih, naglas, petkom posle podne, kad bih, ležerno pritiskajući pedale bicikla, za sobom ostavio Bečej i zagledao se u široka polja, s desne strane, u dalekoj izmaglici, omeđena plavkastom dolinom Tise. Do Totovog Sela ću, na putu dugačkom pedesetak kilometara, pod prolećnim (ili jesenjim) suncem, sentimentalno, nostalgično ili patetično odrecitovati i "Sumatru", i "Serenatu", i još sedam-osam Miloševih nenadmašnih pesama, kao i podužu nisku Raičkovićeveih strofa posvećenih Tisi, ravnici, drveću, travi, tišini.

Pišta bači i Terez neni, sredovečni bezdetni paori kod kojih je tada stanovala moja Enike, vaspitačica početnica u seoskom zabavištu, behu ljudi veoma blage naravi. Nedeljom posle podne, pre nego što bih zajahao bicikl i krenuo natrag u Bečej, voleo sam da neko vreme usamljen posedim u njihovoj dnevnoj sobi, tog popodneva uređenoj, namirisanoj jeftinim parfemom, pretvorenoj u gostinsku. Osluškiavao bih svečanu tišinu minulog i sadašnjeg vremena i iz polumračne unutrašnjosti zurio, kroz trokrilni prozor na čeonom zidu, u katalpe i topole preko puta, uznemirene naletima svežeg prolećnog (jesenjeg) vetra, u polja iza drveća. (U Totovom Selu se gotovo sa svakog mesta na bilo kom šoru vide polja.) Ti trenuci, umirljivi i uzbud-

ljivi, u sobi što beše tako slična sobama u kojima sam proveo zelene i poluzrele godine, u kući ljudi koji su živeli bogougodan paorski život, ne znajući za moje muke, želje i nade na životnom i književnom putu, ti idilični trenuci iz vremena Velikog iščekivanja i dan-danas negde u polutama moje nutrine počivaju kao dragocena slika amajlija.

Kad nam se rodila kćerkica, Eniki nije bila dovoljna omanja soba u kojoj je dotle stanovala, te je iznajmila deo kuće na travnatom trgu u središtu sela, preko puta crkve. Vlasnice su bile dve matore sestre. Jedna je sa mužem, decom i unucima živela u Kanjiži, starinskoj varošici na Tisi, a druga, usedelica, ostala je verna dragom selu i zajedničkom domu. Mi smo je upoznali kao osamdesetogodišnju Viktuš neni. Živela je u zadnjem delu kuće. Enike, Konstanca i njihov povremen gost u obliku supruga i tate imali su na raspolaganju jednu od dve prednje sobe, te malo predsoblje, koje je mojoj ženici služilo i kao kuhinja.

Jesen mi je najmilije godišnje doba. Od njenih darova najviše me usrećuje vetar, hirovit, povremeno silovit, što diže prašinu na šorovima i poljima, cvili među granama i dimnjacima, rasteruje oblake na uzburkanom nebu. Volim vedru, sunčanu, toplu, obožavam tmurnu, kišovitu, studenu jesen.

Kad bi Totovo Selo zasule hladne jesenje kiše, voleo sam dugo da sedim u nevelikoj prednjoj sobi paorske kuće i da zurim u prostran, zapušten, zakorovljen trg, u crkvu na suprotnoj strani. Okružavala ju je livada omeđena niskim plotom i redom bagremova nejednake starosti i visine. Više puta sam pomislio da bi mi mesto Eniking službovanja moglo postati trajno stanište. Kao Tolstoju Jasna Poljana, Šolohovu Vješenska, Fokneru Oksford na Misisipiju.

Već odavno nisam bio u Totovom Selu. Još živim u poluotvorenoj čauri Velikog iščekivanja, ali iz ruralnog sveta definitivno pređoh u urbani. Ispisujući ove redove, iz sobe na osmom spratu zagledavam se, preko bloka gusto narojenih četvorospratnica, u polja iza Novog naselja. Uskoro će i na njima niknuti soliteri.

LEPTIR JE ZALUTAO U GRAD

Gle, jutros je leptir jedan
zalutao u grad.
Jarkožut,
obasjan zracima zubatog
martovskog sunca,
živahan,
leptirski naivan.

Aterirao je
na ogromno staklo izloga
prodavnice tehničke robe,
mirovao, dvoumio se, čudio,
a onda ponovo zalepršao
i poleteo u susret
novoј avanturi.

Obleteo je (privučen, valjda,
mirisom laka za kosu)
oko punđe glavate gospođe,
zatim oko šešira matorog,
vlastitim preokupacijama obuzetog
profesora ili bankara,
i najzad se, na rubu trotoara,
spustio na mrtvo, sivo,
prašinom i sasušenim blatom
mumificirano šiblje,
koje je u nacrtima
Urbanističkog zavoda
ubeleženo
kao gradsko zelenilo.

Mirovao je tu,
dvoumio se, čudio,
a onda ponovo
zalepršao,
izveo nekoliko
leptirskih pirueta
i, još jednom blesnuvši
na suncu,
nestao pod točkovima
zelenog kamioneta.

ULIČNI SVIRAČI

Veselo je kolo
što izleće
iz njihovih instrumenata,
ali su, zbog bezdušnosti
prolaznikâ,
njihova srca
stegnuta.

U svome kraju,
iza sedam brda i dolina,
u Ciganskoj mahali,
hiljadarke su,
šaljivo časkajući,
unapred
prebrojavali.

Prolaznici žure,
ne gledaju praznu kutiju,
a treba ručati.
Praznih će creva,
na železničkoj stanici,
svirači
i spavati.

ULIČNI PRODAVCI

Iz brdovite zabiti
krenuli su sa žarkom željom
da na juriš osvoje grad.
Nemajući moćne očeve,
ni stipendije,
uskoro
spoznaše glad.

Približava se Božić,
Nova godina. Pretprazničnom
raspoloženju na bulevaru
obol daju studenti prodavci,
koji, u vindjaknama,
za tezgama
drežde ceo dan.

Trne žarka želja
da se na juriš osvoji grad.
U duši raste ogorčenje.
Ni status lekara, inženjera,
neće izbrisati
ove dane, ovo tiho
poniženje.

STARICA NA BALKONU

Sva u crnini, zabrađena,
 ćutljiva i nepomićna,
 kao isklesana od kamena,
 dugo sedi kraj ograde
 skućenog otvorenog prostora
 dvosobnog kaveza na trećem spratu.
 Kćerka i zet su u preduzeću,
 unuci u školi. Susedâ ovde nema.
 Prašinu u stanu je obrisala, usisala,
 cveće u saksijama je zalila,
 rućak skuvala. Kroz uzan,
 nebom ispunjen procep
 između dva susedna solitera
 još jednom se u daljinu,
 u davninu zagledala.

U selu, na dugaćkom šoru,
 ćezne za njom, kao verna kuja,
 draga, trošna kuća, u kojoj je
 ćetrdeset najlepših godina provela.
 Nedavno ju je, na zahtev dece, prodala.
 Nezaboravljени, nenadoknadivi susedi
 i večeras će se na roglju sastati.
 Hoće li, tugo, i o njoj malo ćaskati?
 Mužu je punih jedanaest godina
 tri puta sedmićno na grob odlazila.
 A sad matori pod korovom spava.
 Hoće li, bože, deca bar jednu
 njenu molbu uslišiti:
 hoće li majku, iz milog sela,
 iz rodne grude išćupanu,
 pored oca sahraniti?

SUSRET U GRADSKOJ VREVI

Da li ste nekad, žureći
za svojim poslom, u gradskoj vrevi,
u kojoj niko nikog ne gleda,
primetili čoveka u iznošenom odelu
kako, kriveći slinava usta
i brišući crvene oči, zalivene suzama,
ide pognute glave,
tražeći prolaz pored zida,
kao da želi sakriti se
od svakog pogleda?

Da li ste u tom trenutku
poželeli da ga upitate:
“Prijetelju, kakva te nesreća snašla?
Šta ti se strašno dogodilo?
Je li ti, možda, umro pobratim,
ili te napustila voljena žena?
Jesi li, možda, saznao
da se u tebi ugnezdio kancer,
ili ti je, dok si
mirno obavljao posao
za koji se prima plata,
automobil pregazio dete,
koje beše izvor i ušće
tvog života?”

Ja sam jutros sreo takvog čoveka,
ali mu se nikakvim pitanjem nisam obratio.
Zbog toga najpre bejah kivan na sebe,
a potom spas potražih u otrcanoj misli
da je sve u rukama Nedokučivog,
koji je svakome, na dan začeca,
fatalni krst dodelio.

VRŠIDBA NA TROKADERU

Žetva je letos, u okrilju
sokolskog simbola Šajo,
danima i noćima trajala
na Marsovim poljima.

Žetve su vekovima trajale
u okrilju palata i zamkova,
na pitomim poljima i livadama,
pored selâ, reka, glavnih puteva.

Taj svet sam prošle godine uspeo
na dve trećine triptiha da oživim.
Dva puta sam se nehotice upitao:
Da li bih voleo u njemu da živim?

Nekad su deca na Velikom šoru
vršidbu iščekivala, kao atrakciju.
Sama vršalica, ogromna, sa elevatorom,
ličila im je na moćnu, brundavu aždaju.

Nisam znao da će Danilo Homza
biti mašinovođa na pariskom trgu.
Da će aždaju kljukati pokošenim ljudima,
a psovke upućivati pomoćniku Geringu.

Ruka je slušala, oči su uživale
dok se rađao treći deo triptiha.
Stoga uopšte nisam morao da se pitam
da li bih voleo u detinjstvo da se vratim.

VERSAJ – BOBUR

Zamkovi na vrhovima planina,
dvorci na obalama jezera i reka.
Perike i krinoline, lakirane kočije,
budoari, ljubavni šapati, spletke.

Gordi oficiri, dvorogi šeširi,
blistave sablje, nemirni konji.
Topovske kanonade, masovni juriši,
balovi nakon krvavih livadskih gozbi.

Taj svet ovih dana pokušavam
na polovini diptiha da oživim.
Već nekoliko puta sam se upitao:
Da li bih voleo u njemu da živim?

Dimnjaci poput neugasivih cigareta
između stambenih kvartova i šuma.
Kadmijum i živa u svetskim morima,
nafta i fekalije u regionalnim rekama.

Sivi kompjuterski monitori,
lansirne rampe i skafanderi.
Laboratorije, formule, genetske mutacije,
plastika u galerijama nalik na rafinerije.

Ruka mi otkazuje poslušnost
dok drugi deo diptiha slikam.
Stoga i ne moram da se pitam
da li u tom svetu želim da živim.

SUBOTICA

Ej, ta Gradska kuća!
(Mađarska varijanta secesije.)
Ti njeni hodnici lavirinti
sa dekorisanim tavanicama
i plavim, rezbarenim klupama.
To je devojaka škrinja, kojom sam često
lutao, žaleći što ne mogu da postanem
njen doživotni zarobljenik.
Setnim me čini i sećanje na dva-tri fijakera,
na neke oronule palate i zapuštenu sinagogu,
na duge, tihe, pretežno ruralne šorove,
kojima sam se, iz redakcije časopisa "Rukovet"
(smeštene u jednoj od bezbroj soba Gradske kuće),
iz biblioteke ili knjižare, vraćao svome domu:
staroj nabojnici, koja beše trskom pokrivena,
iznutra i spolja cvetovima vlage nagrizena.
Njeni debeli zidovi, okrečene tavanične grede
u sobama, i niska, takozvana slepa vrata,
uveravahu me da bar na neki način
produžavam život svojih predaka.

Već odavno ne lutam hodnicima lavirintima,
ni dugim, tihim, pretežno ruralnim šorovima.
Grad koji jedno vreme smatrah svojim,
u kome nameravah do kraja života da ostanem,
opet je za mene ono što beše pre no što ga
upoznah: beznačajna provincijska varoš.
U njoj danas ne bih pristao da tavorim.
No taj drag mi kutak sveta, u kome provedoh
deo života, još nosim u jednom kutku
duše, pa mogu, kad god zaželim,
da u njega makar nakratko zavirim.

NOVI SAD

“Voleo bih da ovo bude moj grad”,
govorio sam pre petnaest godina.
Dom i familija još mi behu u Subotici,
ali sam već bio zaposlen u RTV Novi Sad.
Podstanar slučajno bejah u susedstvu kuće
pred kojom sam, uz ogradu, u studentsko doba,
jednoj srednjoškolkici šaputao o ljubavi do groba.
Ograda još beše tu, mladost i ljubav bledele su
u uspomenama. Ipak, hteo sam da ponovo
osvojenoj varoši radosno pevam, da joj,
raznežen, tepam: “Ti bela panonska golubice!”
No grlo mi je, osim uspomena, stezala pomisao
da ovde po drugi put počinjem od ničega,
samujući, povremeno, usled besparice,
diskretno gladujući, na stajalištima
gradskih autobusa, ili ispred raznih šaltera,
u dugim redovima čekajući, na železničkoj
stanici, u zadimljenoj čekaonici
(u kojoj je nastao i ovaj zapis),
o boljim vremenima maštajući.

Nakon petnaest dugih godina
izvesno je da će Novi Sad
biti moje doživotno stanište.
Ovde mi je familija, stan, automobil,
podnošljiva služba (vrag neka je nosi!),
tu mi je, na književnom putu, i neka nada.
Ostajem, dakle, ovde. Uostalom,
ne znam kamo bih sad mogao da krenem.
Za egzistencijalne avanture već nisam;
smirujem se – tek pokatkad
u ustima gorčinu osećam.

IŠČEKUJUĆI DAN “D”

Pre petnaest godina,
kad sam po drugi put
postao trudbenik
i stanovnik Novog Sada,
napisah i ovih pet strofa:

Nešto, izgleda, nije u redu sa mnom
u gradu za koji me vežu mnoge uspomene.
Čas mi se čini da sam ja bez razloga ogorčen
na njega, čas imam osećaj da se on
zlobno zaverio protiv mene.

Ne samo što mi,
kao književnom stvaraocu,
ne ispunjava nijedno očekivanje
nego mi i kao običnom građaninu
priređuje neprijatne doživljaje.

Recimo, na stajališta gradskih autobusa
najčešće stižem baš kad metalna grdosija,
progutavši mnoštvo obezličanih telesa,
ostalima pneumatska vrata
zatvara ispred nosa. (Ha-ha!)

U samoposluzi, gde kupujem
samačku večeru, ispred kase me
uvek čeka poduži red, u kome stoji
bar jedna domačica sa dvema punim
korpama, kao da se priprema za rat.
Obično se tu, iza mene, nađe i neki čiča,
koji me korpom nehotice gurka,
i celo vreme kašljuca mi u vrat.

U restoranu, gde, kao abonent,
kusam naukusne ručkove, pogledom
dugo pratim svetački lik kelnera
pre nego što me on primeti.
(To, doduše, ima i dobre strane,
jer sam, na primer, čekajući
hranitelja, ovu pesmu nažvrljao
za papirnoj salveti.)

Tako, eto, piskarah
pre petnaest godina,
kad sam po drugi put počeo
u Novom Sadu da službujem i stanujem.
U međuvremenu se ponešto oko mene,
ponešto u meni izmenilo.
Ovaj grad ne samo što više ne smatram
neprijateljem nego nameravam
da u njemu dokraja ostanem.
Još (kao književnik) iščekujem
dan "D", ali ne znam da li će on
to što želim da mi donese.
Pokatkad slutim da će Nedokučivi
pre poslati Crnog Anđela
– da me u drugi oblik
postojanja prenese.

NAŠA LEPA KUĆA

Kad smo se, moja ženica i ja,
u vreme izgradnje Novog naselja,
približili dvema dugim osmospratnicama,
pomislih da gledam betonske kosture
galija na dnu Panonskog mora.

Kad su, nakon izvesnog vremena,
doseljenici s raznih strana Balkana
počeli da zaposedaju mnogobrojne kajute,
sva četiri ulaza behu ispunjena nameštajem
i veselom galamom, koja se obično čuje
na startu nove životne maršrute.

Tih divnih početaka sad se retko sećamo.
Više smo zaokupljeni onim što svakodnevno,
čim izađemo iz stana, gledamo i doživljavamo.
U oba lifta ogleдалa su često obesno ispljuvana,
zidovi su izvrljani, podovi pokatkad popišani.
Prekidači u hodnicima neretko su razbijeni,
poštanski sandučići na ulazu razvaljeni.

“Većinu ove čeljadi, izđikale u šumama,
ja bih najpre poslao na kurs civilizovanja,
tek onda bih joj dopustio da živi u soliterima”,
kaže čika Stojan, posmatrajući, ispred ulaza,
polomljenu brezu, satrveno ukrasno šiblje,
izgažene i otpacima zagađene travnjake.

Više puta je predlagao da se trgnemo,
da zgradu u kojoj ćemo još godinama živeti
dobrovoljnom akcijom iznutra i spolja uredimo.
Uzalud. Iako željni reda, ništa ne činimo,
kao da ovde samo privremeno boravimo.

NAŠA DIVNA MLADEŽ

Godinama su me, preko leta,
nervirali tinejdžeri iz susedstva,
na parkingu ispred zgrade okupljeni,
do ponoći, ponekad i duže, budni,
razgalamljeni, raskikotani.

Malopre sam, u novinama,
na strani sa čituljama (koje,
ko zna zašto, povremeno razgledam),
zapazio lik krasnog dvadesetogodišnjaka,
jednog od onih što me leti iritiraju
kad mopedima ulicama jurcaju.

*Batice! Majka čeka, plače
danima i noćima, al' ne čuje
dragi glas: "Evo me, kevo, tu sam!"*
Pored ove, još jedna čitulja s istim likom,
još jedan vapaj od zemlje do neba:
*Oči moje najmilije, uvek će te
voleti tvoja sestrice!*

Možda činim ludost
kad govorim to što govorim,
ali moram reći da sam na trenutak,
zagledan u crnu, ubijenu majku
i ranjenu, prebolnu sestru,
nad čituljama pustio suzu.

Sve više razumem mladež,
njenu silnu žudnju za životom,
i hirove što izviru iz nezrelosti;
sve teže podnosim igru Udesa,
sve su luđe moje slabosti.

U LIFTU I

“Izvinite, gospođo, mogu li pomoći?”
“Zašto mislite da mi treba pomoć?”
“Izgledate zbunjeni. Možda idete u posetu,
a zaboravili ste broj stana.”
“Nisam zbunjena, nego se preslišavam.
Prodavačica mi je, izgleda, umanjila kusur.”
“Pomislio sam da nekoga tražite.”
“Nikoga ne tražim, ja ovde stanujem.”
“Stvarno? Na kom spratu?”
“Na sedmom. Na severnoj strani.”
“Je l’ moguće? Ja sam na osmom.
Doduše, na južnoj strani.”
“Onda smo, takoreći, prve komšije.”
“Stanujete li ovde dugo?”
“Ima desetak godina.”
“Neverovatno! I ja sam ovde već desetak
godina. Zar se nikad nismo sreli?”
“Meni je vaše lice poznato.”
“I meni se čini da sam vas negde video.
Možda u hodniku, ili baš u liftu.”
“Eto, sad znamo da smo komšije.
I to bliske. Razdvaja nas samo stepenište.”
“Drago mi je. Još smo relativno mladi,
valjda ćemo do kraja života uspeti
da upoznamo sav komšiluk na našem ulazu.”
“I ja se nadam. Do viđenja, komšija.”
“Do viđenja. Sada, kad znamo da smo komšije,
možda ćemo se češće sretati.”
“Ne verujem da ćemo se češće sretati,
ali ćemo se bar prepoznavati.”

U LIFTU II

“Dobar dan, komšija.”

“O, dobar dan, komšinice.

Evo, nakon pola godine,
mi se opet sretosmo u liftu.
Sad se, blago meni, poznajemo,
ali se, nažalost, ne možemo videti.”

“To je zaista žalosno. Već tri meseca
nemamo svetla u liftu. Izgorela sijalica,
a nema ko da je zameni. Danju još kako-tako,
ali noću me naprosto strah da uđem u lift.

Ovaj nemar ja nazivam bezobrazlukom!”

“Slažem se s vama, komšinice,
to jeste bezobrazluk, samo ne znam čiji.”

“Ko je dosad menjao sijalice?”

“Menjao ih je predsednik Kućnog saveta.

Kad mu je dosadilo, zamolio je mene
da ga odmenim, te sam ih jedno vreme
ja menjao. Najzad, dosadilo je i meni.

Predlagali smo, i predsednik i ja,
nekim komšijama (uzgred budi rečeno,
i vašem mužu) da preuzmu ‘štafetu’.

Niko ne mari! Ja sam se zakleo
da sijalicu neću promeniti,
makar lift zauvek ostao mračan.”

“Čudan smo mi svet, zaista.

Svako čeka na drugoga. Onda se
pitamo zašto nam sve ide naopako.”

“Izdržimo još stotinak godina
u javašluku i primitivizmu,
posle će nam biti lako.”

TRAUMA PROŽDRLJIVCA

Pradeda, deda i otac
tokom čitavog svog života
široke su banatske njive orali.
Zahvaljujući suncu, kiši, vetrovima
i svakodnevnim teškim poslovima,
njihova su tela bila zdrava,
ispošćena, čvrsta, žilava.

Otac je naumio sina da školuje.
Hteo je da bude lekar, no sin je želju
samo delimično ispunio: postao je veterinar.
Drugi put se pred roditeljima u neprilici našao
kada je, nakon studija, rodno selo zaobišao.
Zaposlio se u gradu, u ogromnoj klanici.
Otada pored čitavih brda mesa živi.

Sad ima ravno sto četrdeset kilograma,
pritisak mu često skače i na sto šezdeset.
Mi smo mu preporučili razne kure mršavljenja;
ne shvatamo, govori nam, da se on i od vode goji.
A bez vode čovek ne može dugo živeti, zna se
(naročito ako podlegne najsladem poroku
i smaže gotovo celo pečeno prase).

Njegov se život zbog krkanja
naglo pretvara u sve mučniji san.
Zavidi svom dobrom ocu i miloj majci,
koji su zajedno na vagi lakši nego on sam.
A mi, do kojih njegova trauma dopire,
gojeći se i sami, savetujemo ga
kako da se žderanju opire.

TRAUMA KNJIGOLJUPCA

Na tavanu dedine kuće,
u drvenom vojačkom koferu,
dugo je, tokom mog detinjstva,
ležala hrpa požutelih, prašnjavih,
otrcanih brošura, letopisa, kalendara.
Tom sanduku s blagom katkad sam odlazio
s radošću koja u takvim zgodama krasi gusara.

Čim stadoh na svoje noge,
počeh žudno kupovati knjige.
Ta pasija me, nakon tridesetak
godina, i popriličnih suma dinara
potrošenih na duhovnu hranu, još drži,
iako u međuvremenu uvideh vlastitu ludost,
uvijenu u želju da popijem svu svetsku mudrost.

Sad imam dve hiljade knjiga
(mnoge od njih još ne pročitah).
Police mojih regala zaposednute su,
popunjeni su i neki pregraci u špajzu,
pun je čak i mali prostor ispod mog kauča,
ovih dana nagovaram suprugu da u prenatrpanu
dnevnu sobu unesemo regal za brdo novih knjiga.

Život mi se zbog odličnih
nepročitanih knjiga pretvara
u traumu, u sve neprijatniji san.
Zavidim svima koji imaju svoju kuću,
koji imaju dovoljno prostora za regale,
vremena da mnoge valjane knjige pročitaju,
koji žive po svom ćefu – koji, dakle, uživaju.

KRUŽNA ŠETNJA DETELINAROM

Prijatno, vetrovito,
prohladno prolećno predvečerje.
    Nakon celodnevnog sedenja u toploj sobi,
    s prstima razigranim na tastaturi kompjutera,
    s pogledom prikovanim za magično oko monitora,
ustajem, oblačim jaknu, uzimam notes i olovku.
Silazim na ulicu, šetam Novim naseljem,
do zakorovljene ledine i železničke pruge,
iza koje žmirka susedno periferijsko naselje,
nekad ruralna, sad urbana Detelinara.

Pre dvadeset devet godina,
kao fizički radnik Pogona "Kanal",
    ovom prugom sam, preskačući pragove,
    svakog jutra hitao prema betonskom truplu
    železničkog mosta na Malom bačkom kanalu,
    koji je tada gradila bulumenta šljakatora.
Onde sam se, kad god bi putnički voz prolazio,
od eventualnih pogleda sunarodnika sakrivao.
    Šljakatori su, nasmejani, prste u mene upirali
    i vikali: "Tu je, tu je Rosven iz Kerestura!"

Danas mi je smešan tadašnji
moj stid zbog statusa privremenog
fizičkog radnika. Štaviše, poslednjih godina
uistinu sam srećan, pomalo čak ponosan
što u mladosti okusih i gorke plodove života.
Nesrećan sam, međutim, zbog Detelinare,
koja nekad beše kvart ušorenih prizemljuša,
a pre tri decenije, u naletu soliterâ
(gradio ih je i moj drug Alek Vislavski),
zgnječena je njena krhka duša.

Neke njene ulice još podsećaju
na idilične, dremljive seoske šorove,
iako su prekrivene asfaltnim flasterima,
zagađene dragstorima, kioscima,
plakatima, gradskim autobusima,
fluorescentnim svetiljkama, iako su
dim i buka njihovi neotklonjivi gosti,
a iz bašta njihovih trošnih prizemljuša
prema tamnom nebu dižu se bezdušni
stooki soliterski mastodonti.

Pojedini kućerci tako su maleni
da su im prozori u visini mog torza.
Na nekima od njih zavese su
poluprozirne. Kraj takvih prozora
volim u mraku da zastanem
i nekoliko sekundi unutrašnjost soba
da posmatram. Taj grešan čin plod je
ne samo puke znatiželje već i simpatije
prema ljudima u kućercima, želje
da im se namah pridružim.

Svake godine
poneka od tih kućica poklekne
pod zubima (urbanog) vremena.
Na preostalim ruralnim
šorovima Detelinare sve je više
placeva na kojima kopne ruševine.
Uskoro će svi ti ambijenti postati
uspomena, zalivena betonom
etažnih, sivim parkinzima
okruženih građevina.

KRUŽNA VOŽNJA HATAROM

Dugo već, pripremajući se
za Velike događaje, živim monotono,
nastojeći (uglavnom bezuspešno)
da bitne poslove što bolje obavim,
da na tričarije svakodnevice
što manje vremena i nerava trošim,
da nekako prebrodim plićake
najmrskijeg mi godišnjeg doba: leta,
najsušnije deonice u sedmici:
nedeljnog popodneva.

Upravo mi teku ti besplodni sati.
Ispunjava me mučnina, kao ilovača,
jer gotovo ceo sunčan vikend presedeh
u betonskom bunkeru ispod ravnog krova,
vrućem poput utrobe falariajskog bika,
halapljivo žderući novine i knjige,
grickajući sebe nad vlastitim rukopisom.
Uzimam notes i olovku, silazim u biciklanu.
Uzjahujem bicikl i, već dobro raspoložen,
krećem na izlet primeren siromahu.

Nakon desetak minuta, ostavivši iza sebe
trospratnice, četvorospratnice, osmospratnice,
četnaestospratnice Novog naselja,
opijam se peludom procvetalog kukuruza.
I oči uživaju, jer čak tri salaša gledaju.
Doduše, jedan je ruiniran, drugi još očuvan,
ali već nekoliko godina takođe napušten,
treći je pre skorojevička, razvašarena farma,
okružena polovnim traktorima i kamionima,
nego pravo, starinsko paorsko imanje.

Promičem, lagano pritiskajući
pedale bicikla, ispod žica dalekovoda,
pored ružnih, sred njiva podignutih vikendica,
kroz trščak zagađen strvinama i otpacima,
koje ovamo donose meštani obližnjeg Veternika.
Tek iza tog urbanog sela očekuje me deo hatara
u kome su jedva vidljivi tragovi novog života.
Zaustavljam se na okrajku slatinaste livade,
tamo gde je tepih od trave, opore svinjduše,
prošaran mirisnim arabeskama stolisnika,
gorčike, grahorice, ljutića, kiselice.

U detinjstvu sam, maštajući o gradovima,
jedne noći boravio u divnom, bajovitom snu:
sa dedom sam se, na karucama, poljskim putem,
približavao vencu šarenih, impozantnih zdanja,
koja su bleštala u izmaglici na horizontu.
San se ugasio pre no što sa dedom uđoh u grad.
Sad iz dubine hatara, sa okrajka slatinaste livade,
posmatram Novo naselje, koje blešti u izmaglici
na horizontu, i odjednom, začuđen, uviđam
da liči na venac impozantnih zdanja iz mog sna.
Nakon četiri i po decenije san se ostvario,
ali se snevač u međuvremenu promenio.

Bicikl sklanjam u hlad gustiša trnjina,
čupkam, mirišem, žvačem ljutić i grahoricu,
opčinjen zurim u salaš na drugom kraju livade.
Vremešan je, okružen bagremovima i vočkama,
ima prostrano gumno, kolnicu, čardak, stojnicu,
oko kojih se gotovo uvek muva neko od ukućana.
Pravo, starinsko imanje, salaš iz mojih snova.
Mnoga letnja nedeljna popodneva proveo sam ovde,
posmatrajući ga iz daljine, gušeći svoju želju
da mu se približim, da njegove vlasnike upoznam.
Ako bih ga posetio, san bi se možda raspršio.

Železnički nasip, sa prugom na hrbatu,
deli veternički od futoškog kraja hatara.
Kad preko njega prelazim, uvek zastanem
i neko vreme u bleštavu strelu šina zurim.
U imaginaciji pratim je do prve, treće, pete,
sedamnaeste stanice, sve do uređenih predela
i fascinantnih metropola velikog, belog sveta,
u koje sam se tri decenije žudno zagledavao,
a za kojima sad polako prestajem da čežnem.
Zapravo, čežnju prekrivam bolnim uverenjem
da mnoge od njih nikad neću da obidem.

Ipak, ispod rezignacije još dremucka nada.
Razbudi se, i raspiri maštu, kad me bicikl,
nakon poduzeg truckanja širokim poljskim putem
između nepregledne table kukuruza, s jedne,
i suncokreta, s druge strane, pronese pored
ekonomije Poljoprivrednog dobra "Planta".
Povelika, uređena, sa parkićem u kome vidim
breze, platane, žalosne vrbe, lipe i kestenove,
podseća me na moderno, mehanizacijom opremljeno,
u dubini hatara izgubljeno, u letargičnoj tišini
letnjeg popodneva obamrlo spahijsko imanje.

Kad god prolazim pored žičane ograde,
iza koje se proteže nova, dugačka kravska staja,
obavezno zastanem. Na ledini između ograde i staje
uzdiže se vodotoranj: čelični, plavo obojen stub,
na vrhu kugla, obložena sjajnim belim limom,
kružno raspoređenim sajlama povezana sa zemljom.
Taj vodotoranj – koji u predvečerje, kad se
sa prozora svoje sobe zagledavam u zapadnu stranu
horizonta, jedva nazirem – ovde budi u meni,
dok osluškujem huj vetra među kosim sajlama,
uspomene na svet koji tek treba da obidem.

U Futog ulazim kroz kvart novih, ružnih,
neomalterisanih, gusto nanizanih kućerina,
koje sebi, mahom putem mobe, podigoše radnici,
većinom pridošlice iz brdovitih krajeva Balkana.
Ljudi dobri i marljivi, ali ne haju za arhitekturu,
ni za ambijentalne vrednosti miljea u kome žive.
Tek u središtu sela uživam u lepoti starinskih,
na prostranim kućistima podignutih domova,
što govore o minulim vremenima, o bogatstvu
i paorskom gospodstvu nekad autentičnog,
nepatvorenog vojvođanskog sela.

Pedale pritiskam, na dolmu se penjem.
Pored Futoga Dunav je širok poput Volge.
Skrećem udesno, prema ribnjaku što se razlio
između rečnog korita i seoske periferije.
Travnat nasip, trščan pervaz, mlaka, mirisna,
zelenkasta voda, kao u mom Malom bačkom kanalu.
Bicikl u travu, skidam majicu. Nepoznat i nepozvan,
prolazim kroz buljuk dečurlije, roditelja, suseda;
počinjem da plivam tek u dubljoj, čistoj vodi.
Opet sam u zavičaju, u detinjskoj dobi.

Povratak. Sa dolme posmatram
čas Dunav, čas nisku starih i novih kuća.
Kad selo bude ostalo iza mojih leđa,
u daljini će, iza polja, opet blesnuti soliteri
Novog naselja. A nakon polusatne vožnje
brzinom rečne matice, sa dolme ću ugledati
i prizemljuše zelenog Telepa. Telesno iscrpljen,
duhovno osvežen, svratiću, po običaju, kod
svog druga Borisa Hardija. Da ćaskamo,
i o Velikom putovanju maštamo.

POSLEDNJI POROK

U mladosti je,
kao pubertetlija,
prekomerno onanisao,
potom za kurvama trčao.
Duže vreme pasija mu beše
kartanje, uz koje, naravno,
ide opijanje. Suprugu i decu
tih godina je gadno maltretirao.
Iz dva pogubna poroka
jedva se iščupao.

Drugo poluvreme,
drugačije životne mene.
Najpre je, želeći da vrati novac
koji je u kartanju i opijanju
straćio, nasleđenu očevinu
u rizičan biznis uložio.
Nakon gubitka, želeći
da dopre do suštine
(čega?), žderao je
dnevne novine.

POSLEDNJI POZDRAV

Bio si drugarčina,
bio si velika lafčina.
Čak i u poslednje vreme,
kad si, bolestan, stvarnost
apsorbovao samo preko novina,
svaki susret s tobom beše cirkus,
praznik, hepening. Ali više nas
nisu vezivali nekadašnji poslovi,
niti drugi zajednički interesi,
pa smo se retko viđali.

Sada, kad odlaziš,
svi se mi, tvoji drugari, sećamo
zajedničkih snova sa početka puta.
Zašto smo dopustili da ih nadvladaju
sebični interesi i sitni poslovi?
Tebe naš egoizam više ne dira,
jer si iznad svih zemaljskih jada,
iskušenja i grehova.
A mi još lovimo ostatke
naših dečaćkih snova.

NA GRADSKOM GROBLJU

Na tom širokom, živicom ograđenom,
na jednom kraju još praznom, zatravljenom,
na drugom tujama, jelama, brezama
i bezbrojnim grobovima načičkanom,
od plodnih njiva otrgnutom prostoru
s vremena na vreme provodim
po dva-tri sata, učestvujući,
kao prijatelj, zemljak, sused iz solitera,
suprug udovičine drugarice, ne naročito drag
činovnički ili književnički kolega,
u sahranama ljudi do kojih mi je
stalo (oprostite, ohlađeni,
zbog surove iskrenosti)
kao do lanjskoga snega.

Kad, nakon ceremonije ispred kapele,
povorka, prateći kovčeg na crnim kolicama,
kojima kretanje olakšavaju, i dostojanstvo krnje,
četiri motociklistička točka bez blatobrana,
šetnim korakom krene prema raki
na kraju najudaljenije parcele,
i kad iz zvučnika, pričvršćenih za stubiće
zabijene u ledinu, odjekne daleka zvonjava
sa tornja ucrtanog u magnetofonsku traku,
što će, u kancelariji Uprave groblja,
diskretno da se vrti desetak minuta,
na trenutak, zapljusnut zvucima pastorale,
osetim nostalgiju za detinjstvom i zavičajem,
a potom me, naglo otrežnjenog, obuzme
averzija prema surogatima epohe
u kojoj, sve setniji, trajem.

Dokle god sam u prilici
da koračam na repu
pogrebne povorke, prilično ću
lako, jednom u dve-tri godine,
da izvršavam dosadnu,
konvencionalnu obavezu,
u kojoj je prijatna samo
petnaestominutna šetnja
na svežem vazduhu,
između kapele i rake na kraju
najudaljenije parcele.

Posmatram sive oblake,
i vrane što se poigravaju
na talasima vetra,
a u isto vreme, poput
skrušenog raba, Sudbini nemo
upućujem veliku molbu:
Ako budem morao da promenim
mesto u povorci, da koračam
odmah iza crnih kolica
sa motociklističkim točkovima,
neka na njima ne bude kovčeg sa telom
jednog od nekoliko običnih bića
koja mi znače više od svega
što čovek u životu
može da ima.

V

ZELENO, SVE SIVLJE

U ovom tomu je već rečeno da umetnik o sebi, o svom stvaralaštvu ne treba da govori. (Onaj koji je to rekao često ni sam ne veruje vlastitim rečima, ali nećemo sad o tome.) Većina umetnika, hvala šišarkama, oseća neodoljivu potrebu da govori o sebi, o svom svetu – spoljašnjem i unutrašnjem. A u tom svetu kod romansijerâ nema lo mesto zauzimaju drugi romansijeri, kod pesnikâ drugi pesnici.

R. G. Šelgardon, romansijer u čijem su duhu i senzibilitetu zatreperile poetske strune, tokom pisanja knjige koja razdvaja Prvu i Drugu romanesknu tetralogiju osetio je potrebu da čitalačkim prijateljima predstavi svoje omiljene pesnike. Da sačini malu ličnu antologiju njihovih pesama. Zapravo, odlomaka iz pesama. Antologiju fascinantnih, nezaboravnih, prevashodno na prustovski evociranim uspomenu zasnovanih strofa. Putem kojih u sećanje doživljava najupečatljivije, u zbilji ili samo u mašti doživljene likove, događaje, ambijente, prizore, osećaje.

Doživljenog u mašti je kod mene mnogo više nego doživljenog u zbilji, te sam zahvalan divljem kestenu što mi je podario sposobnost uživanja u tuđe živote, svetove, umetničke tvorevine.

Malu ličnu antologiju najdražih mi strofa – koje sam nameravao da, kao najlepše cvetove, upletem u venac vlastitih uvodnih, vezivnih i komentarskih strofa – ipak ne

sastavih. Nakon prvih pokušaja shvatio sam da bi ona bila promašaj. Medveđa usluga i pesnicima čiji bi poetski vrhunci bili uneseni u tu antologiju i onome koji je poželeo da se tuđim strofama posluži kao kolačima “mala Madlena” umočenim u lipov čaj. Umesto poglavlja-antologije “Strofe amajlije” sastavio sam, ne odolevši iskušenju, pesmu-antologiju “Čuvam ih u strofama amajlijama”. Ta pesma mi je draga, ali sam ipak srećan što je ona samo rudiment nečega što nije realizovano.

Knjige sa hrane knjigama, rečeno je, mnogo puta, u krugovima... ovim i onim.

Kad sam već propustio priliku da u “timski rad” uključim velikane poezije, ne propuštam priliku da u svoja kola upregnem dvojicu nablžih mi prijatelja, Aleka Vislavskog i Borisa Hardija. Na početku toma sam rekao – a ovde tu napomenu variram i proširujem – da svoju Prvu knjigu razdelnicu povremeno hranim adaptiranim rezultatima njihovog stvaralaštva.

Naslov ovog poglavlja, recimo, istovetan je s naslovom Alekovog ekološkog likovnog ciklusa.

Iako mu je dobro poznato da tendencioznost u umetnosti nema prođu, ipak je taj ciklus naslikao. Nadrealistička platna “Miting u Vensenskoj šumi” i “Trava u Bulonjskoj šumi” – koja će čitalac kako-tako upoznati putem pesama s istim naslovima – možda su poslednji cvetovi u prilično sparušenom ekološkom vencu A. Vislavskog. Autor njime nije zadovoljan. (Nije, uzgred rečeno, ni Alekov drugar zadovoljan svojim ciklusom ekoloških pesama.)

“Realizovao sam povelik ciklus ekoloških slika, a kao arhitekt i nevelik ciklus ekoloških kuća”, rekao je na Uskrs, dok sam se, kod Mirona, zagledavao u album sa kolor fotografijama tih radova. “Ali sve je to, bojim se, samo kap vode u zagađenom okeanu.”

“Dodaj toj kapi još jednu: ciklus mojih ekoloških pesama. Među kojima će biti i dve posvećene tvojim briljantnim ostvarenjima.”

Nisam ga bogzna kako utešio.

NAKRIVLJEN PLATAN

*Gde god nađeš zgodno mesto,
Tu drvo posadi!
A drvo je blagородno
Pa će da nagradi.*

*Nagradiće izobiljem
Hlada, roda svog,
Nagradiće bilo tebe,
Bilo brata tvog.*

Jedna od prvih pesama
koje su mali Rusini
u školi, na časovima
srpskohrvatskog jezika
napamet naučili.
Sadržaj smo
u to zeleno vreme
samo delimično razumeli,
dublji smisao pesme
uopšte nismo shvatali.

Drveća je na seoskim
šorovima, po paorskim
dvorištima i baštama, u hataru,
pored livada, lenija, salaša,
bilo veoma mnogo.
Između stabala,
na rakljama, u krošnjama,
svakodnevno smo se igrali;
ko je blagородno drveće zasadio,
nikad se nismo pitali.

Gradska deca
na Novom naselju
većinom su razmažena, pusta,
bezobzirna. (Poput svojih vaspitača?)
Željna igara, poput sve dece.
Pre par godina jedno od njih je,
po svoji prilici, ispred
solitera u susednoj ulici,
obesno cimalo mlad,
tek zasađen platan.

Najpre ga cimalo,
potom se o njega, sa svojim
vršnjacima, verovatno vešalo.
Dete-drvo je torturu preživelo,
ali se veoma nakrivilo.
Male pustahije imaju, naravno,
roditelje. (Mnogi od njih smatraju se
intelektualcima.) Bezbroy puta primitivci su
prošli pored platana; niko od njih
nije pomogao detetu-drvetu.

Malopre slučajno prođoh
ulicom u kojoj nemo vapi
nakrivljen platan. Pokušah da ga
uspravim, ne uspeh. To je trebalo učiniti
pre par godina. Poželeh da viknem
prema prozorima solitera: "Šta mislite
kad ovo unesrećeno drvo gledate?
Da mogu, sve bih vas do kolena
u zemlju zakopao, potom nakrivio,
i u tom položaju ostavio!"

EKOLOŠKA BROJANICA I

Ugljovodonici,
narkotici, antibiotici.
Deterdženti, medikamenti,
pigmenti, cementi, fermenti,
halogeni i ostali hemijski elementi.

Hloridi, nitridi,
aldehidi, pesticidi,
sulfonamidi, fluoridi,
amidi, herbicidi, cijanidi,
fosfidi, ugljeni i ostali oksidi.

Izmileli ste iz nedara Zemlje
i, ujedinjeni čovekovim naporom,
oglasili se obećanjem: Nastaće raj!
Sad, ujedinjeni i moćni, ludo orgijate,
pripremajući ljudima i svetu – bedan kraj!

EKOLOŠKA BROJANICA II

Eksplzija nauke,
eksplzija tehnike,
eksplzija umetnosti,
eksplzija velikih izuma,
eksplzija ljudskih gluposti.

Eksplzija gradova,
eksplzija kriminala,
eksplzija neuropatije,
eksplzija kancerofobije,
eksplzija nuklearnih glava.

Eksplzija stanovništva,
eksplzija svetskih rekorda,
eksplzija brzih komunikacija,
eksplzija turističkih putovanja,
eksplzija političkih manipulacija.

Tako atraktivnim eksplozijama
okitio se dinamični dvadeseti vek.
Nepravda je što će od njih nastradati
sav živi svet na Zemlji. Ispravno bi bilo
da posledice snosi samo zločinitelj – čovek!

KUĆNA LABORATORIJA

Upalih svetlo u kupatilu,
zatvorih vrata i sedoh na WC šolju.
U kratkoj dokolici pred olakšanje
zagledah se u gomilu plastičnih boca,
limenih tuba i kartonskih kutija
na mašini za pranje veša.
Već sam se, u ovakvim trenucima,
mnogo puta ljutio na sebe
što nehotice čitam reklamne natpise,
ali tek sada zapazih da se na mene
sa veš-mašine, kade i poda keze etikete
šampona za telo i kosu, antiseptika,
sredstava za čišćenje i poliranje,
prašnih i tečnih deterdženata.

Nakon olakšanja, istraživački nastrojen,
otvorih toaletni ormar iznad radijatora.
U gornjem pregratku su čisti ubrusi,
u srednjem je naša kućna apoteka:
tri-četiri kilograma lekova-otrova
u kutijama, bočicama, tubama.
Donji pregradak takođe je, kao šipak,
ispunjen "humanim" hemikalijama:
pastama, kremama, još nekim šamponima,
tinkturama, sprejevima, puderima.
U toaletnom ormariću iznad lavaboa
čuče najfinije kozmetičke hemikalije.

Poželevši da se okupam,
odvrnuh slavinu. U nozdrve mi
udari grozan miris hlora. Da kupatilo
pretvaram u laboratoriju, u kadi bih
imao razblaženu hemikaliju.

PRIZEMLJE SMAKA SVETA

Prolazi još jedna mlaka,
mršava, bolešljiva zima.
Dva puta po tri dana gledali smo
tanak, prljav, kao ozonski omotač
pocepan snežni pokrivač.

(A nekad je, pamtim,
čitava tri najhladnija meseca
debela, mirisna, bleštavobela perina
grejala žitna polja naših očeva
i naša razdragana dečja srca.)

U predvečerje bez vetra,
kad u vazduhu ima veoma mnogo
plavičastog, smrdljivog, otrovnog dima,
solitersko naselje u kome živim
podseća me na golem gasni akvarijum,
ispunjen nepomičnim čudovištima
sa brojnim svetlećim očima.

(Ne valja gasni akvarijum.
Reći ću, nemajući bolji izraz,
da me naselje s vremena na vreme
podseća na gasnu komoru
na otvorenom prostoru.)

Gradskoj toplani je na izmaku sezona
ubiranja profita, te rasipa gorivo.
Radijatori peku, ne možeš ih dodirnuti.
Otvorio bih prozor – nema svežeg vazduha.
Svejedno je hoću li svoju ćeliju nazvati
ronilačkim zvonom ili uvećanom gas-maskom
– u njoj ću se jednom svakako ugušiti.

MESEC DANA ZA DECU ČERNOBILJA

Nisu praštale puške, niti su
na horizontu vatru bljuvali topovi,
nisu zavijale sirene, niti su
na nebu brujali bombarderi.
A mi smo ipak, zaokupljeni
svakodnevnim poslovima,
počeli da ginemo,
rođenu smo decu, još sasvim zdravu,
nasmejanu, u vrtićima razigranu,
počeli nepovratno da gubimo.

Smrt je naše bašte, njive, šume,
našu stoku i živinu novim oružjem
napadala, crnim je sunčanim zracima
i kišnim kapima nas i našu dečicu
bombardovala.
“Zar kiša može da ubija?”,
pitali su oni koji dotle ništa nisu znali
o izotopima joda, cezijuma, stroncijuma,
o nečistoj sili što, poput zlog duha,
reži u nuklearnoj centrali.

“Ovo zračenje nije opasno
po zdravlje”, uveravala nas
bezdušna birokratska sotona,
smatrajući da je ljudski život jeftiniji
nego raseljavanje nekoliko regiona.
Pet godina nakon greške neodgovornih
i bekstva zlog duha iz nuklearne boce,
osamsto hiljada mališana Belorusije,
Ukrajine i Rusije polagano kopni,
osamsto hiljada ima blede čeoce.

Majke ljube i sa zebnjom posmatraju
glavice hladne, obeležene pečatom anemije;
mnoge u potaji ridaju, jer su saznale
da im čeda boluju od leukemije.
Živimo na ugašenom
radijacionom vulkanu, jedući, pijući,
udišući smrtonosne čestice.
Imunitet naše dečice toliko je oslabljen
da ih ubijaju čak i zauške, boginje,
najbezazlenije griponosne klice.

Da bi koliko-toliko ojačala,
uvećala svoju otpornost prema bolestima,
trebalo bi bar mesec dana da provedu
u zdravim prirodnim uslovima.
Budite, dobri ljudi
širom sveta, našoj nejači
mesec dana spasonosni domaćini.
Bog će vam platiti, a mi ćemo ga moliti
da vaša deca nikad ne budu primorana
zdravlje tražiti negde u tuđini.

BUDUĆNOST JE PORANILA

U osnovnoj školi
nastavnik biologije nam je,
oslanjajući se na predviđanja
tadašnjih futurologa,
objašnjavao da će se kroz hiljadu godina
ljudi hraniti isključivo
koncentratima u kapsulama.

“U toj dalekoj budućnosti”,
govorio je dobri čiča,
“intelektualne aktivnosti naših potomaka
biće veoma intenzivne,
a fizičke svedene na najmanju meru,
pa će im stoga ogromne glave
biti nasadene na kržljave trupove.”

Jednom se, dobro pamtim,
prostodušan osnovački futurolog
(neka mu duša počiva u miru)
u spontanoj nedoumici zapitao
neće li čovek, osim vlastitog tela,
degenerisati i sav živi svet
koji je sebi podvrgao.

Odgovor na to pitanje
na školskom času nije izgovorio.
Danas se pitam da li je slutio
kako će ponešto od onoga što je trebalo
da se ostvari kroz hiljadu godina,
početi da se ostvaruje
već za života njegovih učenika.

Onomad sam, kao tv novinar zadužen
i za spravljanje priloga iz poljoprivrede,
gledao čopore junadi, svinja, pilića,
što od prvog svetla do seva mesarskog noža
tavore, poput eksperimentalnih kunića,
u polumraku skućenih, zatvorenih prostora,
kljukani koncentratima i lekovima.

Nedavno sam, kao čitalac novina,
saznao da su na Zapadu neki farmeri,
podlegavši nagovoru gramzivih trgovaca,
telad kljukali hormonima i hemikalijama,
da bi na brzinu dobila potrebnu težinu.
Meso takve teladi kod ljudi izaziva
alergije, rak, srčane tegobe.

Juče sam, kao pacijent,
sedeo u ordinaciji dermatologa.
Pokazah mu delove tela koji me,
nakon nekih jela, strahovito svrbe.
Ispitivanja će, nadam se, izneti na videlo
koje su štetne supstance, iz daleke
budućnosti, prodrle u moje telo.

MITING U VENSENSKOJ ŠUMI

Mi, najstarije žive tvorevine,
sa tkivom prožetim hlorofilom,
ostalim bićima mnogo poklanjamo,
a od čoveka svakojaka zla dobijamo.

Nemamo usta, da mu se žalimo,
pa nesreće stoički, biljno trpimo.
Jedino svojim propadanjem, nemo,
protiv zločinâ neljudi protestujemo.

Otrovni dim i kisele kiše u vazduhu,
brda otpadaka u nekad čistom pejzažu,
hemikalije u zemlji, oko našeg korenja;
sve to proizilazi iz čovekovog bezumlja.

Mi, krilate vazdušne švrljalice,
verne jednom podneblju, i selice,
plašimo se bučnih metalnih aždaja,
kojima Moćnik naš prostor osvaja.

Ko visoko leti, nisko pada,
govore graditelji tih aždaja;
mi padamo samo kad nas njihov
drugi paklen izum, puška, ubija.

Priroda je svakoj vrsti bića
namenila deo svojih resursa,
a Moćnik tu ravnotežu remeti,
i tako opstanku svih nas preti.

Mi, večni gospodari i zarobljenici
rečnih, jezerskih i morskih dubina,
smatramo da je uzrok svih zala u moći govora
trenutnih gospodara zemlje, vode i vazduha.

Da nemaju tu moć, da su nemi kao mi,
ljudi ne bi jedni drugima tako uspešno
poruke i pouke prenosili, ne bi tako brzo
raznorazna, pa i ubilačka oruđa stvarali.

Da nemaju moć govora, ne bi vlastite
rdave osobine tako uspešno negovali,
ne bi svoje bližnje, i sav ostali živi svet,
tako sebično, suludo, ljudski uništavali.

Mi, živahni ukrašivači i čistači
stepa, savana, senovitih šuma,
najveće smo žrtve čovekovog
egoizma, maligniteta, bezumlja.

U nastojanju da nas efikasno ubija,
proizvodio je sve savršenija oružja.
I dogurao dotle da sve najgore izume
upotrebljava i u satiranju svoje vrste.

Ljudi nas vređaju kada s gnušanjem kažu:
"Brutalan kao životinja, svirep kao zver."
Da ima pravde, svetom bi kružio poklik:
"Brutalan, svirep, čudovištan kao čovek!"

TRAVA U BULONJSKOJ ŠUMI

Danima, sedmicama, u ateljeu
zurim u oblike i boje na štafelaju.
U studiju "Kriskar" zagledan sam
u konture zdanja koja projektujem.

Na pariskim bulevarima i trgovima,
u pozorišnim salama, u galerijama,
radoznalo ili indolentno posmatram
svakojake glumce, svakojake slike.

Sa stranica novina, koje povremeno
prelistavam, sa šarolikog tv ekrana,
koji u mojoj sobi povremeno zasvetli,
upozoravaju me oni što imaju savesti:

Nebo je ranjeno, šire se ozonske rupe!
Šume su načete, uništavaju ih kisele kiše!
Zemlja je zatrovana raznim hemikalijama!
Alge i koralni, ribe i kitovi ginu u okeanima!

Kad bejah dete, Žoržet vesela,
u poznu jesen radovao sam se
prvim skramama leda u vagašima
na blatnim keresturskim šorovima.

U rano proleće deci su događaj bile
najpre visibabe na skrovitim mestima,
potom mirisni zumbuli u našim baštama,
cvetovi maslačka na beskrajnim livadama.

Malopre sam se, Žoržet, upitao
da li je već procvetao maslačak.
U maju smo mesecu, što znači
da je tu negde i prolećni zračak.

Kroz otvoren prozor nije jutros, mila,
u našu sobu nagrnulo miris zelenila.
Ili ga ne osećam zato što mi čulo njuha
omamljuje uzbuđljiv miris tvog pazuha?

Skači sa kreveta, rođena, obuci se.
Ja ću hitro spakovati slikarski pribor.
Ići ćemo u prirodu, u Bulonjsku šumu.
Da beremo maslačak, milujemo travu.

VI

PEPELOM ŽIVOTA NAPUDRANI

Nema pesnika koji u zreloj dobi bar u nekim svojim pesmama nije opevao žal za mladošću, bol zbog ljubavi koja odavno živi još samo u uspomeni, tugu zbog jednosmernosti puta kojim idemo, gorčinu zbog otežavanja bremena koje nosimo, zamišljenost i nad godinama koje su iza nas i nad onim koje su ispred nas. O mukotrpnosti življenja i prolaznosti života već je toliko toga rečeno da se ništa novo saopštiti ne može.

O pomenutim fenomenima ja ipak pevam u pojedinim stihovanim celinama. A najdirektnije u pesmama što čine ovo poglavlje. Drenu hvala, nevelikog je obima.

Čini mi se da ću ga, bez obzira na naveden tematski hendikep, kroz nekoliko godina, kad se odmorim od stihotvoračkih muka u kojima sada uživam, s vremena na vreme rado čitati.

Tako ću čitati čak i strofe sačinjene od fragmenata iz Alekovih refleksivnih zapisa. Iako sam te dve pesme napisao samo zato da bih realizovao koncepciju petog toma. Iako još nisam uspeo da ih potpuno shvatim.

Moj drugar je, želeći da obesnaži primedbe (ne) prijatelja koji su ga upozoravali da je njegovo slikarstvo odviše ilustrativno, narativno, pa zbog toga u pojedinim segmentima i banalno, u Beogradu i Minhenu gradio ciklus "Sećanja na Vizantiju". Taj ciklus on tretira kao ovaploćenje apstraktnog nadrealizma. I u Parizu je povremeno po-

koju grundiranu dasku apstraktnim vizantijsko-balkanskim motivima prekrio, ali je, u rvanju sa svojim fiks-idejama, pre nekoliko godina još jedan nerazmrsiv venac počeo da pleće. "Nebesko ogledalo". Samo gorski javor zna zašto ga je tako naslovio. Čine ga pretežno univerzalni motivi – ako se u apstraktnom slikarstvu, čak i onom koje nije sasvim očišćeno od figuracije, uopšte mogu razlikovati univerzalni i lokalni motivi. Slike "Jutro u ateljeu iz snova" i "Veče u ateljeu iz snova", koje sam pokušao da opevam u ovom poglavlju, pripadaju tom ciklusu. Jedine apstraktno-nadrealističke pesme koje sam dosad napisao.

A za takve dve pesme opredelio sam se zbog toga što vidim da je moj pesnički opus, poput Alekovog likovnog, previše ilustrativan, narativan, na mnogim stranicama banalan. Štaviše (ne znam da li je dobro što ovu malu tajnu otkrivam), neko vreme sam nosio u sebi koncepcijsku ideju o ciklusu "Strofe apstrakcije", koji je, bar formalno, trebalo da bude brat ciklusa "Strofe amajlije". Na sreću, ili nesreću, ta dva ciklusa nisu rođena. Svet su ugledali samo neki njihovi patrljci.

Alek Vislavski, naporno i uporno gradeći dva ciklusa prožeta apstrakcijom, svetu i sebi dokazuje da je u stanju da bude i veoma moderan stvaralac. A šta sam ja dokazao pesmama u kojima opevah dva njegova apstraktno-nadrealistička ogledalca?

Dokazao sam sebi da ponekad vredi ponešto i na silu učiniti. Imam, naime, utisak da sam stvorio izuzetne, čak veoma sadržajne pesme. Samo ne uspevam da ih sasvim dešifrujem.

Ne znam da li ću to uspeti do kraja života, ali sam siguran da stihovane pesme više neću pisati. Ni konvencionalne, narativne, ni moderne, poluapstraktne. Jedva čekam da završim ovaj tom, pa da se oprostim od nizanjanja stihova i strofa. Neka se tim mukotrpnim poslom bave "čisti" pesnici. Ja ću, ako mi jablani i jaseći budu davali inspiraciju, povremeno da pišem samo pesme u prozi.

BUĐENJE

Dugo smo spavali.
Sanjali smo nešto lepo,
ponekad i ružno,
neretko šareno,
često zamršeno.

Napokon smo se probudili,
i, pogledavši kroz prozor,
shvatili da nam žute,
mlake sunčane zrake
šalje kasno popodne.

Sad, pokušavajući da se rasanimo,
senku na zidu šapatom pitamo:
“Kad li prohujaše samo
godine koje još pamtimo
(a neke već i zaboravljamo)?”

PUTANJA

Rastrčismo se, hrabri, na sto strana sveta,
još mladi, orni za velika dela, naivno radoznali,
kruti, a željni lutanja pustim tajgama Sibira,
još prepuni čežnje za baštama Mediterana,
gde nard i jasmin blešte u dahu leta.

Raspršismo se, zbunjeni, između sela i grada,
još uporni, spremni na odricanja, voljom nabijeni,
veseli, u kutove svoje tame još retko zagledani,
ravnodušni zbog saznanja da onde čuči umor,
kao tihi bosjak koji će uskoro da strada.

Rastužismo se, oprljeni, u atraktivnoj tuđini,
još nespokojni, u snove zagledani, teški od želja,
neslomljeni, premda već bolni od mnogih nadanja,
već iskićeni ožiljcima, koje smo dugo sticali
u bahatoj jurnjavi po životnoj vetrometini.

Raspremismo se, najzad, na našoj strani sveta,
već prezreli, mudročću prožeti, mirni poput bilja,
vedri, jer sagledasmo prolaznost donedavnih čari,
jer shvatismo da su čuda oko nas, u knjigama,
na prozoru našem da jedan božur sad cveta.

JUTRO U ATELJEU IZ SNOVA

Tu danas i mamurluk prija.
Povesmo negovane intime.
Stolovi i štafelaji, kovčeg i ormar.
Tajni psihološki život, veli Bašlar.

Zelenkasto maslinovo ulje
valja se kroz Kapiju Bersi.
Ritam našeg unutrašnjeg vremena
melje slojeve asocijacija i uspomena.

U plavoj zoni Pikaso revolucija:
žena koja gleda i levo i desno.
Senka mi je mrko nasmešena
na širok zamah ruke iz ramena.

Sećaš li se vetra na pustari u Jorkširu,
bremenitog jedva čujnim dozivanjem?
Ne, pomislio sam, ne вреди zakucavati ekser
ni u ljubičasti ni u plavi zid galerije "Žamber".

Mesečari sa izvrnutim pogledima
hodali su po tragovima kiše i sunca.
Umetničke četvrti starih metropola
dozivala je intuicija, mudrost srca.

Felah još sedi pored bunara,
u hladu, na nubijskom pesku.
A voda je, očišćena od korova,
ispunila svih pedeset čupova.

VEĆE U ATELJEU IZ SNOVA

Četiri bliska dvobojna para
ležerno slave parčad torte.
Viski na kraju pretrpanog stola
hladi indolencija, mudrost srca.

“Gonič vetrova!”, dovikuje duet
tmini, iz bunkera na dolmi Tise.
Žoržet bi mogla biti inkarnacija Željane,
a ti si zreo za ritualno samospaljivanje.

I besmrtna BB nekad beše riba,
sad navlači kornjačinsku kožu.
Gosti zauzimaju mesta u “Klozeri de Lila”,
epigoni pokušavaju da se oslobode sivila.

U daljini samuju beli zidovi
i širi se jedva čujna zvonjava.
Zeleni su krovovi, a pozlaćena kubeta
crkava usred ruskih i ukrajinskih stepa.

Vetrovite behu i naše emocije
na obodu argentinskih pampi.
Pod tim nebom su tri mudehar palate,
koje, nažalost, usrećuju ohole i bogate.

Na potkontinentu ubogih
boginju Kali veličaju vatre.
Obasjane su obale Jamune,
a moje sidro je u koritu Sene.

BLAGOTVORNOST ILUZIJA

U sobi dok smo studentskoj,
čas na gvozdenom krevetu,
čas za stolom sa suvom hranom,
satima, danima preživakavali
gradivo, od kojeg nas je
povremeno hvatala muka,
na stadionu dok smo fudbalskom,
subotom ili nedeljom posle podne,
okruženi đacima i vojnicima,
stoječke navijali sa tribina iza gola,
na igrankama dok smo,
subotom i nedeljom uveče,
u adaptiranim holovima,
trpezarijama i fiskulturnim salama,
kao psi gladni kraj bajne trpeze,
užagrenim očima zurili u glatke,
bele devojačke vratove,
kroz čarape dok smo nakvašene,
i izlizane đonove preklanjskih cipela,
svakodnevno, u raznim sobetinama,
tabanima brojali rebra patosa,
bili smo uvereni:
Dani isposništva će proći.
Pre ili kasnije će sigurno doći
mnogo bolje, naše vreme.
A tada će, neosetno, uspomene
sve ove muke pozlatiti.
“Da, živote!”, dovikivali smo.
“Sve ćemo mi to jednom
stostruko naplatiti!”

Pijani dok smo, i razgaljeni,
u vinsko-duvanskoj magli birtije,
na oproštajnoj civilnoj lumperajki,
grlili drugare, umesto devojaka
o kojima ćemo u Armiji maštati,
kojima ćemo samo u mislima
ljubavna pisma pisati,
ošišani dok smo, i pomalo smeteni,
u novoj uniformi, na jesenjem vetru,
u stroju čekali odlazak na prvu
masovnu, regrutsku večeru,
na straži dok smo,
usamljeni ali prekaljeni,
prkosili snežnoj vejavici,
verujući da groznica što nas greje
zapravo je životvorna vatra,
na poligonu dok smo, u rovu,
izvlačili osigurač prave ručne bombe,
pred zabrinutim pogledom kapetana,
koji se pitao da li će kruškica
uzbuđenom vojniku ispasti iz ruke,
raspojasani dok smo, i samouvereni,
izlazili iz vojničkog kluba,
u kome smo sa budućnošću odigrali
poslednju partiju šaha,
kliktali smo:
“Oj, svete, zapamti!
Ovi trenuci, u kojima se
naizgled ništa ne događa,
možda su u jednom životu prekretnica,
možda kriju u sebi bitna značenja,
možda će, ako ništa drugo,
u nekoj pesmi biti
neobična građa.”

Na stanici dok smo maloj,
provincijskoj, u rumeno predvečerje,
sišavši sa voza, smeškom pozdravljali
visoke brestove i dragu nam tišinu,
puteljkom dok smo prašnjavim
prema seocetu koračali radosni,
maltene do suza razneženi,
udišući mirise trava, korova, žbunova,
i pogledom milujući blisku nam daljinu,
kroz kukuruze dok smo bujne, šušketave,
utabanom stazom, već u sumrak,
hitro grabili prema šoru
na kome jedan osvetljen prozor beše
svetionik za novopečenog muža i tatu,
nad kolevku dok smo nadneseni
ljubili čeoce tek zaspalog čeda,
a potom, ugasivši svetlo,
grlili i ljubili onu koja je
milo čedo rodila,
meditirali smo:
Lepota ovakvih brestova,
čar ovakvih rumenila,
mir ovakvih polja,
uzvišenost ovakvih roditeljskih,
uzbudljivost ovakvih erotskih ljubavi,
postala je, i postaće, sukus nekih
(verbalnih, vizuelnih, muzičkih...)
umetničkih ostvarenja.
Neobični, pa i obični fenomeni,
ako su u stvaralačkim umovima,
imaginacijama, intuicijama obrađeni,
mogu mnoga osećanja da razbude.
Mogu da oplemene, obogate,
poboljšaju mnoge ljude.

Agilni dok smo, diplomama,
znanjem i iskustvom opskrbljeni,
čas u fabričkoj hali rešavali probleme,
čas u činovničko-inženjerskom
birou, sa koleginicama i kolegama,
kroz smešak vodili nužne ili nepotrebne,
konstruktivne ili destruktivne ratove,
umorni dok smo, i već rasejani,
u popodnevnim satima, pred završetak
radnog vremena, na formularima
kradomice crtali apstraktne vinjete
i ispisivali napabirčene stihove,
nemirni dok smo, nezadovoljni sobom
(statusom džukca lutaoca, zaokupljenog
uvek istom koskom: erotskom burom),
u auri kafanskih i uličnih svetiljki
ispirali mutne nanose grada,
i ne jednom, poput traperera
željnog zlata, zurili u prazno sito,
otežali dok smo, i bez sjaja, u ponoć,
sami u sobi, otvarali konzervu
i zviždukali ariju iz opere
za koju još nije napisan libreto,
kontali smo:
Ništa nije uzaludno.
Ništa nije naodmet u dugom
rešavanju promenljivog zadatka.
Svaka bitka, dobijena ili izgubljena,
svaka rana, žrtva, gorka ili slatka,
pomoći će nam da savladamo
još jednu etapu na maršruti,
da doplivamo
do sunčanih obala
Reke Bez Povratka.

Evo, konačno je sve,
gotovo sve iza nas ostalo.
Umorni, smireni, pepelom života
napudrani, obreli smo se u sadašnjosti
koju smo, dok je bila budućnost,
stavljali u središte vlastitih maštanja
i verovanja; od koje smo očekivali da nam
uloženo vrati s velikim kamatama.
A šta je od svega ostalo?
Pesma, u kojoj smo tražili прибежиште,
jer nismo umeli da živimo?
Sumnja da smo hteli više
nego što smo mogli da ostvarimo?
Gorčina, što pokatkad guši,
ili utešna misao da je ponešto
od svega što smo želeli,
pokušavali i doživljavali
možda našlo odraza
u nekom kutku svemira,
u nečijoj duši?
Uostalom, svejedno.
Iako ranjeni, tu i tamo poraženi,
mi smo čvrsto rešeni da ipak
ne pokleknemo.
Dokle god nas ima,
ne smemo prestati
da ulažemo u budućnost,
da maštamo
i da verujemo.

SUTON U NAMA

Želje nam se
nisu ispunile,
ali smo ipak
relativno zadovoljni,
ili bar spokojni,
jer su se, pelinu hvala,
u međuvremenu
jedne preusmerile,
druge smanjile,
treće ugasile.

SUTON OKO NAS

Sunce je
na zenitu klikalo,
azurno nebo mamilo ptice,
oslobođena tela opet su
žudela za strasnim okovima,
vrbe su milovale reku.
A sada je ludovanju kraj.

Dok smo mi pili,
snatрили, putovali,
šaputali, milovali, cvetali,
u našem ličnom pozorištu
baršunasta zavesa je pala,
i trošni balkoni sada
miruju u polutami.

Ni plač, ni jecaj, ni uzdah čak,
za minulim letom se ne čuje.
Tu napukla maska (ta ljubav stara),
tu bol samo, i melanholija,
u dnu pozornice čami.

Čekamo dugo,
a napolju lišće veje.
Slutimo: malo beskrajna nam
u levom bedru,
malo između slepoočnih vena huji.
Rastvara nas njegov plavi,
međuzvezdani mir,
kao letos blagi dodir,
titraj senke,
ili šum dalekih voda.

I, nasmešeni,
dok letimo, padom,
u susret snu,
još slutimo:
iz dubina tamnomodrih
kraj nas minu jedva čujni eho.
Poslednji kapetan urla:
“Uspravno stajati!
Ostati na pramcu
potonulog broda!”

Nakon svega,
lekovito smirenje.
Šapuće tišina.
Napolju i dalje
žuto, vlažno lišće
kroz suton veje.
A mi, u polutama,
iščekujući preokret,
oslušujemo:
Ko nam se to smeje?

VII

PLODOVI BEZUMLJA

Kad sam, drugog dana zloslutne 1991. godine, sa Alekom i Borisom o petom beletrističkom tomu razgovarao, i spomenuo im svoju želju da pregršt pesama načinim od probranih njihovih beležaka, nisam imao sasvim jasnu predstavu o toj koncepcijskoj dosetki. Sa zadovoljstvom sam, doduše, od Aleka preuzeo – u podrumu Borisove kuće, u kome Parižanin čuva (u pogolemom depou) probrane svoje slike, projekte i zapise – nekoliko svezaka iz serije “Zbivanja i razmišljanja”. No tek nakon par meseci, kad sam završio ponovno iščitavanje starijih svezaka i prvi put pročitao najnoviju, donesoh odluku da stihujem prvenstveno beleške u koje je inženjer Vislavski uneo razmišljanja o svojim likovnim i arhitektonskim radovima.

U to vreme bio sam toliko zaokupljen ranije započetim i upravo začetim pesmama da na Borisove dnevničke beleške nisam ni mislio.

Tek sredinom leta, kad sam se malo rasteretio, uzeh od njega svesku u koju je bio uneo svakodnevicu prvog polugodišta tekuće godine. Na početku te godine zbio se rat u Zalivu, a sada, dok sam čitao svesku filozofa istorije, razbuktavao se međuetničko-međukonfesionalni rat u zemlji Južnih Slovena. Neminovno mi se nametnula ideja da stihujem one Borisove beleške u kojima se govori o sudbonosnim događajima i u svetu i u Jugoslaviji. Dadoh sebi zadatak da među zapisima koji su nastajali u toku

svakog meseca nađem po jednu celinu pogodnu za obradu. Nedugo nakon toga počeh, srećan i nesrećan što nisam na frontu, šokiran grozotama koje su sebi na ratnim područjima priređivala balkanska razbraća, i sam da pišem pesme o ratu. Sve su se obrele u ovom poglavlju, prokleta bilo!

Teoriju distance, reče mi Boris kad sam mu saopštio nameru da stihujem njegove beleške o ratu u Zalivu, i u Jugoslaviji, treba da imaju na umu ne samo istoričari nego i pisci umetničkih tekstova. U velikoj su prednosti obrađivači tema iz dubljih slojeva prošlosti, u mnogo čemu su hendikepirani autori koji pišu o vlastitoj savremenosti. Interpretacija neprevrele tematike gotovo uvek se nakon izvesnog vremena pretvara u zbirku pogrešaka, te svedok i opisivač tekućih događaja pokolenjima najčešće izgleda kao pretenciozan, naivan, smešan, nedovoljno obavešten grešnik. U očima pak svojih savremenika on je po pravilu drugorazredan stvaralac, jer su fenomeni koje obrađuje svima poznati, te nikoga ne uzbuđuju, mnoge čak i ne zanimaju. Treba biti genije da bi se od tekućih banalnosti sačinilo izuzetno delo.

“Stoga bi, ako si čvrsto rešen da u svojoj nameri istraješ, trebalo da moje beleške radikalno preradiš, da ih maksimalno uopštiš, zamagliš, sintetizuješ, poetizuješ”, reče na kraju Boris.

“Nikakve intervencije, osim najneophodnijih zanatskih, neću da vršim. Jer ne želim autentičnost tvojih zapažanja da uništim. A kad je reč o hendikepu što proizilazi iz nedovoljne vremenske distance od događaja o kojima ćemo govoriti u sedmom poglavlju, u tom hendikepu ima i jedna prednost. Živa reč autentičnog svedoka sugestivnija je od bilo koje druge vrste prikaza, rekao bi tvoj ujčević i moj prijatelj Miron Vislavski. Mi smo svedoci velikih istorijskih događaja, pa ostavimo o njima svoju živu reč, makar ona i ne bila u svemu ispravna.”

Nisam ga bogzna kako utešio.

RAT U ZALIVU POČETAK

“Ne, rata na Bliskom istoku ne sme biti.
Takvu ludost Bog naprosto neće dopustiti”,
rekla je onomad moja šurnjaja Vesna.
“Ne pričaj koješta”, odbrusio je Teofil.
“Mesecima se pripremamo za medijski spektakl.
Čak i da nema drugih razloga, zbog ovog bi
rata moralo biti. Ako ga ipak ne bude,
i ti ćeš, draga, zažaliti. Jer ću, izneveren,
iz radio-aparata zvučnik iščupati, a potom
kišobranom, kao raketom, televizor gađati.”

Bio je presrećan kad su najzad etrom
počele da lete dramatične vesti o ratu.
Već tri dana, od jutra do ponoći, pogled mu je
prikovan za mali ekran, uvo, poput tanjiraste
antene, okrenuto prema radio-aparatu.
Smeše se piloti, na pisti rulaju borbeni avioni,
smenjuju se prizori, jedan fascinantniji od drugog.
Evo, sad noćno nebo svrdlaju čelične komete,
zavijaju sirene, grokću protivavionski topovi,
Bagdad je u plamenu, i na Tel Aviv padaju rakete.

“Konačno je životarenje postalo uzbudljivo”,
reče moj šurak, zadovoljno trljajući ruke.
“Kako su, u poređenju s ovim krasnim spektaklom,
beznačajne, jadne i dosadne balkanske svađe,
sve ovdašnje bratožderske i egzistencijalne muke.
Eh, kad bi se bar jednom u tri-četiri godine
negde u svetu, daleko od nas, vodio zanimljiv rat,
pružajući nam priliku da se besplatno zabavljamo,
ređe bismo kudili Sudbinu, koja nam nalaže
da vlastiti život beznadežno otaljavamo.”

RAT U ZALIVU ZAVRŠETAK

Svako čudo tri dana traje, ovo je trajalo
četrdeset četiri. Politički i ekonomski gledano,
rat beše diskutabilan, ekološki beše prljav,
ali vojnički, bar naizgled, nije bio krvav:
videli smo više uginulih, naftom balzamovanih
kormorana nego poginulih vojnika i civila.
Doduše, naježim se kad pomislim na hiljade jadnika
što su kao čvarci cvrčali u pogođenim tenkovima,
ili su se kao crvi u samrtnom hropcu koprcali
u razorenim rovovima, skloništima, domovima.

Napokon je Sadam Husein proglasio
pobedu armije i nacije koju je upropastio,
pa sad saveznički analitičari procenjuju
ko je koliko u "Pustinjskoj oluji" profitirao.
Teofil i ja smo sinoć složno zaključili
da smo Malim sjajnim ratom najviše dobili;
kupili smo, naime, satelitsku antenu,
te nam na male ekrane sleće cela planeta,
a balkansku cirkusijadu gledamo samo uzgred,
kao da se odigrava na drugom kraju sveta.

"Od sveta nećemo imati velike vajde
ako na Balkanu počne ono što je upravo
završeno u Kuvajtu i Iraku", reče Jasenka.
"Decenije truda talože se u blagostanje,
a bezumlje jednog tiranina dovoljno je
da svako dobro za tren oka nestane.
Kad pomislim na mentalitet Balkanaca,
koji se ne razlikuju mnogo od Arapa,
kad ovdašnje male Sadame prebrojim,
od sutrašnjice dobro ne očekujem."

KERESTURSKJE MEDITACIJE I

Od rođenja do današnjeg dana
sve Uskrse sam, izuzev dvadeset četvrtog
(tada bejah u vojničkoj uniformi),
proveo u Keresturu, u rodnoj kući na Kurtom šoru.
Ovde sam, sa familijom, i ovog popodneva,
čas zamišljen, nostalgičan, čas raspričan, srećan,
o da, uistinu srećan, iako sam već četvrt veka
u svom domu gost kod Mirona i Oksane.

“Ti i tvoja majka, tvoja familija,
kod nas ste gosti pet-šest puta godišnje,
a mi smo vaši gosti trista šezdeset pet dana,
i tako već ravno dvadeset pet godina,
otkako od tetka Makrene kupih njenu kuću”,
reče pre podne Miron na travi prednjeg dvorišta,
gde smo, zavaljeni u naslonjačama od pruća,
pijuckali vinjak, ćaskali sa Alekom i čekali
da žene (moja majka, Oksana i Jasenka)
sa svetenjem stignu iz crkvene porte.

Staru kuću kupio, uskoro potom srušio,
i, živeći još godinama na dedinom salašu,
bez žurbe poveliku jednospratnicu (prema
debitantskom projektu studenta Aleka) gradio,
a tetki je, i tetiću, Miron sliku amajliju,
vajat na tromeđi dvaju dvorišta i bašte ostavio.
Taj vajat smo mi uredili, okrečili, podmladili,
potom dve nevelike sobe i paorsku kuhinjicu
napunili majčinim nameštajem, stelažama, posuđem,
te sad na našem Kurtom šoru imamo vikendicu,
pravu vikendicu, okruženu travom i cvećem,
u kojoj boravimo kad god u selo dođemo.

Svetenje, omiljeno uskršnje gošćenje:
hleb umešen s mlekom, šunka, kuvana jaja,
jagnje načinjeno od svežeg, mirisnog maslaca.
Nakon veličajne mise procesija u crkvenoj porti,
štropot osvećene vode po niski vrbovih korpi;
a posle svečanosti u mladom zelenilu oko crkve,
utrkiivanje komšinica na seoskim šorovima,
jer, govorilo se, ona koja prva stigne kući
biće najbolja rukovedačica u kosidbi.

Vaskrsni ponedeljak, polivački veseljak:
đilkoši bi zakitili konje upregnute u nova kola,
drugi bi krep-trakama ukrasili točkove bicikala,
šarene, raspevane, razgalamljene, podnapite horde
zaustavljale bi se pred kućama devojaka,
koje su, na tavanu ili u nekoj šupi sakrivene,
nestrlpljivo iščekivale da budu otkrivene,
a potom na dvorištu, hladnom vodom iz bunara,
ili fino, mlakom vodom iz oslikanog bokala,
neretko i veoma fino, kolonjskom vodom iz bočice,
uz šalu, smeh, vrisak i ciku da budu polivene.

Vaskrsni utorak, devojački uzvatak:
poneki šeret bi, uz pomoć pudera,
karmina, marame za glavu,
grudnjaka sa vatom i sukanja,
tog jutra uskočio u grdno devojačko obličje
i sa buljukom krenuo u polivačku turneju.
Od svojih drugarica ta bi se "cura"
razlikovala i po tome što bi među lotrama
paradnih kola stajala sa harmonikom u rukama,
što bi pevala izrazito piskavim glasom,
što bi posećenog đilkoša polivala nemilosrdno,
izlivajući na njega puno vedro vode iz bunara,
što bi potom oljuštila i smazala šareno jaje,
što bi jedina iskapila dve-tri čaše vina.

Nema više konjâ, ni paradnih kolâ;
na keresturskim šorovima, čistim, uređenim,
asfaltiranim, pretežno od novih kuća načinjenim
(te ružne ciglene hapsane Aleka izbezumljuju),
na nekad lepim, starim, blatnim, tihim šorovima
sad najčešće brekću traktori, kamioni, kombajni,
pred mnogim kućama parkirane su limuzine
(pred našom danas čak tri: Mironova, Alekova
i moja), a ipak, nismo veseli, nismo srećni,
imam utisak da moje selo u prosperitetu propada,
sećam se, ne znam zašto, reči našeg deda Arona:
"Žitije negdar beše tegobnije, ali lepovidnije."

I Aleka senči nostalgija-melanholija:
Oksana i Jasenka za vreme ručka rekoše mu
da su u crkvenoj porti videle Blaženku Papovu
(u vreme devojaštva beše Dorokazijeva).
Dosta je patila zbog hirovitog, vetropirastog
studenta arhitekture, a danas je zrela,
srećna mati dvoje odrasle dece. Alek reče:
"Nijednu ne mogoh trajno da volim. Tragedija!"
"Ko je zaljubljen u sebe samoga, ne može nikoga
trajno da voliti", odgovorila je Jasenka.

Bilo bi dobro da naše živote
začinjavaju samo takve preokupacije,
da nas uveseljava, recimo, najnovija Alekova
ljubavna nesreća: raspad burne, naizgled čvrste
veze sa Jadrankom Bojović, da raspad ne preti
i našoj zajedničkoj nesrećnoj ljubavi, Jugoslaviji;
no o toj nesreći napisao sam već toliko beležaka
da ću je bar danas, na Uskrs, preskočiti.

OLUJNI OBLACI NA HORIZONTU

Srbija, s albanskim nožem
u trbuhu, sa slovenačkom
i hrvatskom mržnjom pod grlom,
nikako da se opameti, usaglasi, pribere,
pripremi za sve izvesniju "Balkansku oluju".
Početkom prošlog meseca u Beogradu su
nacionalisti, demokrati, liberali i studenti
demonstrirali, vodili bitke protiv policije,
koja je branila gazde, bivše komuniste,
a otada, već mesec dana, svi se svađaju
i uz pomoć televizijskih snimaka utvrđuju
ko snosi najveću krivicu za cirkusijadu
koju su sebi zajednički priredili.

"Živele razlike! Zahvaljujući njima,
imaćemo opravdanja za međusobna ubijanja!",
viknuo je Teofil, pojavivši se na kućnom pragu
u uniformi pripadnika Teritorijalne odbrane.
Vesna je uzela fotos Irineja iz vojničkih dana,
neko vreme ga posmatrala, a potom, zaključivši
da njenom suprugu uniforma stoji bolje nego sinu,
predložila Teofilu da se, ako bude zatrebalo,
za ratne operacije prijavi umesto Irineja.
"Tebe ću lakše prežaliti nego naše dete."

Smejali smo se, naizgled razdragano,
ali nam je smeh stalno u grlu zapinjao.
Donedavna besmo srećni što se naši preci
sa istoka preseliše na jug majke Evrope,
a sad se na Balkanu osećamo kao miševi
koji ne mogu da pobegnu sa galije,
iako im šesto čulo nagoveštava
da će je potopiti nalet oluje.

BORCI PADAJU, BORBE SE OBNAVLJAJU

“Neki moji drugovi pali su na vreme”,
rekao je sinoć, na Dan pobeđe,
naš sused čika Bogdan Sabljic,
prvoborac u mirovini. “Jedne je na vešalima,
druge pred streljačkim strojem dušmanâ,
treće na borbenom položaju, u rovu ili jurišu,
ošinuo krvav blesak, i postadoše mučenici,
slavni heroji. A mi, koji preživismo, dočekasmo
vreme sramote, u kome nova buržoazija,
te šovinistička i fašistoidna žgadija,
hoće sudbinu Jugoslavije da kroji.”

“Neki vaši drugovi, čika Bogdane,
pali su nakon pobeđe u Najslavnijem
ratu”, reče ogorčenom borcu moj kolega
Jeremija. “Jedni su postali agitpropovci,
drugi informbirovci, treći poltroni i karijeristi,
da bi u penziju otišli kao totalitaristi,
anarholiberali ili tehnobirokrati, revizionisti,
neuki uništitelji narodne ekonomije,
sitni rentijeri ili ogorčeni kritizeri,
partijski statisti ili nacionalisti.”

“Istinski revolucionari nikad ne izdaju
ideale kojima su se zadojili u mladosti”,
pouči nas Teofil, pa se obrati susedu:
“Da mogu, čika Bogdane, sve zanesenjake bih
oterao na vojni poligon, i razdelio im oružje.
Ko hoće slavu, neka na njen oltar položi glavu.
A nama, običnim ljudima, bez opasnih ideala,
pružio bih priliku da borbe posmatramo
i da, grickajući semenke, bučno navijamo.”

“Čika Bogdan i njegovi vršnjaci nisu
u mladosti, a ni kasnije, za slavom trčali”,
odgovorih šuraku, malograđanskom trezvenjaku.
“Oni su se najpre za goli život, potom,
kao rodoljupci, slobodoljupci, pravdoljupci,
humanisti, i za svetle ideale borili,
znajući da jedna od najvećih pouka istorije glasi:
Uvek su grešili, sebi i drugima štetu činili,
mediokriteti koji su, u burnim vremenima,
samo svoja posla gledali.”

“Možete smatrati da smo svi mi,
koji smo, pre ravno pedeset godina,
pokrenuli Narodnooslobodilačku borbu
i počeli da stvaramo današnju Jugoslaviju,
kasnije ispoljili sto mana”, reče stari borac.
“Ipak smo bili sto puta bolji od sadašnjih
sebičnih slovenačkih i ustašoidnih hrvatskih
šovinista, bosanskih islamskih fundamentalista,
divljih šiptarskih separatista i zaslepljenih
velikosrpskih iluzionista. Mi smo stvorili
ponosnu, u celom svetu poštovanu zemlju,
a hulje je pretvoriše u prezrenu ludnicu,
u zatrovanu, gnojnu ranu Evrope.”

Neupućen čitalac ove dnevničke beleške
pomislio bi da je ona predložak za neko
moje istorijsko-moralističko predavanje.
U stvari, ovo kvazifilozofiranje i moralisanje
odvijalo se paralelno sa partijom šaha
koju su igrali čika Bogdan i Jeremija,
a nas dvojica, Teofil i ja, pomno smo
uzbudljivu borbu posmatrali,
i, grickajući semenke,
na mahove bučno navijali.

NOVINSKA PESMA O JUGO RASKOLU

U pravu behu oni što su govorili
da će budućim čitaocima žurnalistika
biti zanimljivija, nekima i bitnija,
nego anahronična beletristika.

Slovenci i Hrvati, smatrajući da pripadaju
zajednici evropskih naroda na višem kulturnom,
ekonomskom, političkom, civilizacijskom nivou,
bezobzirno su okrenuli leđa zlosrećnoj
zajednici Južnih Slovena.

Već nekoliko dana Jasenka sama obavlja
sve kućne poslove, jer mene sad zaokupljaju
stvari neuporedivo bitnije od trica svakodnevice:
samo slušam radio, gledam televiziju, čitam
beogradsku i zagrebačku štampu, i marno
zaokružujem najjače pasuse.

*Stjecajem povijesnih okolnosti,
nalazeći se na razmeđu
istočnog i zapadnog kršćanstva,
dviju često suprotstavljenih
civilizacija i kultura
te različitih političkih, gospodarskih
i inih interesa, hrvatski je narod
stoljećima branio svoju narodnu državu,
a time i narode zapadno od svojih
domovinskih granica.
U razdoblju nametnutoga
centralističkoga i totalitarnoga sustava SFRJ,
Republika Hrvatska nije mogla promicati
i štiti svoje političke, gospodarske, kulturne
i ine interese, pa je stoga neprestano
jačala težnja za razdruživanjem
iz jugoslavenske državne zajednice.*

*Kome zvoni ovo zvono
koje već duže zastrašujuće slušamo
kako se glasi sa kapele
ljubljskog i zagrebačkog groblja?
Pesnici su nas odavno naučili da ne pitamo
kome zvono zvoni – jer tebi zvoni.
Označilo je kraj jedne velike epohe
u našoj istoriji. Ostaje da vidimo još
i ko je sve umro u ovoj epohi.
Danas je redak dan,
koji većina istoričara nikada u životu ne doživi
– dan kada se završava jedna istorija
i kada taj kraj otkriva istorijski smisao
ranijih zbivanja.
Istorijski smisao našeg komunizma
jeste da je stvorio model razbijanja
demokratske države koja je ujedinjena 1918.
A istorijski smisao demokratije
koja je pobedila u Hrvatskoj i Sloveniji 1990.
jeste u činjenici da pokušava da pomiri
istorijske tekovine fašizma iz prošlog rata
sa novim evropskim demokratskim principima.
Današnje otcepljenje Slovenije i Hrvatske
nije kraj Jugoslavije.
Klerikalizam je odveć prolazan u istoriji
da bi mogao da zanavek uništi
jedan prirodan rezultat
koji je istorija stvarala nekoliko vekova.
Istorijski pokušaj dr Tuđmana da pomiri
ciljeve ustaškog pokreta do 1945.
sa modernom demokratijom će jednom propasti.
Treći veliki slom hrvatskog nacionalizma
u ovom veku je neminovan,
jer se na njegovoj ideologiji netolerancije
prema susedu druge vere,
ne može podići ništa trajno
– ni država, ni savez država.*

*Odluka Sabora o suverenoj Hrvatskoj
dio je toga povijesnog čvorišnog niza.
Unatoč tlačenju vidovdanske države,
koju su njezini gazde doživljavali kao
proširenu Srbiju, i titoističkoj Jugoslaviji,
koja je bila uvjerena u svoje povijesno poslanstvo
i proporcionalno dijeljenje kruha i pameti
jugo-narodima, Hrvatska je svoje traume
prekrivala zaboravom i šutnjom.
Ali, čim joj se ukazala prilika,
vidjelo se da je to samo privid.
Želja za samostalnošću nikad nije
bila odbačena. Bila je samo potisnuta.
Mogućnost da se pokaže dale su joj
svjetske prilike i slom komunističkih režima.
No, odlučujući utjecaj na očitovanje
težnje za samostalnošću
imala je pojava Slobodana Miloševića
i pretvaranje velikosrpske politike
u svojevrsni džihad na Zapad.
Upravo zbog današnje srpske politike,
uspostavljene poslije čuvene Osme sjednice,
Hrvatska će možda lakše izaći na kraj s evropskim
Zapadom nego s jugoslavenskim Istokom.
Klice tzv. antibirokratske revolucije
posijane svuda
proklijale su već odavno i u Hrvatskoj.
Zapravo, ne proklijale, nego izdžikljale.
Ispod ljušture "antibirokratske revolucije"
bilo je zapravo skriveno sjemenje s pozivom:
"Srbi na okup". Hrvatska je dugo pripremana
da postane pogodnim tlom za prihvatanje
takvog političkog sjemena.
Krajevi naseljeni Srbima su temeljito
obrađeni da bi "izvoz revolucije"
bio što uspješniji, a njegovi
plodovi što prije zreli.*

*Razvoj evropske zajednice
nije ništa drugo do amerikanizacija Evrope,
znak da je Evropa prihvatila “američki izazov”.
A osnovna komponenta “američkog izazova”
je razdvajanje nacije od teritorije!
Niti jedan etnos u budućnosti
neće moći imati svoju teritoriju.
Od onog trenutka kada građani Evrope
budu imali podjednaka politička,
ekonomska, kulturna i sva druga prava
u bilo kojoj evropskoj zemlji
(a to će se desiti za par godina),
nacionalnih država,
čak i u ovom ograničenom smislu
kakve one danas postoje – više neće biti.
Evropa će postati Amerika.
A postati Amerika znači samo jedno:
nacija, etnos, rasa – može se ostvarivati
isključivo u sferi kulture.
Nema više nacionalnih država,
nacionalnih armija, nacionalnih ekonomija.
I ma koliko da je Lenjin grešio
u svom teoretskom i praktičnom delovanju,
u jednom je bio apsolutno u pravu: u zahtevu
da Rusija “dostigne i prestigne Ameriku”.
Ma koliko da se Marks u svom učenju varao,
ipak je bio u pravu, kad je tvrdio
da je država zlo, koje će
ranije ili kasnije odumreti.
I zaista, države u klasičnom smislu odumiru.
Ne ujedinjuje se samo Zapadna Evropa.
U dohledno vreme SAD, Kanada i Meksiko
će se pretvoriti u jednu zajednicu.
I to vodi samo napretku,
bogatstvu i uvažavanju
ljudskih prava. Vodi
istinskom pluralizmu.*

*Tenkovi u rušilačkom pohodu
usred Evrope... je li to balkanski doprinos
izgradnji "nove evropske arhitekture"?
Gola sila protiv ponude dijaloga...
je li to htjela savezna vlada
kad je upozoravala Ljubljanu i Zagreb
da osamostaljenje nosi rizik rata?
Obnova intervencionizma u srcu
pomirujuće Evrope... je li na takvu
internacionalizaciju jugoslavenske krize
mislio Zapad, trudeći se svim silama
da vrata federacije, u kojoj se povampirio
velikosrbijanski imperijalizam,
silom zadrži zaključanima, sa svim ostalim
narodima kao taocima evropskog mira?
Budimpešta, Prag, Peking – Ljubljana...
je li to posljednja stepenica u sunovratu jedne
ideologije koja se oslanja još samo na nasilje,
postajući instrumentom srbijanskog
nacional-hegemonizma? Gola sila u ime
održavanja jedinstva i izjednačavanje žrtava
s krivcima... jesu li to htjeli svi specijalni izaslanici
s dvoznačnim diplomatskim porukama?
Formula održavanja unutrašnje ravnoteže
u zavađenoj Jugoslaviji... zar već godinama
nije jasno da to služi kao pokriće
za velikosrbijanske apetite, koji su uvijek dosad
na svojim pohodima prvo prevare
i progutaju one koji posljednji shvate
srž Miloševićeve strategije i Laž njena spašavanja
Jugoslavije, pa bili to Marković ili James Baker?
Jesu li tv-scene nasilja ona krajnja slika
koju zapadne prijestolnice žele vidjeti
i jesu li na ovim prostorima svi doista
jednako iracionalni, nesposobni i neuračunljivi
te ih sve zajedno treba prepustiti
njihovom divljem balkanskom usudu
u nekoj vrsti zajedničke kazne?*

*Potresno je delovala
slika majke koja na jednom
graničnom prelazu šeta od vojnika
Jugoslovenske narodne armije
do pripadnika
Teritorijalne odbrane Slovenije
i moli ih da ne pucaju
jedni na druge.
“Jedan sin mi je
u Teritorijalnoj odbrani Slovenije,
a drugi u Jugoslovenskoj narodnoj armiji”,
govorila je potresena žena.
“Tamo u žbunju leži moj vojnik,
Jeler se zove. Ima brata koji je
milicionar u Sežani”, kaže i poručnik
Zoran Manojlović iz Kozine,
čija je jedinica u sredu ujutru
došla na granični prelaz Krvavi Potok
da bi sprečila postavljanje nove table
s natpisom “Republika Slovenija”.
“Nijedna tabla nije vredna
ljudskog života”, prokomentarisao je
komandir granične stanice milicije
Slavko Groželj.
Rođena braća, zaklonjena
između tabli s natpisima
“SFRJ” i “Republika Slovenija”,
gledaju se preko puščanih cevi
ovih dana
na mnogim graničnim prelazima
u Sloveniji.
Postoji li neka zajednička tabla
iza koje bi mogli obojica da stanu
i da se kao braća zagrlje?
Ili je Krvavom Potoku suđeno
da ponovo opravdava
svoj naziv?*

*Posle Slovenije Armiji preti
realna opasnost da se nađe – recimo:
malo ili nimalo kriva – u situaciji
stare jugoslovenske vojske u aprilu 1941.
Uvučena u tuđe političke igre,
najviše bez svoje volje, ona kao da će
morati da plati najveći ceh. Vuku je sad za uši
i levi i desni, domaći i strani. A njeno dejstvo
na mnogo mesta u ovoj suludoj zemlji
bilo je blagotvorno i plemenito
(drugačija nije bila, verujemo, ni zamisao
o zaposedanju jugoslovenske granice u Sloveniji).
Ali šta to vredi kad Armija jest objektivna
prepreka za neobuzdano i nasilničko
ostvarivanje nečijih zamisli i težnji
i kad, zbog toga, trpi najžešću propagandnu vatru.
Suočavanje sa nekim istinama svakako je
bolno, ali je još bolnije i opasnije
zatvarati oči pred realnim problemima.
Ne uočavati ih na vreme, ne rešavati ih
i ne prilagođavati se promenama
koje nastaju u državi i društvu
mogu voditi ka tome da Armija
postane neki dobrohotni tromi džin,
pomalo uspavan, težak i sebi i drugima.
Slovenija već i pre dvodnevnog rata,
bez kojeg je, da je bila mudrija i odgovornija,
mogla i morala proći, Jugoslaviju nije
mnogo marila. Sad neće ni toliko.
Jer, dosadašnje Jugoslavije
nakon slovenačkog rata definitivno više nema.
Upravo taj svet koji nas pritiska,
sugeriše (diktira?) rešenja
koja će podrazumevati
i zajedničku državu
i veći stepen autonomije
i samostalnosti za republike.*

*U današnjem procesu ujedinjavanja čovečanstva
u jedno društvo naseljeno na celoj planeti,
osnovni problem je ukidanje mirnim putem
svih država i svih granica,
da bi svaki čovek, gde god živeo
imao zagantovana
sva ljudska i građanska prava.
Problem je razoružanje u globalnim razmerama,
a ne "pravo" svakog naroda na svoju državu,
svoje granice i svoju armiju.
Nema političkog pluralizma
tamo gde nema etničkog pluralizma.
U tom pogledu Jugoslavija je mogla,
a verujem da još uvek može,
uprkos situaciji na Kosovu,
uprkos slovenačkom i hrvatskom separatizmu,
postati model za (bivši) komunistički,
a i za treći svet.
Upravo neverovatna mešavina raznih etnosa,
plemena, religija, kultura, tradicija,
je ono ogromno potencijalno bogatstvo
te balkanske zemlje.
U Jugoslaviji, kao u sočivu,
koncentrisalo se celo čovečanstvo.
Razarati to čovečanstvo u minijaturi
zahtevima bilo srpskog, bilo hrvatskog
nacionalizma, znači otvarati svome narodu
put u vanistorijsko bivstvovanje,
mračni provincijalizam, ništavilo.
Ustvari, to znači ponavljanje puta
kojim je išao Bokasa Prvi:
od svečanog krunisanja
i zlatnog trona
novoosnovane monarhije
do ljudožderstva.*

JUBILEJI POPRSKANI KRVLJU

Razoreni putevi, spaljeni kamioni,
razbijeni tenkovi i oklopni transporteri,
leševi vojnika u zelenilu slovenačkih šuma,
nezadržive suze i teške reči roditelja
koji su, gonjeni očajanjem i ogorčenjem,
provalili u Narodnu skupštinu Srbije,
patnja majke koja u Ljubljani devet dana
moli ubice da joj predaju telo mrtvog sina,
prizori potresniji od scena u antičkim
tragedijama – to donedavna, Gospode,
nismo videli ni u najcrnijim slutnjama.

“Sad imaš uzbuđenja veća i od onih
koja su te zimus, za vreme rata u Zalivu,
grejala četrdeset četiri dana”, rekoše Teofilu
pred kraj sedmodnevnog rata u Sloveniji,
a to beše i poslednja šala u zajedničkom domu.
Vesna i Jasenka danima su brisale suze samo
ispred tv ekrana, u poslednje vreme plaču češće,
jer strahuju da će Irinej i Igor jednog jutra,
kao rezervisti, osvanuti na liniji fronta.

“Prekjuče beše Dan borca, sutra je
Dan ustanka naroda Srbije. Prvi put se
ova dva praznika skoro kradomice slave
u Jugoslaviji i Srbiji”, podsetio nas je
sumoran, slomljen čika Bogdan Sabljčić.
“Pre pedeset godina tanušna beše moja vera
da ću borbu protiv fašističke ale preživeti.
Još manje sam verovao da ću tako dugo živeti.
A ni sanjao nisam da ću nakon pola stoleća
bezumlje antijugoslovenske žgadije doživeti.”

“Dragi prijatelji, pošto dobro znate
da sam revan slovenofil, pa i srbofil,
nećete mi zameriti ako ponovim svoju staru
primedbu na račun mentaliteta vašeg naroda”,
obratih se čika Bogdanu, Dušanu i Jeremiji.

“Uzroke vlastitih tragedija Srbi traže
na sve strane, a velika većina tih uzroka
proizilazi iz primitivizma, karijerizma,
nesloge, nedovoljne pameti vaših lidera,
kako onih iz Titovog jednopartijskog kruga,
tako i ovih iz višestranačkog vremena.”

“Slažem se, ne valjaju nam političari,
a sad su omanuli i generali”, uzvratu Dušan.

“Dopustili su da Jugoslovensku narodnu armiju
porazi i obruka šaka slovenačkih bedaka.
Ugojene vojskovođe ne opravdava podmuklost
te švapske kopiladi, koja je vojnike napala
nakon uspostavljanja primirja, ni smetenost,
glupost, nesposobnost političara, koji su,
očigledno, na ispitu istorije pali. Ni laik ne bi
među osvedočene neprijatelje poslao tenkove
bez vazdušne, pešadijske i druge zaštite,
a to su učinili naši vajni generali.”

“Ne dadoše momcima ni valjanu zaštitu,
ni dozvolu da se bore”, dometnu Teofil.

“S obrazloženjem da vojska ne sme
pucati u svoj narod. A Slovenci, kao i Hrvati,
već decenijama dokazuju da ne pripadaju
Jugoslaviji. Čak ni mekoj slovenskoj rasi.
(Kod prvih u žilama preteže, kažu, germanska,
kod drugih iranska, gotska i romanska krv.)
Da je Armija u Sloveniji izvojevala pobedu,
ne bi danas bila tako ponižena i ugrožena
i ona sama i cela jadna Jugoslavija.”

“Armija je, deco, ranije grdno pogrešila”,
reče čika Bogdan. “Ona je morala još jesenas,
najkasnije proletos, kad se već znalo za masovno
naoružavanje antijugoslovenske žgadije, uvesti
vanredne mere. Žgadiju razoružati, Predsedništvo
Jugoslavije raspustiti. Jer u njemu sedi kvartet
izdajica: Mesić, Drnovšek, Bogićević, Tupurkovski.
Da su generali bili inteligentniji, hrabriji,
da su inicirali proces stvaranja nove, moderne,
demokratske, makar i konfederalne Jugoslavije,
Evropa i svet bi njihovu akciju prihvatili.”

“Sad je izvesno da sebični Slovenci,
a naročito srbofobični Hrvati, ispisuju
još jednu sramnu stranicu svoje istorije”,
doli Jeremija ulje na vrcavu verbalnu vatru.
“U mračnoj balkanskoj krčmi pometnju je uvećala
Evropa, prinudivši jugo vođe, kao nezrele derane,
da za prvog među sobom izaberu Stjepana Mesića,
folera koji nam se nekoliko puta predstavio
kao zaista neodgovoran, pokvaren gorogan,
kao neprijatelj Srbije i Jugoslavije.”

“Preko sedam decenija severozapadna braća
nekako su gurala u zajednici Južnih Slovena;
da imahu strpljenja još sedam-osam godina,
svi bismo se, kao srećni, relativno bogati,
civilizovani i poštovani ljudi, obreli u Evropi”,
glasio je moj sintetičan, utopijski zaključak.
“Vrag im, hm-hm, nije dao mira, te sad nama,
koji smo bili uvereni da nećemo doživeti rat,
plastično pokazuju kakav Kain beše brat.”

ZAJEDNO, MAKAR DO ISTREBLJENJA

U školi su nam, davno,
odmah nakon Najkrvavijeg rata,
nastavnici govorili da su izrodi,
izvršavajući naređenja fašista,
sunarodnike vlastitom mržnjom trovali,
pripadnike drugih naroda ubijali.
Ali narodi su, tolkovahu pedagozi,
jači od retkog kukolja u sebi.

Od ratnih do ovih dana svi važni faktori,
počev od Najvećeg Sina naših bratskih naroda
do najmanjeg funkcionera Socijalističkog saveza,
govorili su nam da u miru, zajedništvu, slozi,
bogatiji život i srećniju budućnost gradimo.
Ali srećna budućnost se predomislila,
odjednom se od nas udaljila.

U Mesnoj zajednici smo, držeći se
načelâ i dosadašnje, socijalističke,
i sadašnje, višestranačke demokratije,
o prilikama u našem selu dugo diskutovali.
Zaključili smo da je situacija složena,
da su međunacionalni odnosi narušeni.
U analizi uzrokâ neprilika nismo se
usaglasili, posledice smo slutili.

Nakon pomenutog političkog sastanka,
nas nekolicina dugogodišnjih prijatelja
na Širokom šoru nastavismo raspravu.
Zaključili smo, više u šali nego ozbiljno,
da bi najbolje bilo, kad već nismo
kadri zajedno graditi srećnu budućnost,
da se pre nesreće lepo rastanemo.

I jedni i drugi bili smo uvereni
da bismo rastanak, nakon svega što se
u državi i u našem selu desilo, prilično
lako podneli, samo kad bismo naše lepe kuće,
naše zelene bašte, naše prekrasne njive,
ceo naš zavičaj mogli u neke kovčege,
u neke zavežljaje strpati, i veselo
na vlastitim grbačama poneti.

Zavičaj, mili kraj, ne možemo
pomeriti, složno smo zaključili,
a potom se, više ozbiljno nego u šali,
oko njega prvi put otvoreno sukobili.
Budući da je ovo Hrvatska, rekoše nam Hrvati,
najbolje bi bilo da se mi Srbi iselimo
u Srbiju. Ovo je Jugoslavija, odgovorismo.
Ona je cela naša domovina, pogotovo
u onim krajevima koje smo, kao većina,
krvlju i znojem zalivali vekovima.

Nakon poduže prepirke složno smo,
više ne znamo da li u šali ili ozbiljno,
zaključili da ćemo i jedni i drugi
tu gde jesmo ostati, da ćemo
žučne raspre, i one druge,
pogubnije sukobe izbegavati.
A ako nam Sudbina bude, kao našim
očevima, naložila da se oko zavičaja borimo,
i mi ćemo jedni drugima kuće razarati,
i mi ćemo se međusobno ubijati.

KERESTURSKJE MEDITACIJE II

Osmi dan godišnjeodmorske ekskurzije,
našeg pokušaja da se u neki mir sklonimo,
iako nam je jasno da od sebe, od svog Udesa,
ovakvi kakvi smo, nećemo uspjeti da pobegnemo,
to nam je bilo jasno i pre petnaestak dana,
pa nismo prihvatili Alekov džentlemenski poziv
da o njegovom trošku, sa njim i Žoržetom,
dve antičke sedmice u Grčkoj provedemo.

“Nama je dobro i na Kurtom šoru”,
reče sinoć Jasenka. “Ali mi je krivo
što se naši dečaci, jedinci, naši životi,
Igor i Irinej, sa Alekom i Žoržetom nisu prebacili
u Grčku, potom sami na Kipar, ili još dalje,
što sada nisu negde daleko, veoma daleko,
kako bi rekao Parizlija, nedohvatni za vrbovnike.
Zavidim vam”, reče Mironu i Oksani. “Mali Aron
(za glavu viši od oca) već se udomio u Kanadi,
a naši sinovi teraju neku nesuvislu etiku.”

“Vaši sinovi su, hvala Isusu,
na Telepu, u vašoj lepoj, dvodomnoj,
neugroženoj kući”, reče Mojsije Provči
napuklim, umornim glasom.
“A šta, mili rođaci i prijatelji, mi da kažemo?
Šta da kaže moja žena, koja po ceo dan ječi,
šta da kažu ove dve moje zbunjene kćerkice,
kojima je u Vukovaru srušena i rodna kuća,
i škola, i mladost, i budućnost, i vera u život.
Zahvalni smo Mironu i Oksani na gostoprimstvu,
ali: Šta će biti s nama? To se stalno pitamo.
Hoćemo li ikad videti našeg Emila, sina i brata,
o kome već tri sedmice ništa ne znamo?”

Noćas su se iz Grčke vratili Alek i Žoržet,
pa je danas kuća Vislavskih, na Velikom šoru,
puna razdraganih, uvek dobrodošlih inostranaca.
Naime, Mižo je, sa suprugom i sinom, iz Melburna
u Beograd doleteo, potom se u Kerestur prebacio
još pre dve sedmice, a prošle nedelje su "volvoom"
iz Geteborga doputovali i Vujkovi: Leonka
sa mužem Brankom i Larom, mlađom kćerkom.
Kod ujka Jevrema i ujna Melanije u nedelju će biti
gozba u čast dece: Joakima, Leonke, Aleka i Miža,
a pozvani smo i Miron i ja, sa familijama.

Nakon današnjeg ručka biciklima su se
na Kurti šor dokotrljali Alek i Žoržet,
sa egejskim plavetnilom u osveženim očima,
sa mediteranskim suncem na preplanulim licima,
sa orijentalnim mirisima u bezbrižnim osmesima,
sa korintskim stubovima u nadahnutim pričama.
Krasni su, veli Alek, kameni gradovi na Atici,
prekrasna su pitoreskna sela na Peloponezu,
inspirativna je starina mrko-zelene Helade,
ali u svemu tome najviše uživaš tek kod kuće,
kad odeš na Mali bački kanal, na kupanje.

"Blago vama, koji ste momentalno s nama,
a ipak, svojom sudbinom tako daleko od nas",
reče Mojsije Provči vršnjaku i dalekom rođaku.
"Ja sam ostao bez kuće, službe, možda i bez sina.
Moje i vaše sunarodnike u Vukovaru, Borovu,
Mikluševcima i Petrovcima zacelo čeka sličan,
neke, jadni Isuse, i gori udes. Jer su, samo zato
što žive u kraju u kome se Balkanci ubijaju,
prinudjeni da se opredele za Srbe ili za Hrvate,
jedni na druge da pucaju, kuće da sebi razaraju.
Ma kako se ovaj rat završio, deo našeg naroda,
uglavnom ni kriv ni dužan, vrlo će loše proći.
Vi ste, blago vama, daleko od svega ovoga."

“Razumem te, Mojsije, znam da ti je teško.
Ali te uveravam da ni meni nije sasvim lako”,
reče Alek ojađenom rođaku. “Nedaleko odavde
(četrdesetak kilometara vazdušnom linijom),
u šumama, na poljima, na ulicama, po dvorištima,
vode se žestoke, krvave, uzbudljive borbe.
Imam priliku, kao i toliki drugi šalabajzeri,
da doživim fascinantno čudo što se zove Rat,
a pucam samo u Žoržetu, na mekom krevetu.”

“Da, zvuči smešno, ali je sve to,
zapravo, tragično”, nastavio je obožavalac
i mrzilac Rata nakon kraće pauze,
koju smo mi ispunili smehom i dosetkama.
“Kažite mi, ljudi, šta da radim.
Od ranog detinjstva, ispunjenog kazivanjima
dedova i očeva o ratnim lepotama i strahotama,
želeo sam da bar jednom u životu osetim
vatreno-ledeni dah Fascinantnog Čudovišta.
Sad imam jedinstvenu, neponovljivu priliku,
no ne znam za koju stranu da se opredelim:
Srbe volim, ali Hrvate nimalo ne mrzim.”

“Opredelio si se, bar ovog leta,
za fascinantno čudo što se zove
Žoržeta. A to je ne samo najprijetnije,
najbezbednije, nego i najpametnije,
najkulturnije rešenje”, rekla je Jasenka.
“Ne priliči umetniku, stvaraocu,
intelektualcu, svetskom čoveku,
učestvovanje u ubijanju, u ma kakvom ratu.
A ovo i nije ma kakav, nego grozan, prljav,
kriminalan, ludački, koljački, zverski rat.”
“Neobičan je i po tome što se mi, obični ljudi,
u bratskom Vukovaru nikad nismo pitali ko je Rusin,
ko Srbin, ko Hrvat”, dometnuo je slomljeni Mojsije.
“Pakao su nam doneli drugi: sumanuti političari.”

U jugoslovenskom građanskom ratu
Alek će ipak učestvovati, na svoj način:
kičicama i paletom. Rešio je, čvrsto rešio
da njegov najnoviji, osamnaesti likovni ciklus
ponese dojmljiv naslov "Balkanska oluja".
Sa ratnim lepotama i strahotama borac za mir
namerava da se uhvati u koštac tek u Parizu,
u svom ateljeu, a pre toga će, u zavičaju,
naslikati poslednje, šezdeseto platno ciklusa
"Salaši i polja za Visokim mostom". Sutra će biti
"sahranjena" najuža domaja. Danas smo, biciklima,
umetnik, Žoržet i ja obišli mesto pokoja.

Voda našeg kanala ispod Visokog mosta
i ovog popodneva beše, kao i uvek u avgustu,
mlaka, mirisna, zelenkasta kad je gledaš izdalje,
prozirna kad ulaziš u nju. Voda ne može da ostari.
Ali Visoki most je, Gospode, već zapuštena ruina,
gomila zarđalog gvožđa, bez vicinalne pruge.
Srce mi se stezalo dok sam među moćnim lukovima
osluškiavao jedva čujno, otužno hujanje vetra
i posmatrao polja koja su nekad (hm, nekad)
čuvali nemi, sivi, stari, trošni salaši.

"Zar zbilja, slepice mala, ne vidiš?",
reče Alek osmehnutoj, začuđenoj Žoržeti.
"Eno, usred kukuruzâ i strnjika dremaju salaši.
Pogledaj, vide se i konji, te paori, orači.
A gore, među oblacima, deda Aron posluje
oko vetrenjače. Ako sve to, slepice mala,
sada ne vidiš, videćeš kroz sedam dana,
na mom nadrealističkom mikrokosmosu."

NA BUVLJOJ PIJACI

Gogolj, Dostojevski, Gorki...
mnogi veliki, osrednji i mali realisti,
svoja znanja o narodskim, nepatvorenim,
ruralnim i urbanim provincijskim tipovima
na ulicama su, trgovima, na pijacama
i vašarima proširivali i produbljivali.
Ja tu metodu ne cenim, ali ponekad
njihovim tragom ipak hodam.

Poluseljaci, radnici, činovnici,
kojima je buvljak nedeljna razonoda,
povremeno i izvorište dopunskog prihoda.
Domaćice, matore švercerke, preprodavačice,
koje nemaju drugo egzistencijalno pribežište.
“Hajdemo, narode! Brusni štapovi za oštrenje
noževa, makaza, može i žileta! Napravite
britvu od vaše čakije! Samo trideset
dinara komad! Izvol’te, gospođo!”
“Jeftine kasete sa najnovijim hitovima!
Smiruju nervozne žene i pijane muževe!”
“Aj’ mo, građani, ovde je rasprodaja!
Kupi robu iz Nemačke! Genšer-kvalitet!”
“Evo naftalina protiv svih vrsta moljaca!”
“U dobrovoljce neću, a ako me uzmu...”

Polurečenica što mi je do uha jedva doprla,
na tragikomičnost vremena u kome se batrgam,
na apsurdnost mog položaja me podsetila:
Da sam koju godinu mlađi, sada bih bio na frontu,
negde u Slavoniji. Umesto pijačne larme i smeha,
slušao bih fijuk metaka i prasak granata.
Ili bih već leteo put visokog,
indolentnog neba!

LJUBAV ŽUDI ZA MRŽNJOM

Godinama smo na Krivom sokaku,
ne mareći za nacionalnu pripadnost,
kod arteskog bunara očijukali,
leti jedni druge svežom vodom prskali.
Neki su se Hrvati u Srpkinje, neki, opet,
Srbi u Hrvatice smrtno zaljublivali,
te su nedugo potom svoju sreću
pred matičarem krunisali.

Nedavno su na vlast došli hadezeovci.
Talambasajući i urlajući o demokraciji,
vrhovnici preko žbirâ započеше progon Srba.
Iz zatvorâ su pustili okorele kriminalce,
iz inostranstva im doleteše gorljive ustaše.
Mi još nismo shvatali šta se to dešava.
Zabrinuti roditelji govorili su nam
da dolaze balkanski gestapovci.

Našim vršnjacima Hrvatima
takođe mnogo šta nije bilo jasno.
Pitali su nas zašto postadosmo podozrivi.
Govorili su da se u demokraciji svi,
pa i nacionalisti, imaju pravo zalagati
za vlastita uverenja. Srbima se, ako budu
lojalni, rekoše, ništa neće dogoditi.
Samo će neke privilegije izgubiti.

Da stvari postaju prilično ozbiljne,
uvideli smo tek kad su se neke ljubavi
između Hrvata i Srpkinja, Srba i Hrvatice,
bez konkretnih povoda naglo prekinule.
Drugarstva među momcima počеше da pucaju,
devojke su počele da se izbegavaju.

Između njihovog i našeg Božića
napetost se iskazala kafanskom tučom.
Jedan naš mladáni drugar polomio je rebra
nesuđenom tASTU, drugi, nešto stariji,
razbio je glavu šuraku, koji mu donedavna
beše miliji od rođenog brata. Trećem je
besan komšija stolicom ruku slomio.
A nekad se s njim uz vino grlio.

Pre tri dana napetost je, napokon,
prerasla u oružan sukob, koji još traje.
Naš mladáni drugar juče je, tromblonskom minom,
razorio kuću nesuđenog tasta. Drugi je
jutros mitraljeskim rafalom presekao šuraka,
koji mu donedavna beše miliji od brata.
Trećeg i četvrtog je malopre raskomadala granata,
petom se metak u rame zario. Čini nam se
da ga je snajperom baš njegov komšija gađao.
Onaj što se s njim nekad uz vino grlio.

U ta srećna vremena, kad je moja
srpsko-hrvatska generacija završavala
osnovnu školu, jedna naša nastavnica,
neostvarena glumica, pripremila je s nama,
za naše roditelje, za svoje kolege,
za ostale učenike, teatarsku predstavu.
Opredelila se bila za "Romea i Juliju".
Ni sanjali nismo da će uskoro
mnoge ljubavi u našem kraju
skončati u patnji i očaju.

EVROPA NA BALKANU

Sinoć je ovde, sem bračnog para Domović,
te dragog nam suseda čika Bogdana Sablića,
bio Jeremijin i moj drug sa studija Davor Belamarić
sa svojom Silvanom, pa se nakon uvodnog časkanja
rasplamsala živa rasprava o krvavoj jugo tragediji
i sovjetskoj puč drami sa srećnim završetkom;
glavni diskutanti bili su Davor i Jeremija,
a nas petoro, lepa Silvana, Ljubica, Jasenka,
čika Bogdan i ja, humorom smo ih stišavali,
na mahove smo razgovorku i raspaljivali.

Ova paravojna igra promenljivog ritma
trajala je možda čitavih dvadeset minuta,
sve dok se naš prijatelj Jeremija nije setio
da je takve, samo obično malo burnije rasprave
u poslednjih nekoliko meseci bezbroj puta slušao,
da je u mnogima i sam nepromišljeno učestvovao,
a potom se, postidešen, samokritički analizirao,
i uvek bi gorko konstatovao da je vokaciju
serioznog istoričara, i duh istinskog,
objektivnog intelektualca izneverio.

I Davor je zaključio da se ovog puta
u par navrata ispod svog nivoa spustio,
pa je, za kaznu, Jeremiji i sebi predložio
da u nastavku razgovora svaki od njih kritikuje
samo vlastiti narod, prvenstveno njegove istaknute
pripadnike, političke asove. Jeremija je predlog
s oduševljenjem prihvatio, a meni su naložili
da se, kao arbitar, zamislim nad replikama,
da kritizera koji ne bude dovoljno oštar
opominjem imaginarnim žutim kartonima.

“Vrlo je teško čak i sada,
kad su nam poznate mnoge činjenice,
reći šta je trebalo činiti pre par godina”,
oglasio se najpre Jeremija. “Ponekad mislim
da je najveća greška Slobodana Miloševića,
autokrate koji je na boljševičku ideologiju
nakalemio nacionalističku, opredeljenje
za geslo: *Svi Srbi u jednoj državi!*”

Svaki narod želi da živi u jednoj državi,
ali je tu želju Gospod samo nekima ispunio.
Homogenizacija Srba – koja je, valja imati na umu,
u velikoj meri bila reakcija na homogenizaciju
i agresivnost Šiptara na Kosovu – izazvala je
homogenizaciju Hrvata, Muslimana, Mađara.

Da su se Milošević i njegovi savetnici
pomirili sa raspadom Jugoslavije na republike
u sadašnjim, administrativnim, Titovim granicama,
Srbi u Hrvatskoj, te u Bosni i Hercegovini,
izvesno vreme imali bi poprilične probleme,
ali bi se, dugoročno gledano, ipak sve završilo
civilizovano, u sređenoj, ujedinjenoj Evropi,
a ne u paklu u kome se sada pržimo.”

“Da Hrvatsku ne jašu okorjeli šovinisti,
patološki srbožderi, koji se drže za skute
najvećih srpskih dušmana, Nijemaca i Vatikana,
Srbi u Hrvatskoj se vjerovatno ne bi pobunili”,
odgovorio je Davor Belamarić. “Ali zloslutno
oživljavanje koljačkog ustaštva, s jedne strane,
i nepromišljeno, nacionalističko agitovanje
većine srpskih političara, s druge strane,
razgorjeli su kod Srba u Hrvatskoj želju
da se zauvijek, sa teritorijama na kojima žive,
odvoje od otcijepjenih Hrvata. Zato etnička
i konfesionalna leopardova koža ovih prostora
sada krvari. Uostalom, krv se uvijek lije
kad počnu bitke za teritorije.”

“Ja se opet pitam šta bi bilo sa Srbima
da su svi pristali da žive u samostalnoj
Republici Hrvatskoj. Pretpostavljam
da im se ništa strašno ne bi dogodilo. Jedno vreme
hrvatski nacionalisti bi likovali, neki od njih bi možda
pojedine Srbe na razne načine šikanirali,
ali uskoro, kad bi se ti primitivci išiveli,
kad bi, pod političkim, kulturno-civilizacijskim,
moralnim pritiskom Srbije, a pogotovo Evrope,
Hrvatska postala pravna, demokratska država,
nijednom Srbinu ne bi falila ni dlaka s glave.
A sada im, kao i Hrvatima, lete sâme glave!”

“Možda su Srbi u Hrvatskoj doista mogli
gandijevskim metodama, uz pomoć Srbije
i Evrope, da se izbere za normalan tretman
u novoj, suverenoj državi. (Iako je meni
teško da Srbe zamislim kao sljedbenike
Mahatme Gandija.) No i Hrvati su mogli
mirno, civilizirano da izađu iz Jugoslavije.
Sada, kad je srušen porobljivački komunizam,
svaki narod na miran način može da ostvari
sve svoje bitne ciljeve. Da su Evropi i svijetu
objasnili kako više ne žele da žive u Jugoslaviji,
pogotovo ovoj pod šapom psihopate Miloševića,
da su složno bojkotovali Saveznu skupštinu
i druge savezne organe, Hrvati bi prije ili kasnije
bez oružanih sukoba stekli željenu nezavisnost.
Uostalom, kako nam je Boris već više puta rekao
(a i bez njega to znamo), uskoro će Evropa
biti konfederacija, docnije i labava federacija.
Nacionalizmi, zastave, teritorije, granice,
sve će to, veli naš kolega, biti prevaziđeno.
Šovinisti, doduše, neće lako postati kosmopoliti,
pripadnici raznih konfesija neće skoro prestati
jedni druge da gledaju neprijateljskim očima,
no i ta zla će jednom zacijelo iščeznuti.”

“Evropa, moj Davore, nikad neće učiniti ništa u korist Srba, nego će uvek pokušavati da radi u korist njihove štete”, reče oporoka čika Bogdan Sabljčić. “Tako matora kurva izražava zahvalnost za ono što Srbi učiniše za nju u Prvom i Drugom svetskom ratu.

Evropa, koja sada poput miša viri ispod nemačke čizme i vatikanske mantije, snosi najveću krivicu za sve što se ove godine događa u Jugoslaviji. Da je Slovence i Hrvate na vreme opomenula, da im je naredila neka ništa ne čine na silu, danas bismo na ovim prostorima imali početak mirnog, kulturnog, civilizovanog razdruživanja.

Ali nafrakana Stara Dama vuče sramne poteze, zbog kojih će se stideti mnoga njena pokolenja. Srbi ne treba da pokleknu, jer su na pravom putu! Slobodan Milošević nije boljševički i nacionalistički autokrata, još manje psihopata, nego je moderan demokrata. On je srpskom narodu vratio ponos, koji mu je oduzeo Kominternin agent Tito.

Nadam se, Jeremija, da je tvoje kontanje o pristanku Srba da budu razbijeni u nekoliko banana država na tlu Jugoslavije samo deo igre kojom se Davor i ti zabavljate. Ali Srbi bi, i sam znaš, u ustaškoj Hrvatskoj, pa i u fundamentalističkoj Bosni, doživljavali samo poniženja. Majka Srbija im ne bi mogla pomoći, Evropa, kurva, pravila bi se luda. Čekala bi da pravoslavci van Srbije iščeznu.”

“Hrvati i Muslimani ne mogu, čika Bogdane, Srbima oduzeti kulturu, nacionalni identitet”, odgovori Jeremija. “Taj identitet čini nekoliko bitnih faktora, ali je najvažniji među njima, kao što znamo, jezik. On svakom narodu daje vidljiv pečat. A braća Hrvati i Muslimani služe se ijekavskim i ikavskim dijalektom Vukovog, srpskog, našeg jezika.”

“Razumije se da Hrvati i Muslimani ne mogu uništiti nacionalni identitet Srba”, nastavi Davor. “Jer su Muslimani, zapravo, Srbi i Hrvati muhamedanske vjere. Hoću da kažem: vjerska zajednica kojoj je Tito dao status naroda. A Srbi i Hrvati su, ahoj, dva plemena istog naroda. Zajednički im je jezik, sa neznatnim razlikama, zajednička im je kršćanska religija, sa neznatnim razlikama, zajednički im je veliki deo istorije, tradicije, kulture, sa neznatnim razlikama, zajednički su im čak i mnogi brakovi. Kako mogu Hrvati Srbima, ili Srbi Hrvatima, boje identiteta da prekriju svojim bojama?”

“Zajednička nam je, brate, i primitivna, divlja, ubilačka mržnja”, odgovori Jeremija. “Ta mržnja nam je u nedavnoj prošlosti, u Drugom svetskom ratu, nanela strahovita zla, a sada, kad je obnovljena, ona će još vekovima biti naša najveća sramota. Možda je Evropa kurva, kako veli čika Bogdan, samoživa opajdara koja gleda samo svoje interese. Ali da mi nismo primitivci, glupaci, divljaci, Stara Dama i njena krupna devojčura, Amerika, ne bi mogla prema nama perfidno da se ponaša. Često se pitam gde su osnovni uzroci našeg zla. U političarima, šupljim, častoljubivim folerima, koji plamen međunacionalne mržnje nisu gasili, nego su ga, naprotiv, stalno potpirivali, u jugo narodima, koji su, doduše, bili zavedeni, prevareni, ali su ipak katastrofalno pogrešili kad su na slobodnim izborima za folere glasali, ili su osnovni uzroci zla u ljudskom talogu, koji, umesto da čami po psihijatrijskim bolnicama, na frontovima odseca udove, vadi oči, kolje, pali, pljačka, razara, pretvara život u pakao? Tvrdim da su koreni našeg zla trostruki.”

“Slažem se s tobom, krivi su politički lideri, krivi su i sami narodi, kriv je i njihov talog”, obratih se Jeremiji, zaključivši da je vreme da rešavanje problema koje ne možemo rešiti privedemo završetku. “Ipak, ne verujem da uistinu misliš da su Jugosloveni primitivci, glupaci, palikuće, divljaci.

Ovi epiteti su samo plod trenutnog negativnog nadahnuća onog dela tebe koji nije pod uticajem objektivnog istoričara Jeremije Domovića.

Znam da znaš da versko-nacionalni konflikti nisu zao udes samo jugoslovenskih naroda, nego tinjaju, ili plamte, i u mnogim drugim, pa i u najcivilizovanijim regionima sveta.

A što se tiče ponašanja Evrope, čika Bogdane, nije ona kurva, nego je, nesrećnica, u nedoumici, u strašnoj nedoumici, jer je njenim političarima, i svim mislećim ljudima, jasno da će, ako se sada dopusti prekrajanje granica, ma kakve one bile, u mnogim zemljama planuti međuetnički sukobi.

A ako granice ostanu kakve jesu, mnogi će etnosi i dalje biti delimično u dijaspori, što će ih još dugo činiti nezadovoljnim i nesrećnim.

Problemi, problemi, plodovi ljudske nezrelosti; spekulativno gledano, najbolje bi bilo, kad već svi tako želimo da živimo u okviru svojih nacionalnih torova, i da sačuvamo svoj nacionalni identitet, teorijski bi, dakle, najbolje bilo da se obavi još jedna velika seoba narodâ, da se svi ljudi sa jakim nacionalnim osećanjem priključe svojim čoporima. To bi, sa stanovišta nacionalista, bilo najbolje; ali tako neće biti, niko ovo neće realizovati. Narodi će se i dalje iracionalno gložiti, ljudi će se i dalje nezrelo zabavljati, te zabave će i dalje skupo plaćati.”

SIVOMASLINASTI HELIKOPTER

Spadam među srećne građane
koje građanski rat u Jugoslaviji
(još) nije ozbiljnije zakačio.
Pre podne, dva-tri puta sedmično,
idem u Redakciju (niko mi nije ponudio,
niti sam ja od pretpostavljenih tražio
šansu da budem izveštač sa fronta),
posle podne, dva-tri puta sedmično,
odlazim na obližnje fudbalsko igralište
i sa vršnjacima, zrelim ljudima, neretko
i sa dečacima, trčkaram za loptom.

Skoro svakog dana, tri-četiri puta,
pa i za vreme moje fudbalske rekreacije,
iznad Novog naselja proleti masivan, bučan,
vojni, crvenim krstom obeležen helikopter.
U njegovoj utrobi leže okrvavljeni mladići
sa fronta kod Vukovara i Vinkovaca.
Šta ste, pitam ih, doživeli pre nekoliko sati?
Šta sad, sem bola, osećate, o čemu razmišljate?
Hoćete li, jadnici, svi doleteti živi do bolnice?
Koji će od vas ostati bez oka, noge ili ruke?

Dodirujući pogledom
sivomaslinasti helikopter,
dodirujem obnovljivo čudo što se zove
Rat. Hoće li, pitam se, to biti jedini moj
neposredan doživljaj Fascinantnog Čudovišta?
Jest, i ja mislim, kao i Alek Vislavski,
da bi bilo neuporedivo bolje kad bi ljudi
svojoj taštini i agresivnosti oduške davali
u sportskim, a ne u oružanim borbama.
Ipak, pomalo žalim što i sâm...

ŽUTO I CRNO

U kafeu "Žuta lala" književno veče
posvećeno poluinteligentnom stihoklepcu.
U uglu, blizu mene, zaboravljen televizor
tihu emituje vesti o tekućem ratu.
"Autor sa čijim se delom večeras družimo
svežim metaforama peva o prolaznosti života",
govori gostima i čašama književni kritičar.
"Metafizičnost njegove poezije neće..."

*U pojedinim regionima Hrvatske i danas je
bilo ratnih dejstava, govori televizijski spiker,
dok se na ekranu smenjuju grozni prizori.
Na području Vukovara i Vinkovaca vode se
teške borbe. Izveštači javljaju da ima mnogo
mrtvih i ranjenih. Granate padaju na...*

"Pesme su mu najčešće skoncentrisane
oko smišljeno odabranih motivskih žarišta,
koja njegovom talentu pružaju mogućnost
da se prikaže u raskošnom svetlu.
Izražavajući iskrenu nadu da će njegov
plodonosan put biti nastavljen, ja molim
slavljenika da pročita nekoliko pesama,
a vas pozivam da ga aplauzom..."

Ispunjen prezirom prema
petorazrednim literatama,
sažaljenjem prema anonimnim
stradalnicima na ratnim područjima,
gađenjem prema nacionalnim liderima,
očajanjem zbog samoubilačkog bezumlja
ljudi i naroda među kojima životarim,
izađoh iz zadimljene "Žute lale".

SINOVI SU, GOSPODE, RATNICI!

Juče i danas naša dvodomna kuća
beše ispunjena radošću, rečima, rečima,
povremeno čutnjom, izlivima ljubavi i straha:
Irinej i Igor, prvi put otkako su na frontu,
dobiše dozvolu da vikend provedu u miru,
pored svojih roditelja i verenica.
Vesna, Jasenka, Seka i Tamara dojadiše im
milovanjima, poljupcima, savetima i suzama.
"More, ne brinite", reče sinoć Irinej.
"Nije onde tako strašno. Nećemo svi stradati.
Gine tek svaki četrdeset peti rezervist.
Ostali prođu bolje: budu ranjeni ili polude."
Ove reči još jednom izbezumiše majke i devojke,
a ni nas dvojica, Teofil i ja, već duže vreme
ne ubrajamo se među normalne, zdrave ljude.

"Za utehu, tata, mogu da ti kažem
da ni ja više nisam onaj koji sam bio",
reče mi jutros Igor. "Juče po podne, u gradu,
idem sa Tamarom bulevarom, posmatram civile,
doterane, dokone, bezbrižne, zagledane u izloge,
zaokupljene malograđanskim banalnostima,
a vidim ruševine, spaljene tenkove i kamione,
vidim ranjenike, leševe, okrvavljene udove.
I pitam se: Gde sam, ko sam, čiji život živim?
Ne sanjam li neki košmaran, neverovatan san?
Na frontu, u utorak, za vreme ručka, Milojko Ilić,
profesor francuskog, fin momak, veselo nam reče:
*Mir je doba u koje sinovi sahranjuju očeve,
rat je doba u koje očevi sahranjuju sinove.*
Dva-tri sata kasnije, u jeku žestoke borbe,
parče granate odvalilo je deo Milojkove glave.
Videh mozak koji je čuvao Herodotovu misao."

Irinej i Igor ispričali su nam,
Teofilu i meni, još nekoliko sličnih,
muških, ratničkih, krvavih, grozomornih priča,
ali nemam ni volje ni snage da ih zapisujem,
već danima, sedmicama nemam ni volje ni snage
ni za kakav posao, Jasenku i Vesnu tešim,
a sam potajno očajavam, noćima ne spavam,
umoran sam, bolestan i od Hrvatske i od Srbije,
od Nemačke i Evrope, od Amerike i Rusije,
smučila mi se politika, čak i istorija, gadi mi se
bedna sebičnost i neizlečiva iracionalnost
najracionalnijeg bića, muka me hvata i od reči
koje upravo zapisujem, želim samo jedno:
da naši sinovi ostanu živi, o da, samo to želim,
Gospode, kad bi svima hteo da ostvariš tu želju,
ne, nećeš je ostvariti, već su mnogi očevi
sahranili svoje sinove, i sinovi očeva,
sahranjene su i majke, kćerke, sestre, supruge,
mnogo je Tvoje dece, velike i male, sahranjeno,
neki još trunu na suncu i kiši, ustreljeni,
zaklani, raskomadani, delimično spaljeni,
rat, rat, jedan od najgroznijih u istoriji,
kako je lepo bilo slušati priče dedova i očeva,
tekle su *post festum*, u mirnodopskoj sigurnosti,
tada, u divno vreme detinjstva, nismo ni sanjali
da će jednom krvavocrvene i crne priče poteći
iz usta naših milih, naših jedinih sinova,
i to ne *post festum*, u mirnodopskoj sigurnosti,
nego u jeku rata, u koji su danas posle podne
morali da se vrata, dečice naša, snašlo vas je
anahronično čudo, čudovište o kome smo mi,
vaši očevi, nekad mnogo debatovali i maštali,
a o kome vi niste hteli ni da razmišljate,
bili ste u pravu, uzalud, sada želimo
samo jedno: da preživite, da preživite!

IZBEGLICE I

Vekovima su naši preci
u katoličkoj Hrvatskoj živeli.
Pre pet decenija, u Najcrnjem ratu,
zapenjeni ustaški krvožednici
čitave porodice naših bližnjih
bez razloga su poklali.

Potomci ustaša nedavno obnoviše klanja.
Šta činiti? pitali smo jedni druge, posmatrajući
kućne pragove i tanke, nežne dečje vratove.
Sa većinom Hrvata, čestitih komšija,
uvek smo se lepo, ljudski slagali.

Već dva meseca živimo u Beogradu.
(Ostvarismo tako, na najgori mogući način,
našu mladalačku želju, koja je kasnije minula.)
Po desetoro, i više, ima nas u jednoj sobi.
Danju mislimo da smo u ružnom, košmarnom snu,
noću se satima zagledavamo u mračnu javu.

Rođaci, komšije, prijatelji,
koji ostadoše u selu, ratuju, krvare, ginu.
Ovde sve nas, muškarce sposobne za borbu,
vlastita savest, i apeli sa svih strana,
teraju da donesemo odluku.

Neki među nama ni mrava nisu zgazili.
Politikom se ni u dokolici nisu bavili.
Groze se i od pomisli da treba da ubijaju,
tišti ih i strepnja da će sami da nastradaju.
Ljudi, ima li još na svetu pravde, dobrote, uma,
ili svi postajemo oličenja nepravde, zla, bezumlja?

IZBJEGLICE II

Stoljećima su naši preci
u lijepoj Hrvatskoj živjeli.
Prije pet decenija, u Najcrnjem ratu,
mnogi su u borbi protiv dušmanâ,
Nijemaca, ustaša i četnika,
svoje živote žrtvovali.

Potomci četnika nedavno obnoviše klanja.
Što činiti? pitali smo jedni druge, posmatrajući
kućne pragove i tanke, nježne dječje vratove.
Sa većinom Srba, čestitih susjeda,
uvijek smo se lijepo, ljudski slagali.

Već dva mjeseca živimo u Zagrebu.
(Ostvarismo tako, na najgori mogući način,
našu mladalačku želju, koja je docnije minula.)
Po desetero, i više, ima nas u jednoj sobi.
Danju mislimo da smo u ružnom, košmarnom snu,
noću se satima zagledavamo u mračnu javu.

Rođaci, susjedi, prijatelji,
koji ostadoše u selu, ratuju, krvare, ginu.
Ovdje sve nas, muškarce sposobne za borbu,
vlastita savjest, i apeli sa svih strana,
tjeraju da donesemo odluku.

Neki među nama ni mrava nisu zgazili.
Politikom se ni u dokolici nisu bavili.
Groze se i od pomisli da treba da ubijaju,
tišti ih i strepnja da će sami da nastradaju.
Ljudi, ima li još na svijetu dobrote, pravde, uma,
ili svi postajemo oličenja zla, nepravde, bezumlja?

SINOVI SU, GOSPODE, BOGALJI!

Prvi moj dnevnički zapis, prvi jauk
u tmurnom mesecu novembru, toliko se
toga zbilo za proteklih dvadesetak dana,
a sad ne znam čime da popunim par stranica,
dogodilo se, zapravo, samo jedno, ono najgore,
ne, nije najgore, najgori je Konačan Odlazak,
a naši dečaci nisu poginuli, hvala Ti, Bože,
Teofilov Irinej je samo (hm, samo) izgubio
obe noge, moj Igor je ostao bez desne ruke,
mina, jedna mala, crna, zelena, podmukla mina
iskidala je meso, zdrobila kosti naših sinova,
od rođenja su nerazdvojni, takvi behu i onde,
na frontu, u istočnoj Slavoniji, koju smo
uvek voleli, kao i našu Vojvodinu, u kojoj
imamo čak i rođake, ponekad su u Kerestur
dolazili na crkvenu slavu, ni sanjali nismo
da će u lepjoj, mirnoj, pitomoj, plodnoj
istočnoj Slavoniji naši jedinci ratovati,
da će u njoj bez nogu, bez ruke ostati.

“More, ne brinite”, reče nam danas,
u bolnici, razvedren, obeznožen Irinej.

“Ja ću brzo naučiti da hodam sa protezama.

Žao mi je samo Igora. On će, bogami,
morati dobro da se pomuči da bi naučio
pisati i crtati levom rukom. Na sreću, mi,
elektroinženjeri, manje crtamo, manje i hodamo
nego, recimo, građevinci, pa se može reći
da u ovoj nesreći imamo malo i sreće.”

Očevi su se osmehнули, majke su kradomice
suze obrisale, Seka i Tamara su još jednom
ranjenike, verenike nežno izljubile.

Jedinu sreću, malu sreću u golemoj,
u grdnoj nesreći koja nas je pogodila
ja vidim u tome što više nema neizvesnosti
koja nas je danima, i noćima, satirala,
koja nam je nerve kidala, san oduzimala;
više se ne pitamo hoće li ustaški monstrumi
naše sinove u nekoj akciji zarobiti
ili ranjene uhvatiti, hoće li im živima
oči vaditi, uši odsecati, hoće li ih lomiti,
probadati, polagano klati, žive spaljivati.

“Ne brini, mama”, rekao je Igor pre mesec dana.

“Tvog sina ustaše živog neće uhvatiti. Bombica,
'kašikara', mila sestrice, uvek je uz mene.

Nađu li se đavoli veoma blizu, aktiviraću je,
i u sledećem trenu obreću se među anđelima.”

Ova “uteha” bacila je Jasenku u takvo ridanje
da joj je sin morao obećati da će “kašikaru”,
čim se vrati na front, u prvoj borbi baciti,
da će se uvek veoma, veoma dobro čuvati.

Sve je to, hvala krvavom dermu, prošlost,
bliska ali nepovratna, dalja od daljine,
prošlost, prošlost, toliko se njome bavim,
a ona je, anahronična, obogaljila mog sina,
koji je uvek bio zagledan u budućnost.

ČUDOVIŠTA U MAGLI

Hladno, vlažno, maglovito veče.

Moja šetnja pustim asfaltnim putem
na periferiji Novog naselja.

Koračam polagano, dišem duboko,
oslušujem dogovaranje nevidljivih
divljih gusaka, visoko na nebu.

S vremena na vreme,
sa travnatog poligona kasarne
na obodu Detelinare, začuje se pojedinačna
i rafalna paljba. Vojnici vežbaju
pred polazak u Slavoniju.

U jednom trenutku, iz magle na putu,
dopre mi do ušiju potmuli bruj moćnih mašina.
Radoznao, ubrzavam korak, i, nešto kasnije,
uočavam kolonu vojnih kamiona, transportera,
džipova, šlepera za tenkove, raznih čuda.
Neka su ispod sivomaslinastih cerada.

Uzbuđen, šetam naizgled bezbrižno
(da slučajno ne pomisle da sam špijun),
posmatram oficire, podoficire, vojnike,
koji u grupama stoje pored vozilâ, ćaskaju,
šale zbijaju, naredbu za pokret čekaju.
Uskoro će neki od njih biti mrtvi.

Da imam moć, pomišljam
bespomoćno, mnoge političare,
koji tolika zlodela u ime nacionalnih
interesa čine, večeras bih
potrpao u ove mašine.

UGLEDNICI NA FRONTU

Povremeno čitam, slušam, gledam vesti
o pojedincima i delegacijama na frontovima.
Kongresmeni, senatori, poslanici, ambasadori,
vojni atašei, stranački lideri, posrednici,
čak i neki umetnici, temeljno obezbeđeni,
čine jednodnevne atraktivne izlete.

Zagledavaju se u ruinirane građevine,
u leševe streljanih ili poklanih jadnika,
kroz dvoglede osmatraju drugu stranu fronta,
daju savete učesnicima u ratnim igrama,
saopštavaju utiske pred tv kamerama.

Jedni zadovoljavaju puku radoznalost,
drugi sakupljaju bedne političke poene,
treći (pojedini domaći stranački prvaci)
izlete na ratišta čine u latentnoj želji
da se zabavljaju, pa neretko pet minuta
iz automata ili mitraljeza pucaju.

Josip Broz Tito, njegovi podrepaši,
te levi i desni mu belosvetski pajtaši,
decenijama su se na sličan način zabavljali:
lovove su priređivali, u uhranjene medvede,
jelene i divlje svinje pucali, i tako su
svoje "duhovne" potrebe zadovoljavali.

Pucati u ljude ili u životinje...
Političarski mafijaši između te dve
uzbudljive rabote ne vide veliku razliku.
Važno je svoje potrebe zadovoljavati,
bar s vremena na vreme pucati – ubijati.

VUKOVAR, LIČNO I ČINJENIČNO

Prve bajke o tom lepom, idiličnom gradu
pričao mi je najbolji drug iz detinjstva
Ivo Lahvač. Nakon završetaka osnovne škole
u Keresturu, vratio se u svoj Srem,
da bi u ljubljennom Vukovaru izučio zanat.

Kao tv-mehaničar bio je pedantan, poštovan,
imao je mnogo mušterija, solidno je zarađivao.

Godinama je neumorno radio, prilježno štedeo,
sa suprugom, sinom i majkom novu kuću dizao.

Krajem vrućeg avgusta Kobne godine,
kad su granate počele da zasipaju Vukovar,
još jednom okrenuh broj njihovog telefona,
ali vezu nisam dobio. Šta je sa Ivom,
Spomenkom, Darkom i mama Olgom?
često sam se pitao.

Španski list "El Pais"

jedan je od uglednih dnevnika

u Evropi. Njegov dopisnik iz Beograda je

gospođa Mirjana Tomić, naše gore list,

ali to nema uticaja na objektivnost pisanja.

*"Šokirana sam prizorima koje sam videla
na ratištima u Hrvatskoj. Bila sam u Vukovaru,
dok još ne beše opkoljen od vojske.*

Razgovarala sam i sa Srbima i sa Hrvatima.

*Bila u njihovim kućama. Užasnula me je tragedija
ovih ljudi. Oni su u Vukovaru, i u drugim krajevima
koji su pod ratnim operacijama,*

lepo živeli. Uglavnom su to bogati krajevi.

Gledala sam ljude koji su ostavljali svoje kuće,

vikendice, radnje, kola i silna bogatstva

i porodično odlazili zauvek iz svog rodnog kraja.

Teške su to ljudske drame."

Bio sam pubertetlija kad se moja
sestra od strica Jevdokija Glanko
udala za Venedikta Miklovša, majstora
u Kombinatoru gume i obuće "Borovo". Oboje su
marljivo radili, prilježno štedeli, da bi uskoro
na Mitnici, blizu vodotornja, staru kuću kupili.
(Ni sanjali nisu da će jedne crne jeseni
Mitnicu, i sam vodotoranj, zbog silnih borbi
koje će se onamo voditi, ceo svet upoznati.)
Potom su godinama novo gnezdo gradili
u Borovu Naselju, a staru su kuću poklonili
kćerki i zetu. Spokojno i srećno su živeli.
"Strina draga, tako nam je lepo, tako nam
sve ide od ruke, da se ponekad plašim
da će nam se nešto loše dogoditi",
rekla je onomad Jevdokija mojoj majci.
Početkom ove godine umrla je od raka jetre.
Sahranili smo je na novom Gradskom groblju
(na kome se ovih dana masovno sahranjuju znani
i neznani vukovarski stradalnici). Jevdokijina
kćerka je, sa dvoje dece, kod Venediktove sestre
u Novom Sadu, zet je na frontu, a sam Venedikt
čuva kuću u Borovu Naselju. Nama, rođacima,
momentalno nije poznata njegova sudbina.

*Sudbina Vukovara ne može da izbegne
istorijskoj simbolici. U tom gradu je 1919.
osnovana Komunistička partija Jugoslavije,
iz tog grada krenula je koliko pre šest meseci,
1. maja, jedinica policije koja je uletela
u zasedu u Borovu Selu. Vukovar, grad
u kome je na višestranačkim izborima pobedila
bivša komunistička partija Hrvatske, SDP,
imao je nesreću da bude prvi
i da prvi – kao prethodnica svima nama
ostalima – iskusi krajnje konsekvence
ideološkog i nacionalnog pijanstva.*

Kao tv novinar mnogo puta sam
boravio u Vukovaru, te u obližnjim
selima Petrovcima i Mikluševcima,
u kojima žive moji sunarodnici.
A pre ravno deset godina,
u leto bezbrižne osamdeset prve,
s ekipom sam pravio osmominutni tv portret
nasmejane srednjoškolke Nađije Ždinjak,
članice Veslačkog kluba "Vukovar".
Portret smo snimali u kući sportistkinje,
u njenoj školi, u Veslačkom klubu, na Dunavu.
Njeni roditelji rekoše mi, u ćaskanju,
da smo dalji rođaci. (Nađijina baka po majci je,
naime, pripadala porodici Glanko.)
Nađijine drugarice iz četverca s kormilarom
rekoše mi da u Klubu ima i Srba, i Hrvata,
i Rusina, i Mađara. A složni su, poput familije.
Niko mi, međutim, nije rekao, jer nije znao,
da će se nakon deset godina, na malom doku
na kome smo razgovarali, događati jezive stvari.
Da će o njima, pored ostalih, pisati i novinar
Milan Žegarac – u poslednjem ratnom izveštaju.
Da će ga napisati pre nego što će, hrabar i
neoprezan, biti pokošen mitraljeskim rafalom.

*Srpski oslobodioci i njihova izvidnica,
koja je mnogo puta uspevala da dospe
u Borovo Naselje i Vukovar, saznali su
da su Srbi u podrumu zgrade Teritorijalne odbrane
mučeni na najzverskiji način. Posle mučenja,
njima je maljem razbijana glava, da bi
njihova mrtva tela ustaše odnele
do Veslačkog kluba u centru Vukovara.
Tu bi im odabrani crnokošuljaši
rasporili stomak i, umesto izvađenih
organa, u utrobu stavljali kamen,
a potom ih bacali u Dunav!*

I ovih dana, u trećoj dekadi
novembra, neposredno nakon završetka
paklenih borbi u razorenom Vukovaru,
pitam se šta je sa Nađijom Ždinjak,
sa njenim prijateljicama i prijateljima
iz Veslačkog kluba. Pitam se šta je
sa većim brojem mojih prijatelja, poznanika,
rođaka iz Vukovara, Petrovaca, Mikluševaca.
Uveren sam da niko od njih, uopšte uzevši,
nije mrzeo ni Srbe, ni Hrvate, ni pripadnike
bilo kog drugog naroda, da su želeli
samo jedno: da mirno žive, sa svima u slozi.
Obični ljudi, međutim, pokatkad ne odlučuju
o vlastitoj sudbini. Pa se opet pitam:
Jesu li živi, jesu li ranjeni, raseljeni?
Jesu li neki, možda, streljani, zaklani
i, rasporena trbuha, u Dunav bačeni?

*Ipak, gospođa Tomić ne može
da ne saopšti i nevesele podatke.
“I Srbi i Hrvati koje sam upoznala
pokazivali su mi s ponosom, što je mene
užasavalo, kasete na kojima su snimili
kako kolju svoje ‘protivnike’. Srbi
u Vukovaru su mi, računajući da sam Srpkinja,
u poverenju puštali da i oni ‘znaju da se brane’,
a Hrvati, uvereni da kao dopisnik ‘El Paisa’
mogu razumeti njihovu ‘samoodbranu’
pokazivali su mi snimak kako kolju Srbe.
Čoveku se povraćalo, i ja sam danima
bila užasnuta. Moram da priznam, prvo kao čovek,
da tako strašne prizore čovek u ovom veku
nije mogao videti. Ovaj rat u Jugoslaviji
meni je nerazumljiv, i mislim da je on rezultat
sukoba interesa određenih nacionalnih elita,
koje u očuvanju svoje totalitarne vlasti
mogu žrtvovati ceo svoj narod.”*

Prekjuče, dvadeset drugog novembra,
telefonom se, iz kuće svog tetića u Indiji,
javila Spomenka Lahvač. Izbeglica.
Prvo moje pitanje beše: “Šta je sa Ivom?”
“E, Rosven, mog Ive više nema”, rekla je plačno.
Jutros sam sa suprugom otputovao u Indiju.
Spomenka nam je opisala familijarnu tragediju.
Sve do sredine avgusta Ivo nikako nije hteo
da napusti kuću koju je godinama gradio
i, još nedovršenu, nameštajem, raznim aparatima
i mnogim drugim kućnim potrepštinama punio.
A kad su granate počele u blizini da padaju,
kad je shvatio da se rat neće zaustaviti,
beše kasno. Iz Vukovara se više nije moglo izaći.
(Na sreću, Darko je blagovremeno bio izmakao,
te se uskoro kod tetke u Nemačkoj obreo.)
Podrum je za mnoge, pa i za familiju Lahvač,
bio jedino pribežište. Meci su fijukali,
granate su praštale. Nova kuća je stradavala.
Ivina nesreća beše i podmukla boljka: tromboza.
Desetog oktobra ujutru, nakon strahovite eksplozije
u blizini, pokrenuo mu se u nozi smrtonosan tromb.
Zaliha lekova beše potrošena, prema bolnici se
nije moglo krenuti. “Loše mi je... Gušim se!”,
reče Ivo supruzi, majci i bratu. Minut kasnije
beše mrtav. Vrisak, bespomoćno zapomaganje.
Zamotali su ga u najlon, izneli u baštu.
U trenucima zatišja plitko ga pokopaše.
Moj drug Ivo sad u svojoj bašti spava.

*Vukovar je pao posle tačno tri meseca opsade.
Lepi stari grad je razrušen potpuno, najviše liči
na Varšavu iz 1945. godine. Od 45.000 stanovnika,
predaju je dočekalo desetak hiljada (tačan broj
nije još poznat). Svi do jednog proveli su
protekla tri meseca u podrumima i imaju
teškoća sa vidom kad izađu napolje.*

Spomenka Lahvač uskoro će u Nemačku,
kod sestre (Srpkinje) i zeta (Hrvata).
Ona će videti bar svoga sina. Svog Ivu
nikad više neće videti. Ni ona, ni Darko,
ni brat Slavko, ni ojađena, izgubljena
mama Olga. Njihov Ivo u svojoj bašti spava.
Mnogi Vukovarci nikad više neće videti
vlastitu decu, roditelje, životne saputnike,
ulice kojima su bezbroj puta hodali,
kuće u kojima su najlepše godine proveli.

*Vukovar je sada srušen!
To više nije vest.
To je činjenica sa kojom živimo
od 1991. pa u večnost.
Vukovar, kakav je danas, predstavlja
simbol nečastivog u ljudima. Opomenu.
Njegovu lokaciju treba ostaviti vremenu
da provari na njoj akumulirano zlo.
Porušeni Vukovar je upozorenje
šta nam se može dogoditi.
Budući Vukovar je dokaz onoga
što nam se dešava danas. Vukovar
simbolizuje nas, zauvek.*

KERESTURSKJE MEDITACIJE III

Od rođenja do današnjeg dana
sve Božiće sam, izuzev dvadeset četvrtog
(tada bejah jedan od stražara u krugu kasarne),
proveo u Keresturu, u rodnoj kući na Kurtom šoru.
Ovde, sa svojima, provedoh još jedno Badnje veče,
čas setan, nostalgičan, čas veseo, raspevan.
Veselje je prošlo, moja svojta već roni u snu,
ja ću malo uroniti u svoju dnevničku pasiju.

Uskrs, crkvena slava i Božić behu nam
najmiliji praznici, Božić smo naročito voleli,
nikad neću zaboraviti uzbuđenje koje me je
ispunjavalo kad bi, na Badnje veče, majka unela
poveći naramak slame u sobu, razastrli smo ga
po podu, pa večara – riba sa rižom u tepsiji,
razume se – nakon večere majka bi mi oko vrata
nabacila uzicu platnene, izbeljene, isključivo
za božićne, koledarske svečanosti sašivene torbe,
otpevao bih kolede u komšiluku, “zaradio” orahe,
jabuke, suve šljive, smokve, kestenje, koji dinar,
pa hitro produžio prema Velikom šoru, gde su me
već čekali Joakim, Leonka i Alek, s njima bih
obišao njihov komšiluk i zajedničke nam rođake.

*Дивная новина днесь ся являє,
Пречистая Діва Сина раждає,
Во яслях сповила маленьке Дитя,
Радується небо, радуєсь земля.*

*Небеса голосять ангельські слова,
Пастирі звіщають Рождество Христа,
В місті Вифлємі зійшов із небес
Цар неба і землі спасти народ весь.*

Prekrasnu koledu i večeras smo pevali, svi:
Miron i Oksana, Alek (Žoržet nas je, začuđena,
ushićena, posmatrala razrogačenim očima),
Mojsije Provči, njegova supruga i obe kćerkice,
pevali smo Jasenka i ja, Igor i Tamara, pevala je
i moja majka, o da, prvu strofu, kod druge se
zagrcnula, pa izašla u predsoblje, ne znam
da li se zaplakala od sreće ili od tuge,
ima razloga i za jedno i za drugo,
svi imamo razloga i za sreću i za tugu;
na završetku svake godine, na Badnje večer,
kad se izređaju deca komšija i rođakâ, kad sami
zapevamo koju koledu, mi smo uzbuđeni, razneženi,
uvek u očima zablistaju suze, večeras smo ipak bili
pretežno veseli, možda zato što je Igor bio veseo,
prilično lako se, bar naizgled, navikava na život
bez ruke, dobro je, nadam se da će biti i bolje,
i u našoj porodici i u našoj nesrećnoj zemlji,
gore već ne može biti – a možda i može.
Parizlija je među nama jedini kome se,
po svoj prilici, još nije smučio ovaj zverski rat,
iako ga, razume se, potresaju patnje običnih ljudi,
te patnje, i ostale ratne grozote, on oslikava na platnima
ciklusa "Balkanska oluja", koji nastaje u ateljeu,
daleko od baruta, dima, metaka, noževa i krvi.
"Zbog toga me, kunem se, povremeno grize savest",
reče nam večeras, kad smo sa pevanja divnih koleda
prešli na neveselu diskusiju o tekućim zbivanjima.
"Osećam se kao ratni profiter. Jer sam neka platna
'Balkanske oluje' prošle sedmice dobro unovčio.
Borbe traju, a ja se još nisam opredelio.
Srbe i dalje simpatišem, pomalo već i sažaljevam,
Hrvate ni sad ne mrzim, i njih pomalo sažaljevam.
Recite mi: Na čijoj strani da ratujem?"
"Baš te žalim", reče mu ironično Jasenka.
"Sedam dana ratuj na srpskoj strani,
drugih sedam dana na hrvatskoj."

“I ja sam Srbe donedavna simpatisao,
a u poslednje vreme sam zbunjen, ogorčen”,
reče Mironov višemesečni gost Mojsije Provči.
“Iz naših novina, te iz razgovora s nekim svežim
beguncima iz Vukovara, Petrovaca, Mikluševaca,
saznao sam da se pojedini Rusini tretiraju kao
neprijatelji. Da postoje spiskovi onih koji će biti
izbačeni iz svojih domova i iseljeni u Hrvatsku.
Užas! Istina, neki naši sunarodnici behu,
na svoju nesreću, i našu žalost,
pristalice proustaške vlasti. Neki su čak bili,
dobrovoljno ili prinudno, u hrvatskoj vojsci.

Ali zar zbog toga treba kažnjavati njihove
familije i rođake? I to izrazito nepravedno:
izbacivanjem iz domova u kojima su decenijama
živeli, koje su svojim trudom i znojem gradili.
Svi dobro znamo da je naš narod u Jugoslaviji
malobrojan, da je uvek bio miroljubiv, marljiv,
svakoj vlasti lojalan. U pogubnim srpsko-hrvatskim
gloženjima nikad nismo želeli da učestvujemo.

A posledice tih gloženja ipak moramo da snosimo.”

“Onima koji su sad na vlasti u Vukovaru,
Petrovcima i Mikluševcima, potrebna su bogata,
uređena, trudom i znojem sticana imanja Rusina”,
dometnu Mojsijeva supruga Mihaljina.

“Razumemo i sažaljevamo njihove izbeglice,
koje su u Hrvatskoj ostale bez domova, imanja.

Ali nije u redu da radi smeštaja tih izbeglica
naši ljudi u Sremu, većinom ni krivi ni dužni,
budu šikanirani, čak i ubijani, sa svojih
pradedovskih ognjišta proterani.”

“Sve su to veoma mučne, tragične stvari”,
ubacih, ne baš mudro, ni sam ne znajući zašto.

“*Teško generacijama koje su svedoci
epohalnih događaja*, rekao je Žozef de Mestr,
a mi, prijatelji, imamo sreću, zapravo nesreću,
da budemo svedoci upravo takvih događaja.”

Nisam, velim, uspeo ništa mudro da kažem,
ne uspevam ni sada, nakon ponoći, pre sna,
ništa bitno u svoju svesku da zapišem,
vrzmaju mi se, doduše, po tintari svakojake
refleksije, čas osuđujem neobuzdane, primitivne,
iracionalne, prgave Balkance, čas svu sabraču,
dobročudne, pokorne, žigom lične i kolektivne
inferiornosti obeležene Slovene, koji dopustiše
da ih ponize, pogaze, u trećerazrednu rasu
pretvore brutalni Germani i perfidni Romani.
Lenjin je bio utopist, Staljin monstrum, mahnit ubica
svojih podanika, ali su slovensku maticu njih dvojica
ipak pretvorili u moćan, uticajan planetarni faktor,
a Gorbačov i Jeljcin, dva nesposobna, Zapadu
podložna mediokriteta, pretvaraju Istočne Slovene
u jadne, ponižene robove Germana i Romana.
Nakon Drugog svetskog rata Sovjeti su bili
u Varšavi, Berlinu, Pragu, Budimpešti, Sofiji,
donekle i u Beogradu, bili su u središtu Evrope,
a sada, kad se Sovjetski Savez tragično, glupo,
stihijski, sramno raspao (tako mi starog đerma,
nimalo ne žalim za totalitarnom boljševičkom
imperijom, ali sam uveren da je sve moglo
smišljenije, svrsishodnije, dostojanstvenije
da se odvija), Amerikanci se ubacuju ne samo
u srce Evrope, nego žele da zaposednu i Balkan,
ulaguju im se skoro svi istočnoevropski narodi,
ali ne i svojeglavi, prkosni Srbi, koji Amerima
uvek behu saveznici, ali nikad bedni podanici.
Sada, braćo Srbi, duvaju drugačiji vetrovi,
Amerima, sebičnim, prepotentnim skorojevićima,
rastrošnim, vulgarnim materijalistima, udarila je
moć u glavu, hoće da stvore novi svetski poredak,
da budu neprikosnoveni gospodari cele Zemlje,
Ameri, Ameri, šta će vam ta tragikomedija,
nikoga još nije usrećila hegemonija.

BRATSTVO-DETINJSTVO

Kao deca smo,
u školi i kod kuće, pevali
i zagorske, i dalmatinske,
i bosanske, i slavonske,
i makedonske, i srbijanske pesme.
Pevajući pesme, učili smo jezik
mile domovine Jugoslavije.

Među najlepše uspomene
iz mog detinjstva i dečastva
spadaju đačke ekskurzije.
Boravci na slovenačkim
i bosanskim planinama,
na lepom Jadranskom moru
i danas su moje slike amajlije.

Ako me sećanje ne vara,
Slovenci su, pa i Dalmatinci,
Zagorci, a naročito Bosanci,
često bili nasmejani.
Niko od nas nije ni slutio
da smo nekima od njih
možda mrski tuđinci.

Druže Tito, oče mili,
u tvom smo okrilju đikali.
Bratstvom-jedinstvom zadojeni,
u srećnu budućnost
idealistički zagledani.
Šta si to, druže Tito, učinio?
Zašto *ovo* nisi doživeo?

ČOVEK, KAKO TO GROZNO ZVUČI!

Otkako počeh da mislim
svojom glavom, prema ljudima sam
često osećao simpatiju,
neretko i divljenje. Nikad me
nije ispunjavao takav prezir,
takvo ogorčenje, gotovo gađenje,
kakvo osećam u poslednje vreme.

Ne znam koja je sorta moje braće
bednija, ništavnija, prezira dostojnija.
Neobrazovani, neotesani, netolerantni,
verskim i nacionalnim jalom
zatrovani uspaljenici,
ili navodno civilizovani, ali bezdušni,
samo u svoj ćar zagledani ljigavci?

Da li su veći zlikovci
oni što, zaslepljeni, bezumni,
mržnjom zaraženi, sapatnike
u Dolini suza ubijaju, kuće razaraju,
ili oni što su bezumlje mogli da spreče,
ali se zbog svojih sebičnih interesa
kao odvratni filistri ponašaju?

Jadan li je svet kojim vladaju
bednici s kraja dvadesetog veka.
Neko vreme strepeo sam
da će on nestati – a šad me ova činjenica
sve ređe baca u očaj. Češće me
prožima uverenje da taj svet
i treba uskoro da dočeka kraj.

SMENA GODINA, SMENA SVETOVA

Tamnorumeno predvečerje

poslednjeg dana ratne devedeset prve.

Domalopre su iz zvučnikâ radio-aparata
vrcale vesele pesme, igre i šale,
sada slušam reportažu iz kraja zahvaćenog
tamnorumenim, krvavim požarom.

O ocu i sinu koji su zajedno na frontu,
o ženi koja je izgubila muža i decu,
o dečaku izbeglici koga su, u zavičaju, komšijska
deca tukla samo zato što su mu roditelji Srbi.

“Ti kaži da si Jugosloven”, savetovala ga baka.

“Jugoslavija više ne postoji”, govore mi Hrvati.

“Kaži im: Jugoslavija postoji, i uvek će postojati!”

Oblačim se, silazim sa osmog sprata.

Melanholičan, šetam ulicama Novog naselja.

Na kojima prašte petarde. Dečurlija se zabavlja.

Ranije sam uživao u novogodišnjoj pucnjavi.

Sad pomišljam da četrdesetak kilometara odavde,
vazdušnom linijom, ili pedesetak, putem,
pucaju puške, “kalašnjikovi”, topovi.

Doteran ljubavni ili bračni par

ulazi u kola. Oni će Novu godinu

dočekati kod prijateljâ ili u restoranu.

Ja ću grozomornu devedeset drugu

(u kojoj ću, minutom ćutanja i razmišljanja,

obeležiti pedeseti rođendan, u kojoj

nameravam da, u samizdatu, objavim

prvih pet tomova svog životnog dela)

dočekati vrlo skromno, u stanu, sa suprugom.

“Jednom će, draga”, rekoh joj malopre,

“doći i naših pet minuta.”

U ovakvo, ili slično,
tamnorumeno, možda zasneženo
predvečerje, pre tridesetak godina,
pripremao sam se za novogodišnju igranku
u keresturskom Domu omladine.
Tada bejah uveren, ha, čvrsto
(sad vidim: pogrešno) uveren
da ću kroz desetak godina
biti srećnik u velikom svetu.
Behu to zaista lepi snovi.

Ni sanjao nisam
da ću pedesetogodišnjicu života
dočekati u okrnjenoj, mržnjom zatrovanoj,
ratnim požarom osvetljenoj Jugoslaviji.
Ni sanjao nisam da će u svetu biti
promovisan novi poredak, zasnovan
na interesima bogatih, moćnih, sebičnih.
Da sam bar bio u stanju da shvatim
da svoj idealistički pogled na svet,
i na život, treba da promenim!

SADRŽAJ

Sudbina pesme	7
---------------------	---

I VARIJACIJE NA ISKONSKU TEMU

Zov zaljubljenog	10
Opijenoj kraljici	11
U Areni	12
Hiljadu i prva noć	13
Sećanje na Jezersku obalu	14
Sivilo u Gradu svetlosti	16
Pred dolazak kiše	18
Nakon nekoliko leta	20
Nakon mnogo leta	21

II IŠČEZAVANJE ZAVIČAJA

Pogled iz daljine	24
Pogled iz dubine	25
Sunčani septembar – u dvorištu	26
Sunčani septembar – u hataru	27
Autobus juri ravnicom	28
Vož juri kroz noć	29
Čuvam ih u strofama amajlijama	30
San u polusnu	34
Zagledavši se u detinjstvo	36
Povratak u zavičaj	38

III ZA UMETNIKOVU BIOGRAFIJU

Bajka iz spomenara	46
Intervju za spomenar	47
Osuđenik	48
Bezbožnik	49
Umetnik na putu oko sveta	50
Pisac u leksikonu	52
Parčad stihovane proze	53
Književni susret I	54
Književni susret II	55
Apsolutni pesnik	56
Grešna pesma	58
Prognoza nevremena	59
Hirovi inspiracije	60
Pouke promocije	61
Stvarati ili živeti I	62
Stvarati ili živeti II	63
Pesnikova zahvalnica	64
Pesnikova kletva	65

IV RURALNO U ČELJUSTIMA URBANOG

Leptir je zalutao u grad	68
Ulični svirači	70
Ulični prodavci	71
Starica na balkonu	72
Susret u gradskoj vrevi	73
Vršidba na Trokaderu	74
Versaj – Bobur	75
Subotica	76
Novi Sad	77
Iščekujući dan “D”	78
Naša lepa kuća	80
Naša divna mladež	81

U liftu I	82
U liftu II	83
Trauma proždrljivca	84
Trauma knjigoljupca	85
Kružna šetnja Detelinarom	86
Kružna vožnja hatarom	88
Poslednji porok	92
Poslednji pozdrav	93
Na Gradskom groblju	94

V ZELENO, SVE SIVLJE

Nakrivljen platan	98
Ekološka brojanica I	100
Ekološka brojanica II	101
Kućna laboratorija	102
Prizemlje smaka sveta	103
Mesec dana za decu Černobilja	104
Budućnost je poranila	106
Miting u Vensenskoj šumi	108
Trava u Bulonjskoj šumi	110

VI PEPELOM ŽIVOTA NAPUDRANI

Buđenje	114
Putanja	115
Jutro u ateljeu iz snova	116
Veče u ateljeu iz snova	117
Blagotvornost iluzija	118
Suton u nama	123
Suton oko nas	124

VII PLODOVI BEZUMLJA

Rat u Zalivu – početak	128
Rat u Zalivu – završetak	129
Keresturske meditacije I	130
Olujni oblaci na horizontu	133
Borci padaju, borbe se obnavljaju	134
Novinska pesma o jugo raskolu	136
Jubileji poprskani krvlju	144
Zajedno, makar do istrebljenja	147
Keresturske meditacije II	149
Na buvljoj pijaci	153
Ljubav žudi za mržnjom	154
Evropa na Balkanu	156
Šivomaslinasti helikopter	162
Žuto i crno	163
Sinovi su, Gospode, ratnici!	164
Izbeglice I	166
Izbeglice II	167
Sinovi su, Gospode, bogalji!	168
Čudovišta u magli	170
Uglednici na frontu	171
Vukovar, lično i činjenično	172
Keresturske meditacije III	178
Bratstvo-detinjstvo	182
Čovek, kako to grozno zvuči!	183
Smena godina, smena svetova	184

Vladimir Kirda Bolhorves
heuteranističko-beletristički venac
SNEVAJUĆI ZVEZDU HEUTERANIJE
peti beletristički tom
OPIJANJE VETROM I VATROM
poezija

Autorovo izdanje

Recenzenti

Akademik Julijan Tamaš
Dr Stevan Konstantinović

Kompjuterska priprema

R. G. Šelgardon

Štampa

“Maxima graf”, Petrovaradin

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

821.163.41-14

KIRDA BOLHORVES, Vladimir, 1942.
Snevajući zvezdu Heuteranije, Tom 5,
Opijanje vetrom i vatrom : poezija / Vladimir
Kirda Bolhorves. – [3. izdanje]. – Novi Sad,
V. K. Bolhorves, 2012. (Petrovaradin : Maxima
graf). – 185 str. ; 21 cm.

Tiraž 300.

ISBN 978-86-915321-4-7

COBISS.SR-ID 273451271